TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

Elmar Ojasaar

K A M M E R I K O O L I A J A L U G U
(1765 - 1965)

Diplomitöö

Juhendaja: dots. S. VAHTRE

NSV Liidu ajal. kat.
ikv. nr. 1887

Tartu 1965

S I S S E J U H A T U S.

Tunda oma kodukoha ligemat ümbrust, oma kodukolhoosi, kodurajooni või linna ajalugu, tema revolutsioonilist minevikku, on üheks esimeseks praktiliseks vajaduseks igale inimesele, eriti just õpetajale.

Ka käesolev diplomitöö, "Kammeri Kooli ajalugu 1765 - 1965", teenib neid eesmärke, liiati kui käesolev aasta on kooli 200-ndaks aastaks, seega juubeliaastaks.

Teema käsitlemisel on töö jagatud 3 peatükiks. Nendest I pt. hõlmab ajavahemikku kooli asutamisest Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni, II pt. käsitleb kooli elu eesti kodanluse võimupäevil ja III pt. nõukogulikku koolielu taasvabastatud Eesti NSV-s 1944.a. tänapäevani.

II pt. lõpus on põgusalt ka kooli töö 1940/41.õ.-a. ja koletuslikul fašistlikul okupatsiooniajal.

III pt. on omakorda jagatud alapeatükkideks, millest esimene räägib sõjajärgsete aastate raskusest ja rõõmudest, teine kooli tööd 1950-ndatel aastatel, millal tihenes kooli side kolhoosiga ning kolmas reformitava kooli elu tänapäevani.

Töö on kirjutatud kroonika laadis ja tugineb põhiliselt allikmaterjalidele. Allikmaterjalidest on kasutatud Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivis Kambja koguduse fondi, Kodijärve vallavalitsuse fondi ja Kammeri kooli fondi. Allikmaterjalidest on kõige lünklikumalt säilinud kodanliku Eesti perioodi materjalid, kuna sõjatules on täielikult hävinenud Tartu Maakoolivalitsuse arhiiv, Kammeri valla arhiiv, enamus Kodijärve valla ja Kammeri

kooli arhiivi.

Puuduvatest lünkadest on üle aidanud paljud kohalike elanike mälestused. Väärtuslikumad nendest on Karl Treieli (sünd. 1890.a.) ja Karl Kivisiku (sünd. 1904.a.)- põliste Kammeri elanike mälestused.

Mälestusi on kogunud ka Oskar Kaarna (Kammeri algkooli juhataja 1927 - 1936) kroonika kirjutamiseks K.Käärdilt, J.Kavandilt ja I.Kapstalt ja teinud väljakirjutusi Kammeri ja Kodijärve valla protokolliraamatutest, mida ka oli võimalus käesolevas töös kasutada.

Aastate kohta 1927 - 1936 on O.Kaarna poolt koostatud üsna põhjalik kroonika. Eriti hästi on välja toodud "vägikaikavedamine" Kodijärve vallavolikogus 6-kl. algkooli avamiseks Kammerisse.

Hilisemate juhatajate P.Sillaste, O.Toomsalu ja A. Näppi poolt on märgitud kroonikasse vaid üksikud üldised andmed.

Samuti on kasutatud kooli juures säilinud ärakirju (tehtud O.Kaarna poolt), mis lisamaterjalidena on tööle lisatud.

Kõik allikmaterjalid on olemas käesoleva nõukogude-aegse Kammeri kooli töö kohta, mis kõik on läbi töötatud töö III pt. kirjutamiseks. Nendest allikmaterjalidest on Tartu Linna ja Rajooni Riiklikus Arhiivis dokumendid 1944. - 1955.a., ülejäänud 1955. - 1965.a. asuvad Kammeri 8-kl.Kooli arhiivis, mis asub Tartu rajoonis Kambja külanõukogus.

Trükitud kirjandusest on kasutatud: "Sirvilauad" 1899, koguteos "Tartumaa", K.Ruut - "Eesti rahva kooli ajalugu", P.Põld - "Eesti kooli ajalugu", J.Rennit - "Mis räägivad Kambja kirikuraamatud Kambja kirikust ja kogudusest" ning "Eesti, Maarahvas - kultuur".

Nendes teostes leidus faktilist materjali üldise kooli ajaloo arengu kohta ja mõningates nendest ka otseselt Kammeri Kooli kohta.

Marksismi-leninismi klassikutest on kasutatud V.I. Lenini teoseid.

Peale eespoolnimetatu on kasutatud veel Eesti NSV ajaloo väljaandeid, NLKP programmi, ÜLKNÜ põhikirja, paljusid Eesti NSV Haridusministeeriumi käskkirju ja juhendeid jm.

Illustreeriva materjalina on kasutatud mitmesuguseid fotosid õpetajatest, õpilastest, koolimajast ja muult alalt.

Diplomitöös nimetatud kohtadest parema ettekujutuse saamiseks on tööle lisatud ka Kammeri ümbruse visand-plaan, mis ei pretendeeri mastaabilisele täpsusele, vaid püüab anda ligikaudset ülevaadet Kammeri ümbrusest.

I P E A T Ü K K

Kammeri kool tema algpäevilt Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.

XVII saj. lõpul, eesmärgiga rajada eestikeelseid talurahvakoole, asutas B.G. Forselius Tartu ligidal Piiskopi mõisas õpetajate-köstrite ettevalmistamiseks kooli, mida nimetati seminariks.

Selles koolis õpetati peale usuõpetuse ka kirikulaulu ja lugemist, kirjutamist ning rehkendamist. Õpetust teostas Forselius üksipäini. Õppekursus kestis kaks aastat. Forseliuse energilise tegevuse tulemusena said siin 4 aasta jooksul, mil seminar tegutses, õpetust 160 eestlast. Seminar lõpetas tegevuse seoses Forseliuse hukkumisega 1688.aasta sügiesl tormisel merel.[1]

Üks Forseliuse õpilasi oli Ignati Jaak, pärit Kammerist Kavandu külast, mis kuulus Palupera mõisa alla.[2]

---

1. Eesti NSV ajalugu, I kd., Tallinn 1955, lk. 387.

2 Kammeri mõisa (saksa k. Dückershof), kirikust 9,1 km loode poole (raamatus "loode", kuid tegelikult lõuna poole) oli vanasti Dückerite soo omandus. Vene-Poola sõja järele Bronsky'le antud. 1601.a. restituteeriti ta Dückerite naissoost järeltulijaile. Gustav Adolf annab mõisa v. Fersenitele, kellele hiljemini (1675) Kaarel XI mõisa ka kinnitab. 1722.a. jäetakse ta v. Fersen'itele tingimusega, et nad Vene riikkonsusesse astuksid, vastasel korral selle aga Uusikaupungi rahulepingus äramääratud tähtajal ära peavad müüma. Selle tagajärjel müüsid v. Fersenid mõisa (1723.a.) Palupera mõisa omanikule v Rennenkampffidele; neile jäi ta 1767.aastani*.

. . . . . .

* Tartumaa, Tartu 1925, lk. 169.

Hiljem sai Jaak Kambja köstriks ja kihelkonnakooli juhatajaks, õpetades seal ka Kammeri lapsi, kuna 1694.aastal, vastava seaduse põhjal, avati igas kihelkonnas kool.

Ka Ignati Jaagu vend on andekas mees olnud. Seega on Forseliuse mõju ulatunud ka Kammerisse, tekitades vaimustust õppimises ja rakendades kaks Kammerist pärinevat meest haridustööle.

Kui mõisa 1723.aastal v. Rennenkampffidele sai, hakkas v. Rennenkampff praost Sutorilt - Kambja õpetajalt - Ignati Jaaku, kes sääl köstriks oli kõige perekonnaga kui omale kuuluvaid pärisorje tagasi nõudma.

Oma köstri eest on õpetaja Suntor kõvasti seisnud. Tema ja kubermanguvalitsuse kindlal vastuseismisel jäi v. Rennenkampffi nõudmine rahldamata ja Ignati Jaak oma kohale edasi.[1]

Uusikaupungi rahuga 1721.aastal oli Rootsi sunnitud tunnistama ka Liivimaa kuulumist Vene riigi koosseisu. Endiselt jäi haridus tollal valitseva klassi eesõiguseks. Mõisnikud kartsid talurahva hariduse tõusu ning saksa keele ja vene keele oskuse levimist rahva seas, sest see oleks kergendanud siirdumist linnadesse ja teistesse Vene kubermangudesse. Samuti kartsid mõisnikud, et kui talupojad omandavad kirjaoskuse, valmistavad nad endale ise pärisorjusest vabastamise tõendid, nn. vabadusekirju. Talurahvas omandas kirjatarkust peamiselt kodusel viisil kirjaoskajate-valgustajate valgustusliku tegevuse kaasabil.

XVIII sajandi teisel poolel tõsteti valitsusvõimude

---

[1] Sirvilauad, Eesti rahva tähtraamat, 1899, Jurjev (Tartu) 1898, lk. 45.

poolt üles küsimus talurahvakoolide võrgu loomisest Liivimaal. Vastavalt kindralkuberner Browne'i ettepanekule, mille ta esitas Liivimaa maapäevale 1765.aastal, otsustati asutada köstri- ehk kihelkonnakoolid sinna, kus need seni olid puudunud. Igasse mõisa, mille suurus oli 5 adramaad ja üle selle, pidi asutatama nn. mõisa- ehk külakool ning selles pidid õppima kõik lapsed, keda vanemad ei suutnud ise õpetada. Sellise koolikorralduse eesmärgiks oli levitada ja kindlustada feodaalset ideoloogiat rõhutud talurahva keskel. Kuid vaatamata isegi sellele, ei olnud 1765.a. koolikorralduse elluviimisest siiski ükski valitsev organ tõsiselt huvitatud. Paarkümmend aastat hiljem teostatud koolirevisjon näitas, et mitmes kihelkonnas ei olnud veel ainsatki kooli, kuigi talurahvakoolide üldarv kogu Liivimaal oli kubermanguvalitsuse andmeil tõusnud 800-ni.[1]

Olemasolevad koolid töötasid ainult mõned talvekuud. Juba 1765.aasta patendis oli kooliskäimise aeg määratud algusega "pärast mardipäeva", s.t. novembris, ja pidi lõppema "lihavõtteks", s.t. märtsi lõpul või aprilli algul. Õpetus neis talurahvakoolides piirdus piiblilugude ja kiriku lauluraamatu lugemisega, katekismuse ja kirikulaulude pähetuupimisega. Kirjutamist ei lubanud mõisnikud külakoolides õpetada. Mitmed koolmeistridki ei osanud kirjutada. Koolides valitses kepidistsipliin ja nad olid allutatud pastorite ja mõisnike rangele kontrollile. Pastorid ja köstrid kasutasid "koolikatsumist" tavaliselt selleks, et talupoegadelt endale andmeid välja pressida.

---

[1] Eesti NSV ajalugu, I kd., lk. 481.

1765.aasta patendi alusel asutatakse ka Kambja kihelkonda 8 kooli, nende hulgas ka Kammeri kool.[1] Kool alustab oma tegevust Kavandu külas "Kooli talu[2] rehetares pirruvalgusel. Koolmeistriks on olnud Riivaku Hermike poeg Tani, kes elanud sealsamas, sellepärast saanud ka talu oma nime "Kooli".[3] (Kooli-visitatsiooni protokollis Hermike Tani).[4] Tõenäoliselt on koolitöö alanud mardipäeval. Kihelkonna piirides on koolieealisi olnud 655 ja nendest koolisjäijaid 261, kõige vähem Haaslavas, Pranglis ja Kammeris.[5]

1775.aastal on "kirikukatsumine". Kambja kihelkonnas on 6819 inimest, nendest lugedaoskajaid 4095.[6] See näitab rahva üldise haridusliku taseme tõusu.

Kammeri koolis õpib 9 last [7] ja koolmeistriks on endiselt Hermike Tani.[8]

1. detsembril 1785.aastal andis kubermanguvalitsus käsu, mille kohaselt üleliivimaaline koolide revideerimine pidi toimuma.16. juunil 1786.aastal ongi kontrollitud Kambja koole.

---

[1] Tartumaa, lk. 166.

[2] See talu asub Kammeri 8-kl.Kooli hoonest 1,5 km Pangodi suunas.

[3] K.Käärdi (surnud) Kammeri koolivanem ja seltskonnategelane, mälestused, kogutud O.Kaarna poolt 1933-34.

[4] ENSV RAKA, f. 1255, nim. 1, sü. 385, l. 28.

[5] Tartumaa, lk. 167.

[6] J.Rennit, Mis räägivad Kambja kirikuraamatud Kambja kirikust ja kogudusest, Jurjev (Tartu) 1899, lk. 11.

[7] J.Rennit, mis räägivad..., lk. 12.

[8] Sealsamas, lk. 12.

Koolide olukord on olnud järgmine: ... 6) "Kammeri koolimaja nõuab parandamist, koolmeister on Hermike Tani, palgaks on tal poole päeva maa. Koolis käivad 15 last."[1]

Võrdlusest teiste Kambja koolidega nähtub, et Kammeris on olnud keskpärane olukord nii koolmeistri palga kui ka muude tingimuste suhtes. Kodijärves ja Unipihas [2] ei ole koole olnud, mille üle revidendid pahandavad ja antakse käsk mõisa omanikele 1787.aasta mardipäevaks koolimaja valmis ehitada.[3]

Nüüd määratakse koolmeistrile kindel palk, nimelt: mõisad maksavad 6 vakka rukkeid, 5 vakka otri ja 4 leisikat [4] soola. Seda maksu võivad mõisaomanikud ka valla rahva peale ära jagada. Peale selle maksab iga koolilaps veel 1 nael küünlaid ja üks koorem puid.[5] Koolis õpetati lugemist, usuõpetust ja kirikulaulu. Peale lasteõpetamise oli koolmeistril veel kohustuseks neljapäeva õhtutel ja suurtel pühadel palvetundide pidamine, lasteristimine, kirikuõpetaja abistamine leeri ajal ja perekonnapidudel vaimuliku osa (palved, laul jm.) täitmine. Kuidas see kõik oli korraldatud Hermike Tani ajal, milline haridus tal oli ja kui kaua ta koolmeistriks oli, pole teada.

Järgmiseks Kammeri koolmeistriks on olnud Jaak Riives, keda rahvas on kutsunud "Kooli Jaaguks". Ta olla olnud Hermike Tani tädipoeg. Ta tema haridusest puuduvad teated, tõenäoliselt kihelkonnakooli haridusega.[6]

---

1 J. Rennit, Mis räägivad ..., lk. 15 ja ENSV RAKA, f. 1255, nim. 1, sü. 385, l. 28-29.

2 Kammeri naabervallad.

3 J.Rennit, lk. 15.

4 Leisikas - pool puuda s.o. 8 kg.

5 J.Rennit, Mis räägivad ..., lk. 15.

6 K.Käärdi mälestused.

Palgaolud on olnud samasugused nagu Tanil ja ametit on ta pidanud eluaeg.

Õpetus koolis on toimunud kodulastest kuni leerilasteni kolmes rühmas: kodulapsed ("väikese näitäja latse"), alalised õpilased ja kuulapsed ("suure näitäja latse").

1819. aastal kuulutati välja Liivimaa pärisorjusest vabastamine ja seoses sellega ka uued kooliseadused. Alates 1820.a. hakatakse inimestele panema perekonnanimesid. Kambja kirikuraamatutes võetakse uued nimed tarvitusele aastal 1827 [1] ja teises raamatus 1834.[2] Aeglaselt toimub koolikorralduste ellurakendamine. Uus kooliseadus oli endisest hoopis avaram. Uue seaduse järele jagunes nüüd rahvakool kahte astmesse: sunduslik vallakool, kus õpetati lugemist, katekismust ja laulmist ning kihelkonnakool kõrgema astmena, vabatahtlik, kus õpetati peale vallakoolis õpetatavate ainete veel kirjutamist ja rehkendamist.

. Õpilaste arvu miinimumiks kihelkonnakoolis pidi olema 12. Kool kestis mardipäevast 10. märtsini ja koolikohustuslikuks vanaduseks oli 10 aastat.[3]

Vallakool pidi olema iga 500 elaniku kohta ja koolis tuli käia niikaua, kui õpetaja "leiab lapse hästi väljaõppinud olevat".[4] Kihelkonnakool pidi olema igas kihelkonnas, kus 2000 elanikku.

1819. aasta seadustega tehakse näitaja - ehk kodukool sunduslikuks eelastmeks vallakoolile ja järelkooliks kordaja ehk kuukool. Mõlemat liiki "näitajad" pidid omi oskusi igal kuul kord koolmeistrile näitama. Kodukool algas 7-me

---

1 . Tartumaa, lk. 165.
2 J.Rennit, Mis räägivad..., lk. 17.
3 K.Ruut, Eesti rahva kooli ajalugu, Viljandi 1921, lk. 41.
4 K.Ruut, lk. 41.

aastaselt ja kuukool lõppes leeriga.[1]

Koolivalitsus jäi endiseks: mõisnik ja vaimulik - koolikohus - sellele järgnes ülemkirikueesistuja (igas Kreisis üks), kes allus konsistooriumile. Ka koolmeistri õigusi suurendati: teda ei tohtinud enam kehaliselt karistada, vabastati pearahamaksust ja soldatisseminekust. Ka ei saanud mõisnik üksi koolmeistrit vallandada, vaid üksnes kirikuõpetaja ja valla nõusolekul. Koolmeistril pidi olema prii küte ja valgustus, kuid palk jäi kindlaks määramata, see anti mõisniku ja valla poolt nende heaksarvamisel.[2]

1834.aastal on koole Kambja kihelkonna piirides 12, "mis vahetpidamata töötavad".[3] 1836.aasta revisjon leiab kihelkonna piirides tegutsemas 14 kooli (vallakooli), kuid koolis-käimine on vilets. 1850.aastal on iga saja elaniku kohta 20 kirjaoskamatut, kuid 1858.aastal juba 25.[4] Ka usuõpetus ja laulmine ei seisa enam endisel tasemel.

1840-ndatel aastatel luuakse maakoolivalitsus järgmiste instantsidega: kihelkonnakoolivalitsus, kreis-maakoolivalitsus ja ülemmaakoolivalitsus. Viimase kõrvale asutati 1844.aastal ka koolinõuniku ametkoht, kuna kreismaakoolide juurde seati üks ilmalik ja teine vaimulik revident. Vallakoolidesse tuli juurde veel kirjutamine, matemaatika ja piiblilugu, kihelkonnakoolidesse aga ka saksa keel.[5]

1841.aastast algavad sellepärast ka kihelkonnakooli-valitsuse andmed Kambja kihelkonna koolide üle.

---

1 K.Ruut, lk. 42.
2 Sealsamas, lk. 42.
3 Tartumaa, lk. 167.
4 K. Ruut, lk. 42.
5 Sealsamas, lk. 43.

*

Aasta	Meeshingede arv viimase revisjoni järel.	Õpilaste üldarv (7.a-leerini)	Koolmeistri nimi	Koolihoonete seisukord	Lapsed 10 a. kuni leerini			Märkmeid revideerimisest
					Poisid	Tüdrukud	Kokku	
1841	243	puudub	Jaak Riives	hääs seisukorras	8	18	26	laulmises keskmine
1842	243	-"-	- " -	- " -	28	34	62	keskmine
1843	243	- " -	- " -	- " -	53	51	104	- " -
1844			andmed puuduvad					
1845	243	- " -	Jaak Riives	ruumikas, valge vaba suitsust väga hääs seisukorras	8	9	17	- " -
1846	249	- " -	- " -		10	15	25	hää
1847			andmed puuduvad					
1848	243	37(12)	Jaak Riives	v.hääs seisukorras	14	23	37	keskmine
1848/49	243	41(20)	Juhan Riives	- " -	13	28	41	nõrgavõitu
1849/50			andmed puuduvad					
1850/51	149	?	Juhan Riives	v.hääs seisukorras	12	23	35	hää
1851/52	149	?	- " -	- " -	?	?	33	väga hää
1852/53	149	37(18)	- " -	- " -	11	26	37	piiblilugu hää - " -
1853/54	149	39(16)	-¾" -	- " -	14	25	39	hää

* ENSV, RAKA, fond 1255, nimistu 1, säilitamisühik 399, lehed 2 - 16.

Nagu tabelist nähtub, on Kammeris õpilaste arv olnud kõige suurem 1843.aastal, 104 õpilast, kuid 1845.aastal on koolis kõigest 17 õpilast. Alles pikkamööda hakkab õpilaste arv jälle tõusma. Peamisteks põhjusteks on olnud üksteisele järgnenud ikaldusaastad (1840, 1844 ja 1845). Nii kirjutab H.G. v. Jannau: "1844.a. viljaikaldus oli eelnenud inimea kestel üks suuremaist Liivimaal. Erakordselt vihmase suve tõttu olid äpardunud kõik viljaliigid. Selle tagajärjel läks rahvas vastu talvele, mida kaasaegne Liivimaa Üldkasulik Ökonoomilise Sotsieteedi sekretär v. Hehn nimetab "kurveimaks ja karmimaks Liivimaa ajaloos." Inimeste alatoitluse ja füüsilise nõrkuse tõttu pääsesid valla mitmesugused taudid, mis paljud hauda viisid. Loomatoidu puuduse tagajärjel hukkusid ja tuhanded hobused, mitukümmendtuhat veist ja üle sajatuhande lamba. Veoloomadest olnud nii suur puudus, et vähemaid inimlaipasid kantud 10 - 12 versta tagant matusepaika. Talurahva seisukord 1845.a. oli seda raskem, et ka sel suvel oli viljaikaldus, kuigi mitte niisuguses ulatuses nagu eelmisel aastal. Eriti mässasid taudid, mille tõttu oli puudus viljakoristajaist, koguni karjahoidjaist."[1]

Ka Kammeris on samasuguste raskuste all elatud nagu eelpool Lõuna-Eesti kohta üldiste andmete alusel kirjeldatud.

Majanduslike raskuste tõttu algab rahva üleminek "vene usku", eriti 1845.aasta sügisel, kus õigeusukoguduse liikmeteks astus Lõuna-Eestis üle 60 tuhande inimese.[2]

---

1 H.G.v. Jannau, Vene-õigeusu tulekust Lõuna-Eestis 1845. - 46.a., Tartu 1927, lk. VIII - IX.

2 Sealsamas, lk. XVI.

Uutele õigeusulistele hakatakse kahe valitsuse käsul kihelkonnakoole asutama (1845), kuhu lubati vastu võtta ka teistest usutunnistustest lapsi. 1850.aastal kinnitati määrus, millega loodi õigeusu kihelkonnakoolide kõrvale valdadesse nn. abikoolid. Vene keele õppimine tehti sunduslikuks kõigis õigeusu koolides.[1]

1848. aastal oli Liivimaal juba 15 õigeusu kooli, 1850. aastal aga juba 28.[2]

Kammeris pole vene õigeusu koole rajatud, lähim õigeusu kihelkonnakool asus Maaritsas (Kammerist 6 km.).

Ka tekivad kuuldused"hingemaa saamisest".

Iseloomustavalt kurdab Kambja kirikuõpetaja K.E.Hasselblatt, "et ta koguduse väga korratus olekus leidnud. Rahvas käinud vähe kirikus, ja need, kes tulnud, maganud jumalateenistuse ajal".[3]

"Kihelkonnas on 13 kooli, aga kõik peaaegu tähjad. Kui noor õpetaja esimest korda kooli katsunud, siis ei leidnud ta terves kihelkonnas ühtegi last, kes oleks teadnud ütelda, kes Joosep oli. Esimesel sügisel (1846) tulnud 120 tütarlast peakooli, vaevalt pool nendest mõistnud 10 käsku, terve hulga sees olnud 5 - 6 last, kellel 5 peatükki selged olnud".[4]

Järgmise Kammeri koolmeistrina algab oma tegevust Jaak Riivese poeg Johan 1848/49. õppeaastal. Ta on Kambja kihelkonnakooli haridusega ja valdab vähesel määral saksa ja vene keelt.

---

1 Eesti, Maa, rahvas, kultuur, Tartu 1926, lk. 950.
2 P.Põld, Eesti kooli ajalugu, Tartu 1933, lk. 111.
3 J.Rennit, lk. 17.
4 Sealsamas, lk. 18.

Lugeda ja laulda on ta hästi osanud, nagu seletab tema kohta tema endine kasvandik Juhan Kavand. Kui ta kirikus laulma olla hakanud, siis kostnud see kõigist üle, köster tema vastu pole saanud. Ta olla olnud veel hea rehkendaja ja ka hea sõnamees, keda veetud kaugele ümbruskonda perekonnapidudele jt. sündmustele.[1]

Johan Riives on pidanud ka kiriku vöörmündri ametit, mille eest saanud vallalt 3 vakka rukkeid ja 3 vakka otri. Palgaks on temal olnud,"ühepäevamaa". 1868.a. alates saab ta Kodijärve valla laste õpetamise eest 10 rubla palka juurde.

Ka pidanud koolmeistrid, kelle arv Kambja kihelkonnas 12 olnud, olema abiks õpetajale leerilaste üle korda pidamas, harilikult 2 koolmeistrit korraga. Kui korrapidamine sattunud koolipäevale, siis olla koolmeistril sel ajal "püha" olnud. Korrapidamine kestnud 3 päeva, siis asunud järgmised 2 koolmeistrit asemele.[2]

Koolimaja on ehitatud mõisa poolt, kuid millal, pole teada. On olnud ümmargustest palkidest, õlgkatusega, 32 sammu pikk ja 15 sammu lai, kooli (valla) krundil nr. 14.[3] Alumine pool maja oli üksainus suur ruum, mida tarvitati palvetundide pidamiseks,ülemine oli jaotatud vaheseinaga kaheks, suurem pool oli klassiruumiks, väiksem pool koolmeistri eluruumiks, mille kõrval laste sahver. Keskkohal oli eeskoda, koolmeistri köök ja määratusuure krstnajala all koolmeistri sahver.[4]

---

1 J.Kavandi (Johan Riivese õpilane) sünd. 1869.,surn.1944., Kammeri kogukonnavalitsuse tegelane, mälestused, kogutud O.Kaarna poolt 1933 - 34.a.

2 I.Kapsta (Johan Riivese tütar), sünd. 4.VII 1871., surn.6.I 1935., mälestused, kogutud O.Kaarna (end.Kammeri algkooli juhataja) poolt 1933 - 34.a.

3 Säilinud Kammeri kooli maa krunt nr. 14 ostumüügi-lepingu ärakiri (vt. lisamaterjalid).

4 K.Käärdi mälestused.

Kütteks oli hagu, mida koolmeister ise pidi raiuma, valgustuseks pird.

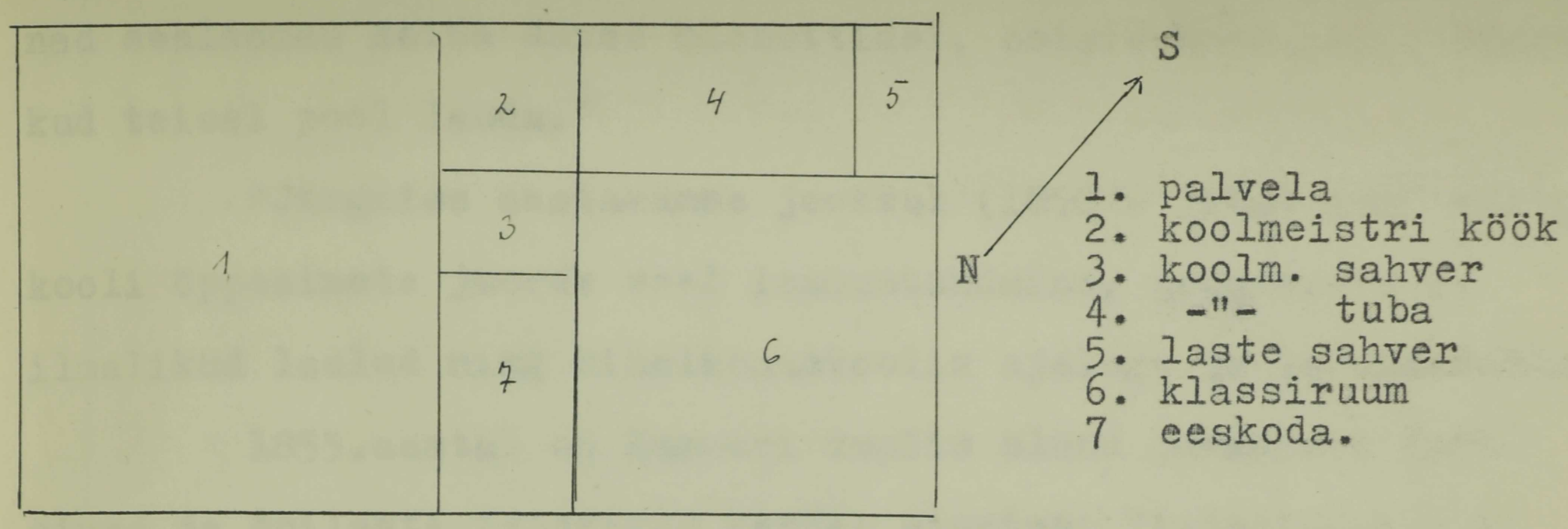

Kammeri koolimaja põhiplaan autori kujutlusel seletuse järele.

Üldiselt jäi kool mõisniku mõjutuse alla ja kiriku teenistusse, kuna valitsevate klasside eesõiguste tõttu ei maa pärisrahva huvid ega ka Vene hariduspoliitika mõjule ei pääsenud. Alles 1866.aasta omavalitsusseadus võimaldas mõningaid parandusi vallarahva soovide kohaselt. Seega jäi õpetus samasuguseks nagu Jaak Riivese ajal pärast 1840.a.

Õpperaamatuks oli "Tarto maakele Testament", piiblilugu ja katekiskmus, samuti vajalik kiriku lauluraamat.Pärastpoole tuli juurde ka kirjutamine ja rehkendus. Kirjutamise õpetamiseks olid väikesed papi pääle kleebitud paberilindid, kuhu pääle olid kirjutatud piiblisalmid, näiteks: "Jehova om mo karjas, ...", "Kitkem nüüd Issandat, ..." jne. Need piiblisalmid asusid seina küljes karbis ning säält valis iga laps omale ühe salmi ja kirjutas seda terve lehekülje, teise lehekülje jaoks valis ta teise salmi. Rehkendust oskas koolmeister ise 4 tehet ja õpetas seda ka lastele. Katekismusest pidi teadma 5 peatükki seal leiduvate piiblisalmidega, testamendist Jeesuse mõistukõned ja imeteod ning vanast testamendist tähtsamad sündmused. Peale selle õpetati ka laulmist, ühe ja kahe

häälega. Õppimiseks oli klassitoas pikk laud, mis ulatus ühest seina äärest teise, Selle ümber istusid õpilased. Õhtul magasid nad sealsamas seina ääres õlekottidel, poisid ühel pool, tüdrukud teisel pool lauda.[1]

"Järgmise aastakümne jooksul (1850 - 1860) tuli vallakooli õppeainete juurde veel isamaatundmine, geograafia ja ilmalikud laulud ning kihelkonnakoolis ajalugu ja loodusteadus".[2]

1855.aastal on Kammeri koolis olnud järgmised õppeained ja õpilaste teadmised nendes ainetes: "katekismus - 4, piiblilugu - 3, laulmine - 3, lugemine - 4, kirjutamine- 3, rehkendamine - 3".[3]

1860. ja 1866.aasta seadused määravad ka kindlaks koolmeistri palga. Kooliaega pikendatakse mardipäevast maarjapäevani ja kooliaastaid on kaks.[4] Esmaspäeviti ja laupäeviti ei olnud kooli valla asjaajamise päevade tõttu koolimajas. J.Riivese järglane, H. Tauk, on ühtlasi ka vallasekretäriks olnud.

---

1 K. Käärdi mälestused.
2 K.Ruut, lk. 44.
3 ENSV, RAKA, f. 1255, nim. 1, sü. 410, l. 13 - 14.
4 K.Ruut, lk. 44.

Aasta	Meeshingede arv viimase revisj. järele	Õpil. arv 7.a. kuni leerini 17 a.	Koolmeistri nimi	Koolihoonete seisukord	Õpilaste arvust	Märkmeid revideerimise üle jm. I
1861/62.	149	52(16)	Juhan Riives	hääs seisukorras* hoone hää** palgaks ühepäevamaa	märkmed Kodijärves 22 last, kellele Riives tunde annab	puuduvad
1863/64.	149	57(16)	- " -			gut
1866/67.	149	41(21)	- " -		Kodijärves 20 last	gut, gut.
1868/69.	149	59(22)	- " -	J.Riives õpet.Kodijärvel lepingu alisel, 10 rbl. selle eest	Kodijärves 20 (6) last	
1869/70.						
Kammeri	149	56(22)	- " -	hääs seisukorras		üks õpilane kihelkonnakoolis: gut.
Kodij.	83	20(7)				
1870/71.	149	71(31)	- " -	- " -		31 kodulast pääle 71
	83	16(7)				

* Kodijärve kool "unbrauchbar"
** - " - "ganz unbrauchbar".

Tabel koostatud O.Kaarna märkmete põhjal Kambja kirikuarhiivist.

Nagu Kambja kirikuarhiivi tabelitest nähtub, on Kammeri koolimaja olnud hääs ja isegi väga hääs seisukorras, kuid Kammeri naabervalla Kodijärve kooli seisukord on olnud "unbrauchbar". Samuti on J. Riivese töö tunnistatud heaks, v.a. esimene aasta. Kool on tegutsenud üheklassilisena ja alates 1963/64.õppeaastast on J. Riives hakanud õpetama ka Kodijärve lapsi, kuhu ta on käinud jalgsi (Kammerist 5 km). J.Riives on teinud ka tisleritööd, omades ühtlasi selle näol ka kõrvalameti.

1866.aasta seadusega saab vald omavalitsuse. Koolmeistri palgaks on koolimaa ja 10 rbl. raha. Vallal tuleb kanda maamaks ja mõisale tegu teha. Kütte eest (10 sülda haavapuid) tuleb vallarahval mõisale kokku panna vilja, harilikult 10 - 12 vakamaad rukist.[1] 1887/88.õ.-a. tuleb juurde küünlaraha.

Alaliste kuludena on koolihoonete korrashoid, mis keskmiselt moodustab 10 - 20 % vallamaksudest: 1886/78. - 12 %, 1887/88. - 9 %, 1888/89. - 21 %, 1889/90 - 11 %, 1890/91 - 10 %, 1891/92. - 8 %.[2]

Õppevahenditeks polnud summasid ette nähtud, nii et need varematel aegadel puudusid ja õpetus toimus nii nagu eespool K.Käärdi seletuse järgi kirjeldatud.

Andmed õppevahendite kohta on O. Kaarna märkmete järgi järgmised, mida viimane on välja kirjutanud 1934.aastal Kambja kirikuarhiivi eriaruannetest: 1875.a. Palestiina kaart; 1880/81. õ.-a. juurde ostetud gloobus, Euroopa kaart ja muusikariist (ei ole nimetatud milline); 1884.a. on juurde muretsetud Baltimaade kaart, "arvutusmasin" ja loodusteaduslikke pilte.

---

1 K.Käärdi mälestused.

2 O.Kaarna (end. Kammeri algkooli juhat.) märkmete põhjal vallaarhiivist. Algdokumendid ei ole säilinud.

*

Koolimaja				Koolmeister					
Väärtus rbl.	Puu või kivi	Kaugus kõige kaug. piirk.	Koolitoa suurus kuubikjalgades	Nimi, abielus	Vanadus	Teenistusaastad	Haridus	Kõrvalamet	Palk
1866. Kammeri 500 Kodijärve	puu	3 versta	3724	Joh.Riives mitteabielus	36	17	Kambja kihelkonnakool	Tisler	Ühepäevamaa
	Koolimaja puudub								
1868. Kammeri 500 Kodijärve	puu	3 v.	3724	J. Riives. abiellunud	38	18	- " -	- " -	Ühepäevamaa 10 rubla
1868/69. Kammeri Kodijärve	Tarvitavad Kammeri õpetajat ja koolimaja								Ühepäevamaa 10 rbl. Kodij. valla laste eest

* tabel koostatud O.Kaarna kirjalike märkmete põhjal, viimane on need välja kirjutanud Kambja kirikuarhiivist 1933.a. O.Kaarna oli Kammeri algkooli juhatajaks 1927 - 1936.

1876.aasta osutub Kammeri kooli elus tähtsaks, sest 23.veebruaril 1876.a. otsustab Kammeri kogukonna valitsus koolimaja suuremaks ehitada, vastavalt Kambja kihelkonna koolivalitsuse ettepanekule. Ehitust otsustava volikogu protokollist loeme: "om wajadus selle kogokonna-koolimaija, mes laste koolitamisele wäga pudolik om, sel ajastal surembas ehhitada".[1]

Ehituse peale kulutatakse 394 rubla 80 kopikat, mis "sisse nõwwetas, nõda, et meeste rahwa heng 16 aastaselt 60 aasta ja naiste rahwa heng 16 aastaselt 50 aasta wannatuseni sedda peab wälja masma". Igale maksjale langeb 1 rubla ja 41 kopikat (protokoll nr. 13 - mail 1876.).[2]

Jõhan Riivese tütre Ida Kapsta seletuse järele olevat tol aastal koolimaja lammutatud ja sama plaani kohaselt ka uus maja ehitatud.

2.sept. 1876.a. (protokoll nr. 15) otsustab Kammeri kogukond kooli krundi nr. 14 päriseks osta,[3] milline tehing teostubki 24. aprillil 1877.a. hinnaga 1187 hõberubla.[4] Sellest summast kingib mõisnik vallale 1879.a. 287 rubla.[5]

1869.a. toimus esimene Eesti üldlaulupidu. Sellest laulupeost võtsid osa kõik Kambja kihelkonna koolmeistrid, moodustades meeskoori köster Eichhorni juhatusel. Peale J.Riivese on ka teisi noormehi olnud, kes Kammerist laulupeol käinud. Laulupidu on annud vaimustust ja salkkond noormehi J.Riivesega eesotsas on muretsenud endale puhkpillid. Repertuaar on olnud

---

1 O.Kaarna märkmed Kammeri kogukonnavalits. protokolliraamatust.

2 Samas.

3 Samas.

4 Säilinud ostu-müügilepingu ärakiri (vt. lisa).

5 Samas.

vaimuliku sisuga. On mängitud kirikus tähtsamatel pühadel, samuti koolimajas, Pillikoori liikmeteks on olnud Johan Riives, Johan Käärd, Peeter Uibo, Jaan Peepmann, Jaan Ruud, Johan Loskit.[1]

Ka kihelkonnas töötavad koolmeistrid käisid koos laulmas Johan Riivese juures.[2]

1869.aastal, kui saadi luba eestikeelse kõrgema kooli "nn. aleksandrikooli" asutamiseks, siis on ka Kammeris tegutsenud vastav abikomitee, kes ümbruskonnas raha kogumist korraldas.[3] Summa suuruse kohta puuduvad andmed.

15. aprillil 1885.a. otsustab Kammeri kogukonnavalitsus laenuraamatukogu asutamist taotleda.

Raamatukogu muretsemine pidi toimuma, nagu nähtub protokolliraamatu märkmetest, vabatahtlikest annetustest. Raamatuid võis laenutada igaüks väikese aastamaksu eest, mis omakorda läks raamatukogu täiendamiseks.[4]

Kuna eelnimetatud raamatukogul puudus kapp, siis on koolmeister J.Riives, kes tisleritööd tundis, raamatukogule kapi valmistanud omapoolse kingitusena. Kogus on olnud 400 raamatu ümber ja raamatute laenutajaks on olnud J.Riives ise.[5]

"Igas kaasaegses rahvuses on kaks rahvast..." kirjutas V.I. Lenin. "igas rahvuslikus kultuuris on kaks rahvuslikku kultuuri".[6] XIX sajandu teisel poolel avaldus kahe kultuuri -

---

1 K.Käärdi mälestused.
2 J.Kapsta mälestused.
3 K.Käärdi mälestused.
4 O.Kaarne märkused Kammeri kogukonnavalitsuse protokolliraamatust.
5 K.Käärdi mälestused.
6 V.I. Lenin, Teosed 20.kd., Tallinn 1953, lk. 15.

demokraatliku ja antidemokraatliku kultuuri olemasolu ja võitlus nende vahel ka eesti rahvuslikus kultuuris.

Hoolimata balti parunite ja pastorite püüetest hoida eesti rahvast pimeduses ja kooli kasutada saksastamise eesmärgil, hakkas rahvakool alates 60-ndaist aastaist siiski rohkem arenema kui varem. Eesrindlikud kooliõpetajad ja talupojad võitlesid hariduse levitamise eest. Nõuti valla- ja kihelkonnakoolide vabastamist balti-saksa mõisnike ja pastorite mõju alt, vene keele, loodusteaduse, maateaduse ja ajaloo õpetamist.

Pingutused rahvakoolide olukorra parandamiseks andsid pikkamööda ka mõningaid tulemusi. Eelneva ajajärguga võrreldes paranesid rahvakooli olud. Eestis tunduvalt, eriti 70-ndail aastail. Ehitati uusi koolimaju, kasvas eriharidusega õpetajate hulk, ilmus rida õpikuid, töötati välja õppekavad. 70-dail aastail muutus kõigis Eesti vallakoolides üldiseks kirjutamise ja aritmeetika õpetamine, viidi sisse geograafia, ajaloo ja enamikus koolides ka vene keele õpetamine.

Õppeaeg määrati 1874. ja 1875.aasta seadustega kindlaks 15. oktoobrist 15. aprillini, kusjuures vallakoolis tuli käia 3 ja kihelkonnakoolis 2 talve. 1881/1882. õppeaastal oli Lõuna-Eestis 560 vallakooli umbes 21 tuhande õpilasega ja 52 kihelkonnakooli 1618 õpilasega.[1]

Kõike seda nähtub ka Kammeri kooli tegevusest, kus õpetaja J.Riivese ja edumeelsete noorte tegevusel rakendutakse eesti rahvusliku kultuuri viljelemisele.

1877.aastal seatakse sisse järgmised kooli rakendusraamatud:

"1) päriskoolilaste õppimise tunnistused, 2)päriskoolilaste

---

1 Eesti NSV ajalugu, lk. 253.

äraviidetud päevade kiri, 3) katsekoolilaste õppimise tunnistused, 4) katsekoolilaste äraviidetud päevade kiri, 5) kodulaste õppimise tunnistused, 6) koolipäevaraamat."[1] Ühtlasi saadeti koolidele trükitud tunniplaanid, õppeainete jaotus ja tarvitamiseks lubatud raamatute nimestik.

1880-ndatel aastatel käib koolis endiselt 3 liiki lapsi: kodulapsed 5 - 6 päeva talve jooksul ja kordajad lapsed 20-ne päeva ümber talve jooksul ning suvel mõned päevad lisaks kuni leerini, mil vabaneti täiesti kooliskäimisest.

Päriskoolilapsed käivad õppeaastas 20 nädala ümber koolis, kusjuures õpetus oli korraldatud nii: kolm nädalat päriskool ja neljandal nädalal kordajad. Esmaspäeval kooli ei olnud (oli vallapäev) ja tööst vabanesid lapsed juba reedeti. Õpilaste arv Kammeris on kõikunud mõnekümnest 100-ni ja isegi rohkem, nagu nähtub eelpooltoodud tabelitest. Algul toimus töö ühes klassiruumis, kus õpilased olid rühmitatud edasijõudmise järele.

Alates 1878/79.õ.-a. kutsutakse J. Riivesele abiks Hendrik Madisson, kuna peale koolimaja ümberehitamist 1876.aastal on kaks klassiruumi ja vajadus keeli oskava õpetaja järele. J.Riives ei tulnud ise keelte õpetamisega toime ja nii õpetas H. Madisson teises klassiruumis vene ja seksa keelt. Seega töötas Kammeris kaks õpetajat.[1]

Kuna palk oli väike, siis lahkus H. Madisson ja tema asemele tuleb Polli vallast noor koolmeister Margus Luukas, vististi soldatimineku hirmu pärast, kuna tol ajal ei tarvitsenud koolmeistril "kroonut teenima minna".Ta on ametis 1879/80 õ.-a. alates.[2]

---

[1] K.Käärdi ja I.Kapsta mälestused.

[2] I.Kapsta mälestused.

Kammeri kogukonnavalitsuses on keelte õpetamise küsimus olnud arutusel pärast Madissoni lahkumist: kas keeli õpetada või mitte.

11. sept. 1880 (prot. nr. 2) on otsustatud eitavalt, kuid 9. okt. 1880 jaatavalt.[1] "Täämbatsel päival sai Willandi kreisin Polli walla henge karjan olewa nooremehe Margus Luukas' ega, kes koolmeister selle Kammeri walla saksa= ja vene= keele koolmeistri ameti üle nõumeeste man olemisen kuwwe aasta pääle sest täämbatsest päivast kaup tettus ja säädusliku aasta kooli-tamise teenistuse eest ega Kammeri walla latse päält, kea üteldu koolist saksa ja wene keele tundi wõttawa kats rubl. ja wõõra kogokonna ehk walla latse päält, kea mitte Kammerin ei elawa, kolm rubl. niisama ka walla peremeeste poolt üts tschetwert rükki ja üts tsvetwert keswi ja palgas ja ülespidamises lubatus ega aasta.

Noor koolmeister olli sellega rahul ja lubasi teenida, ent kui paremba koha saap, siis walitsep oma asemele niidasama kõlwuliku mehe ametisse.

(Margus Luukase allkiri).

Otsus: Eensaisva lepping jääp protokolli maha kir-jotedus."

Nõumees: Rein Thomas***

- " - Hendrik Rüga

-" - Hendrik Grossberg***

Kogukonnavanemb M.Undrits

- " - wöörmonder Joh. Kangro*** 1

Hiljem on saksa ja vene keele õpetamine ära jäänud

---

[1] O.Kaarna märkused (väljavõte Kammeri kogukonnavalits. protokol. 9.okt. 1880).

kuid millal, seda just ei teata.

1876.aastal viidi rahvakoolid haridusministeeriumi süsteemi ja algas nende ümberkorraldamine. Kooli kaudu püüdis tsaari-isevalitsus ellu viia oma reaktsioonilist venestuspoliitikat, mis andis emakeelse rahvakooli arengule hoobi. Osa rahvakoolide õpetajate seminare suleti(Tartu eesti vallakooliõpetajate seminar, Kunda, Valga).[1]

Ka Kammeri koolmeister Joh. Riives on suunatud vene keele kursustele, kuid elatunud inimesena ei ole ta saanud vene keele õppimisega hakkama ja on sunnitud oma kohalt lahkuma.[2]

J. Riivese lahkumispalve leiame vallanõukogu protokollist 29. veebr. 1888.a. kus J. Riives enda "lahti võtab" 23. apr. 1888.a. arvates.[3]

Seega on J. Riives olnud Kammeri koolmeistriks 39 aastat heade tulemustega. Tubli töömehena on ta olnud lugupeetud rahva hulgas ja kõike seda arvestades on vallanõukogu temale määranud 15 $rubl_a$ pensioni aastas kuni surmani, kuid J.Riives ei olevat seda siiski kasutanud.[4]

26. märtsil 1888.aastal sõlmis Kammeri vallanõukogu lepingu koolmeister Hans Taukiga,[5] kes on Hollmanni seminari haridusega.

Ärakiri.

Kammeris, Nõukogu koosolek, 26.mal Märtsil 1888.

---

1 Eesti NSV ajalugu, lk. 253 - 254
2 K.Käärdi mälestused.
3 O.Kaarna märkmed vallanõukogu protokollist.
4 K.Käärdi mälestused.
5 Ise kirjutab oma nime "Taug".

Ees istus: wallawanem: Jaan Stärnfeldt.

Pärast seda, kui valla koolmeister Johan Riives kõukogu ees üles andis, et tema kooli uued nõudmised wenekeele õpetamise poolt täita ei jaksavat üht tõsist koolmeistrid ametile walida, sai tänasel päeval nõukogu ees uue koolmeistri, nimega Hans Tauk'iga Karula kihelkonnast pärid, järgmine kaup tehtud: Hans Tauk, kes selle walla koolameti Jüripäeval 23 Aprillil 1888 aastal oma pääle wõttab, saab teenistuse aastade palgaks, kõik nendesama aastade selle walla kooli platsi sissetulekud, Kooli walgustus, see on tule raha, ja kooli lämmistus ehk kooli puud saab walla poolt. Ka on koolmeistril priitahtlik luba, kui kooli ruum lubab, wõira walla lapsi oma kooli wõtta maksu eest.

Hans Tauk olli ka sellega rahul ja kirjutas alla.

Hans Taug

Otsus: Seda protokolli maha kirjutada ja kinnitamiseks rahwa kooli kõrgest austatud Inspektori herrale ette kanda.[1]

Nõumees: Märt Sossi
- " - H.Lammertson
- " - Joh.Kangru***
- " - Peter Müller***
- " - Peter Undritz

Vallavanem: J.Stärnweldt
" vöörmõnder: J.Agel Joh. Zirk***
Ärakirja õiguse eest vallakirjutaja: Uets.

Et koolimajas ka Kammeri valla kohus omi istungeid pidas ja koolimaja selle tõttu täiendavalt puhastada tuli, siis otsustati koolmeistrile 50 rubla puhastamise kuludeks maksta.

---

[1] Ärakiri tehtud säilunud ärakirjast.

16. dets. 1889.a. valitakse H. Tauk ka valla abikirjutajaks, kuna endine kirjutaja J. Uets soovib ametist lahkuda ning 6. veebr, 1891.a. valitakse H. Tauk Kammeri valla kirjutajaks, mille eest saab 90 rubla ja 10 vakka kaeru.

1888.aastal tehti ka koolimajas remont enne uue koolmeistri H.Tauki tulekut. Krohviti seinad ja parandati aknad. Remonti oli nõudnud juba varem kihelkonna koolivalitsus.[1]

Samal aastal seatakse koolides sisse ka vene keele õpetamine 6 tundi[2] nädadalas, mida hiljem veelgi suurendatakse. Kirik kui senine kooli kõrgem ülemus kaotab oma senise mõju koolidele (jääb usuõpetuse kontrolli õigus), kuna muus osas alluvad koolid rahvakoolid inspektorile.[3]

Et kooliõpetaja palk Kammeris väike oli, siis lahkus H. Tauk 18. mail 1891. aastal nii koolmeistri kui ka vallakirjutaja ametist ja läheb Pangodi Lagujale, kus saab parema koha. H.Taukist on jäänud Kammeri rahvale hea mälestus, kuna tema agaral kaastegevusel osteti koolile orel, mille ostmiseks 360 rubla vabatahtlikke annetusi koguti.[4]

5. augustil 1891aastal saab koolijuhatajaks-õpetajaks Peeter Jaani p. Bendt, pärit Luunja vallast, kes on Tartu neljaklassilise linnakooli haridusega. Palk jääb samaks nagu H.Taukil, s.o. koolimaa nagu see 1876.a. krunt nr. 14 all ostetud (umbes 20 vakamaad põllumaad jm.) ja 50 rubla raha.[5]

---

1 K.Käärdi mälestused .

2 K.Ruut, lk. 58.

3 Sealsamas, lk. 58.

4 K.Käärdi mälestused.

5 O.Kaarna märkmed valla protokolliraamatust.

*

Õppe-aasta	Õpilaste arv: kodu lapsi	Õpilaste arv: Kordajaid	Alalised õpilased: I	II	III	kokku	Kõik kokku	Koolmeistri nimi	Revideerija hinnang
1889/90	26	24				60	110	H.Tauk	Kammeri kool hääduselt võrdne V-Kambja kooliga, saab kiita
1890/91	20	35				72	127	-"-	
1891/92	19	50				60	129	Peeter Bendt	Kaunis hää, kuid nõrgem eelmisest aastast, ajavad juttu (ülespidamine halb)
1892/93	9	41				75	125	-" -	Muidu kaunis hää, kuid laulus vigu, mida ka kogudus teeb.
1893/94	6	31	22	23	13	58	95	- " -	andmed puuduvad

Ärakiri vandetõotusest 1890.a.

ümber Kambja kihelk. koolmeistrite kohta.[1]

Sellega luban ja tõutan mina, et tahan kui ..... wałla koolmeister oma ametiti ikka truuste ja hoolsaste toimetada, oma wastutamist Jumala ja inimeste ees meeles pidada, ja tahan oma koolilastele kõiges oma elamises heaks eesmärgiks olla, igas asjas ennast püha kirja õpetuse ja ewangeeliumi Lutteruse kiriku usu järele hoida ja kõiki, oma ülemate poolt antud käskusid ja seadusi täie truudusega täita.

Koolmeister: /allkiri/.

Õppetöö kohta kirjutab P.Bendt järgmiselt:[2] "Kool

---

[1] Ärakiri säilunud ärakirjast.

[2] P.Bendti kirjalikud mälestused Kammeri koolist (antud autori poolt tervikuna, muutmatult kaalutlusel, et laskuda paremini tolleaegsesse miljöösse).

* O.Kaarna märkmed Kambja kihelkonna koolivalitsuse arhiivist.

töötas inspektirote valitsuse all; esimeseks inspektoriks oli Luik - eestlane; teised Popov, Swetšnikov ja weel teisi, kelle-de nimesid ei mäleta. Usuõpetust revideeris kohalik kirikuõpe-taja.

Tunniplaan oli valitsuse poolt jagatud 31 ja 32 tunni peale nädalas, Just täielikku nädala plaani ei ole järele jää-nud, aga õppeained olid: venekeel, eestikeel, piiblilugu, kate-kismus, rehkendamine, kirjutamine, ajalugu, geograafia ja laul-mine.

Muret sünnitas aga kolmas ruum. s.o. klassituba. Kooli-tööd esimesel aastal alustades kuulsin koolivanema Märt Sossi käest, et koolieälisi lapsi on kokku 208* ja nimelt 75 igapäevast, tei-sed nõnda nimetatud suured ja väikesed näitajad. Siin tuli nüüd kaaluda, kuidas mahutada nii suurt mudilaste karja ühte ruumi. Seadsin siis igasse pinki 3 mudilast, ja nii suure hädaga said kõik mahutatud koha pääle, jättes lagedaks keskkoha käiguks. Oli nüüd kuidas ta oli, aga kirjatöös leidsid aset palju vares-jalgu, mida üksteisele külge puutudes sünnitasid, aga polnud midagi parata. Jõudis aga õhtu kätte, tõusis suur mure, kuidas saada nendele ruum magamiseks, sest peale klassiruumi eraldi magamisruumi ei olnud. Mis muud, kui laduda pingid üksteisele otsa, pühi päeva jooksul kogutud praht välja, lao kotid pinkide alla põrandale! Suureks lõbuks oli mudilastele see silmapilk, kui sambana ahju ääres üles seatud kottide kihile pihta anti: see langes ja igaüks haaras kärmesti oma, sündsama ruumi saami-seks.

Söögikottide tarvis oli läbi koolmeistri toa käies

---

* aruandes on märgitud 1891/92. 129.

wäike sahver, pikuti süld ja laiuti 1/2 sülda, kuna söömaruumiks oli seesama klassituba.

1891.a. juuli kuul* waliti mind Peeter Jaani pg. Bendt'i Kammeri koolmeistriks ja samal sügisel oktoobri kuul astusin mainitud koolimaja õue 20.a. noormehena.

Juba eemalt waadates þaistis silma hiigla kaskede läbi rohkesti ajahammast tunda saanud majakene õlgkatusega - mida kaunistas ja ehtis väike samblapere. Majakene näitas nii kaastundlik olema, nagu tahaks öelda:" Noormees, ehk ma küll su silmadele hiilgust ei suuda luua, siiski ära karda: astu sisse, tahan sinule oma iganenud katuse all ualust anda!"

Majasse astudes leidsin sealt 3 ruumi; üks oli nõndanimetatud klassituba ja 2 koolmeistri jaoks, - a ga siiski mitte mõlemad tema jaoks, vaid suuremas ruumis leidsid weel ualust Kammeri wallawalitsus oma nõukogu ja täiskogudega, vallakirjutaja ja endise koolmeistri H.Tauki koolimaade rentnik Hendrik Kapsta oma perekonnaga. Üle oli jäänud siis weel wäike tuba ja see oli määratud koolmeistri jaoks.

Ehk küll ruumid puudulikud olid, siiski elasime rahus ja lustilikult üksühega. Laupäeve ja pühapäeve õhtul kogusid noored inimesed kokku, lasksime laulu laksuda nii, et taevalagi lajas ja kaugel kaarel kajas, sest seltslik koolisviibimine oli tookord kiiduväärilline - väga sõbralik, wõin tunnistada, et peaaegu ühtki korda ei teinud takistust lauljate puudumine, ka kewedisel ajal wulisew ojake ümber maja ei suutnud meid eksitada - ja kui mitte teisiti, siis seljaga said lauljad üle kantud.

---

* 5. augustil 1891.a. on õige.

Nõnda käisime koos laulu ja näitemängu harjutamas, pandsime pidusid toime, käisime laulupidudel Tartus, Tallinnas ja Pärnus. Nii läks lõbusas tujus seltskondlik elu ja andis see kirjeldatud majake meile warju 6 aastat.

1897.aasta juuli lõpul põles maani maha koolimaja, ait ja saun. (Tulekahju on puhkenud 31. juuli õhtul, põhjused teadmata. Päästetud on orel appirutanud noormeeste poolt seina mahatõmbamise teel kahe akna vahekohalt.[1]

Kool viidi üle Metsakuru tallu,[2] kuhu koolivanem Märt Sossi lahkesti ruumi andis. Seal töötasin terve talve, käides koju igapäev.

Järgmisel aastal 1898 ehitati suur ruumikas koolimaja valmis, siis hakkas uus elu- ja mitte enam üksi, waid kahekesi. Esimeseks abijõuks oli August Nigol Vanast-Pranglist, siis Karl Eilau Kammerist Musta talust ja August Rootsi Vanast-Kuustest.

Uues majas töötasin veel 7 aastat, s.o. 1898 - 1905. aastani. Et tookordne palk wäga wäike oli ja oma lapsele - tütrele - kooliharidust soovisin anda, läksin Tartu postiteenistusse. Kokku töötasin Kammeris 13 aastat."

Uue maja plaani valmistas Gernhart Väike-Kambjast. Selle järele ehitas Kammeri kõrtsimees Mihkelson maja, millel oli 2 suurt klassiruumi, 2 samasugust magamistuba, 2 tuba ja köök ühele õpetajale ja teisele 1 tuba.[3]

Vanaduse päevad on B.Bendt veetnud Kodijärve vallas (end. Kammeri valla naabervald, hiljem liitunud Kammeriga), kus ka surnud 1936.aasta kevadel.

---

1 K.Käärdi mälestused.
2 Põlenud koolimajast umbes 3 - 3,5 km.
3 K.Käärdi mälestused.

P.Bendti järel valiti kooliõpetajaks Helme Patkülast pärit olev Jaan Habicht. Õpetaja palgatingimused on halvenenud: maa asemel antakse temale palgaks 60 rubla raha talve pealt. Suvel läks õpetaja isa juurde koju põllutööliseks. Side elanikkonnaga katkes, õpilaste arv vähenes ning koolimaja halvas seisukorras.[1]

1907.aasta sügisel, kui kooliõpetajat veel kohal polnud, läks uus koolimaja põlema. Seekord põles majja ka orel.

Koolimaja põlemise kohta teab jutustada Kammeri põline elanik Karl Treiel järgmist.[2]

"Koolimaja ehitas Mihkelson, kes pidas Kammeri kõrtsi ja kõrvalametina oli ka ehitusmeister. Lohaka töö tagajärjel olid põranda alla jäänud laastud, mille tõttu tuli põrandaid sageli remontida, kuna need siit-sealt mädanema hakkasid. Kui koolimaja maha põles, siis oli rahva seas arvamine, et vallavolikogu mehed ise selles kuidagi süüdi olid.

Tegelikult oli aga maja põlemapanijaks koolimaja karjapoiss. Abiõpetaja Eilau, kes elas Musta talus, oli avastanud, oreli lõhkumise. Poisikesed, Eilau ja koolimaja karjapoiss, olid käinud suvel salaja läbi akna orelit mängimas ja selle mingil viisil lõhkunud. Eilau oli kodus oma karjapoisile seletanud, et paranduskulud peetakse palgast kinni. Seda oli tema karjapoiss aga rääkinud koolimaja karjapoisile, pärit linnast, mispeale viimane oligi maja põlema süüdanud. Esimene kord ei olevat katse õnnestunud, kuid teine kord olevat ta kasutanud petrooleumi. Pärast olevat öelnud ta Eilau karjapoisile, et

---

[1] K.Käärdi mälestused.

[2] K.Treiel, sünd. 1890.a. jutustus autorile 1963.a. On jutustanud veel muudki kohalikust elust ja kultuuritegelastest.

pidagu nüüd veel tema palgast kinni."

Seda juttu on rääkinud K. Treielile Siimus, Ferdinand (Elab praegu Kambjas), kes ise oligi tol ajal abiõpetaja Eilau juures karjapoisiks, alles paar aastat tagasi puulõikuse ajal põlenud koolimaja ligidal, avades seega koolimaja põlemise saladuse.

Kindlustusseltsist saadi kätte koolihoone kindlustussumma ja rahvas oli soovinud maja üles ehitada endise plaani järgi, kuid õpilaste arvu vähenemise tõttu (pool endisest Bendti aegsest) vallavolikogu ei olevat nõustunud ja ehitanud maja väiksemana, ühe klassiruumi ja ühe õpetaja - juhataja korteriga, jättes raha veel ülegi.[1]

See maja on säilinud praeguseni "vana koolimaja" nime all ja ta asub Kammeri 8-kl.Kooli hoonest 1,5 km edela suunas.

Vahepeal töötas kool 1,5 km kaugusel asuvas Meose talus. Tulekahju tagajärjel oli kool puupaljaks jäänud: alles oli vaid üks seinatahvel, üks tool ja üks laud.

Ka lugupidamine kooli vastu oli langenud, kuna J.Habicht oli hakanud rohkesti alkoholi tarvitama. Peetakse soovitavaks õpetaja palka tõsta 360 rubla aastas (nagu ministeeriumikooliski) ja leida uus kooliõpetaja kandidaat, kellel oleks seminariharidus. 31. mail 1913.a. vallavolikogu teebki J.Habichti ametist vallandamise otsuse ja 26. juulil 1913.a. valitaksegi uut kooliõpetajat. Kandidaate oli olnud õige palju, kuna enne valimist oli välja kuulutatud palgakõrgendus.[2]

Uueks koolmeistriks valitakse 12 hääle pooltolemisel ja ühe hääle vastuseismisel Karl Kirss. Temale määratakse peale

---

[1] K.Käärdi mälestused.

[2] O.Kaarna märkmed Kodijärve vallavolikogu protokolliraamatust.

eelpoolnimetatud rahapalga veel aiamaa kuhu hiljem (1915.a.) muretsetakse ka viljapuud.[1]

Vallavolikogu liikmetele oli meeldinud K.Kirsi julge ja otsekohene esinemine volikogu ees (teatavasti käis iga kooliõpetaja kandidaat üksikult vallavolikogu ees,kes siis esitasid ametisoovijale mitmesuguseid küsimusi, sageli ka ebasündsaid, eriti naissoo esindajate puhul) ja mille kohta vallavolikogu liige Julius Lellep on lausunud K. Kirsi sõnad: "Olen seminari lõpetanud, teie mind küll ei tunne, kuid tahaksin kohta saada ja oleksin selle eest väga tänulik ning loodan, et saate minu tööga rahul olema.[2]

Karl Kirss osutuski tubliks koolimeheks, kes rakendas uuesti tööle laulukoori ja koolimaja muutus uuesti seltskondliku töö keskpunktiks. Peetakse rohkesti pidusid ja saadud summadega muretsetakse nii Kammeri kui ka Unipiha koolile harmooniumid, mis veel 1930-ndatel aastatel kasutamiskõlbulikud olid. Pikapeale täieneb ka kooli muu õppevahendite baas. 1914.a. määratakse koolimaja valgustuskuludeks juurde 4 rubla ja õppevahendite ostmiseks 5 rubla.[3]

Tublilt on kooli majanduslike murede lahendamisele kaasa aidanud Kusta Käärd, kes 1913.aastal Kammeri koolivanemaks valiti.

29. detsembril 1915.aastal on koolijuhataja K.Kirss palunud koolile muretseda silti ja lippu, kuid rahapuuduse tõttu on vallavolikogu need soovid tagasi lükanud. Sõjaolukorra tõttu on ka koolil esinenud muid majanduslikke raskusi (nagu

---

1 O.Kaarna märkmed Kodijärve vallavolikogu protokolliraamatust.
2 K.Treieli mälestused.
3 O.Kaarna märkmed Kodijärve vallavolikogu protokollidest.

remont, kütte ja valgustuse küsimus), kuna valdavam osa tööjõulistest meestest võttis osa I Maailmasõja lahingutest.[1]

1917.a. veebruarirevolutsiooni sündmused Kammeris ja selle ümbruses kajastusid rahva poliitilise aktiivsuse tõusus. Rahvas tundis suurt heameelt vihatud tsaari kukutamisest. Peeti rahvakoosolekuid, kus nüüd ei varjatud viha avaldamisest mõisnike ja nende abimeeste vastu. Ühel rahvakoosolekul Luke mõisas (Kammeri-Nõo vahel) kihutas rahvas eesotsas vana koolmeistri Maaseriga sealt minema koosolekule hiilinud mõisa urjaatniku.[2]

Pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu toimus Kammeris mõisa ülevõtmine. Kohale oli saabunud üks punaväelane, rahvuselt eestlane , kelle juhendite kohaselt valiti mõisakomitee. Mõisakomitee esimeheks valiti endine moonakas Otto Hõrak. Et Kammeri mõisa omanik von Staden ise elas linnas, siis ~~siis~~ mõis oli antud rendile. Rendimõisnikuks oli Oskar Pehse. Ka tema oli valitud komiteesse - arvepidajaks.[3]

Komitee võttis mõisa küll üle, kuid pole tegutsenud. Oli jäänud instruktsioone ootama.

---

1 O.Kaarna märkmed Kodijärve vallavolikogu protokollidest.
2 K.Kivisiku mälestused.
3 Sama.

Kambja kihelkonna koolmeistrid; nr. 7. Kammeri koolmeister Johan Riives (töötas Kammeris 1848 - 1888).

Kammeri vana koolimaja.

II P E A T Ü K K.

Kammeri kool eesti kodanluse võimupäevil.

1918.a. saksa okupatsiooniajal oli Kammeris saksa staap, kes organiseeris toiduainete saatmist Saksamaale ja valvas selle järele, et talupojad ei jahvataks vilja ega tapaks loomi ilma nende lubadeta. Nii oli oma viljakoormast ilma jäänud Kodijärve vallavanem Eduard Müller, kes tahtnud seda sakslaste loata Peeda veskis jahvatada. Kammeri vallavanemaks olid sakslased pannud Jaan Puu, kes oli ümbruskonnas tuntud saksameelsena.[1]

Koolijuhatajana töötas Kammeris endiselt Karl Kirss. Ta töötas kuni 1920.aastani.[2]

Kool oli neljaklassiline ja okupatsiooniajal oli koolis õpetama hakatud ka saksa keelt. Koolitöö oli lõppenud karja väljalaskmisega ja alanud karja lautajäämisega. Kooliskäimine oli olnud vabatahtlik, läks see kes soovis ja kui vanalt keegi soovis.[3]

Eesti Töörahva Kommuuni võimuletulekul kaotati koolist saksa keel ja asemele tuli vene keel. Ka 1920.aasta kevadel välja antud algkooli lõputunnistusel on märgitud vene keel.[4]

---

1 K.Kivisiku (sünd. 1904.a.) mälestused.
2 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 2, l. 1.
3 K. Kivisiku mälestused.
4 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 2, l. 1 - 11.

1920/21.õ.-a. on Kammeri koolis olnud nii vene kui saksa keel,[1] hiljem ainult saksa keel.[2]

Alates 1920/21.õ.-a. töötas Kammeris koolijuhatajana Jaan Kivisaar,[3] kes varem oli töötanud õpetajana Taškendis ja sealt pärast Tartu rahu Eestisse opteerunud. Ta töötas Kammeris 4 aastat. Teiseks õpetajaks oli 1920/21.õ.-a. M. Thon[4] ja pärast 1921./22.õ.-a. - 1923/24. õ.-a. Agathe Kivisaar,[5] kes oli Jaan Kivisaare tütar.

1924/25.õ.-a. alustas kool tööd Madis Esteri juhatusel.[6] Teiseks õpetajaks oli A. Kink. Kool oli endiselt kahekomplektiline. 1925/26.õ.-a. oli õpetajaks L. Lüdimois, hiljem J.Haudumägi.

Hindamissüsteem oli neljapalliline. Kõrgemaks hindeks oli hea. Õppeaineteks nendel aastatel oli eesti keel, matemaatika, looduslugu ühes tervishoiuga, maateadus, ajalugu, saksa keel, joonistamine-joonestamine käsitöö, laulmine, võimlemine, kodulugu ja vabatahtliku ainena usuõpetus.[7]

1918. - 1927.aastani puuduvad õpilaste üldarvu ja õppeedukuse kohta andmed, kuna kõik Kammeri arhiivimaterjalid peale algkooli lõputunnistuste ärakirjade on hävinenud. Lõpetajate arv on olnud 10 - 17 vahel, mis lubab oletada, et õpilaste üldarv on koolis kõikunud 50 - 60-ne piires.

1927.aastal sai Kammeri uueks koolijuhatajaks Oskar Kaarna.[8] 1927/28. õ.-a. oli koolis ka V klass, kuid ei olnud I klassi.

---

1 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 3, l. 1 - 10.
2 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 4, l. 1 - 12.
3 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 3, l. 1 - 10.
4 Sealsamas.
5 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 4, l. 1.
6 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 7, l. 1 - 11.
7 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 7 - 8, l. 1.
8 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 9, l. 1.

Uuel koolijuhatajal tuli pidevalt võidelda kooli huvide pärast kohaliku vallavalitsusega. Eredaks näiteks selle kohta kuidas kodanlik vabariik "hoolitses" rahvahariduse eest, näeme Kodijärve vallavalitsuse suhtumist[sic] Kammeri algkooli töösse. Juba 1924.aastal avaldas kool hoolekogu soovi asutada juurde algul V klass ja seejärel VI klass, siis vallavalitsus seda soovi üldse kuulda ei võtnud. Võitlust V ja VI klassi avamise eest pidasid Kammeri õpetajad ja kooli hoolekogu kolm aastat. Alles 2. juunil 1927.aastal toimunud valla volikogu koosolekul anti luba 10 volikogu liikme poolt ja 5 vastuolekul luba avada V ja VI klass tingimusel, et vald seejuures mingisuguseid kulusid ei kannaks.[1]

Sama aasta sügisel saadi V klassi avamiseks luba ka Tartu Maakonna koolivalitsuselt tingimusel, et I klass, kuhu oli astumas 5 õpilast suletakse. I klassi astujad pidid õppima kodus vanemate abiga ja järgmisel aastal II klassi astuma.

1928.aastal sai Kodijärve vallavalitsus Kammeri mõisa härrastemaja ostmiseks koolile riigilt 7000 krooni laenu. Sama aasta algul tegi insener N. Owtschinnikov koolimaja ümberehituse projekti, mis ka Haridusministeeriumis 10. novembril 1928.aastal kinnitati.[2]

1927/28.õ.-a. sai kool hõõglambi "Meteor", mis olevat olnud esimene Tartumaa koolides.[3] Samal õppeaastal seati koolile sisse ka tefefon.[4]

30. augustil 1928.aastal toimunud kooli hoolekogu ja

---

[1] Kammeri kooli kroonika, l. 23.
[2] Kammeri kooli kroonika, l. 27.
[3] Kammeri kooli kroonika, l. 28.
[4] Kammeri kooli kroonika, l. 31.

vallavalitsuse ühisel nõupidamisel võeti vastu ühine otsus, et uuellll õppeaastal, s.o. 1928/29.õ.-a., kolib kool äsjaostetud Kammeri mõisa härrastemajja. Härrastemaja oli ühekordne tellis- ja maakivist segaehitus, ehitatud 1740-ndate aastate ümber ja tema eest maksti omanikule Richard von Stadenile 8250 krooni.[1]

Ruumid olid üldiselt võrdlemisi korras. Kolm suuremat tuba said klassiruumideks, saal õpilastele võimlemiseks ja jalutamiseks. Remontimist nõudsid mõned kõrvalruumid ja katus vajas uuendamist.

Maja üldpikkuseks oli 39,80 meetrit ja laiuseks 14,5 meetrit ning selles oli 22 mitmesuguses suuruses tuba.[2]

Kolimine uutesse ruumidesse toimus 30. septembril 1928.aastal.[3] Kolimist teostasid õpilased, õpetajad ja lastevanemad. Sama päeva õhtul toimus koolimajas palvetund ja lastevanemate ning õpetajate ühine koosviibimine teelauas.

1928/29.õppeaasta suursündmuseks oli VI klassi avamine koolis ja kolmanda õpetaja juurdetulek, kelleks oli Albert Paal. VI klassi avamine sai teoks ka seetõttu, et õpilaste arv suurenes 73-le. Õpilaste arv suurenes seepärast, et juurde tulid II klassi eelmisel õppeaastal kodus õppinud I klassi õpilased.

Kool töötas kolmekomplektilisena, kusjuures liidetud olid I+II, III+IV ja V+VI klass. 1928/29.õ.-a. eriliseks raskuseks oli II klassi õpilaste tasapinna tõstmine normaalse kõrguseni, sest selles klassis tuli läbi võtta peaaegu kahe klassi kursus, kuna eelmisel õppeaastal I klass koolis ei käinud.

---

1. Kammeri kooli kroonika, l. 26.
2. Üleandmise-vastuvõtmise akt 7.okt. 1928.a.
3. Kammeri kooli kroonika l. 33.

Uue klassikomplekti juurdetulekul tuli puudus klassipinkidest, laudadest, riidenagidest, prügikastidest ja teistest vajalikest mööbliesemetest. Nende muretsemiseks vallavalitsus aga koolile raha ei andnud. Puuduvad koolipingid ja teised esemed tulid seepärast õpilastel ise valmistada.

Suuremas kitsikuses oli kool küttepuudega. Nende puudumisel tuli õpilastel mitu sügiskuud jahedates klassiruumides töötada. Vallavalitsust see aga ei häirinud. Alles detsembrikuu keskel toodi lõpuks küttepuud kohale.

4. juunil 1929.aastal saatis kool välja ellu I lennu VI klassi lõpetajaid. Neid oli seitse. Sellest esimesest lennust jätkas hariduse täiendamist ainult üks õpilane Vasula majapidamiskoolis.[1]

1930.aastal leidis kooli hoolekogu, et koolimaja klasside laed on täiesti mädanenud ja võivad alla variseda. Kooli hoolekogu palus valavalitsuselt raha lagede parandamiseks, mida aga vald andmast keeldus.

Algasid kohtuprotsessid kooli hoolekogu ja Kodijärve vallavalitsuse vahel. Alles kohtuotsuse sunnil teostas vallavalitsus koolimaja lagede remondi.

Ajavahemikul 1928 - 1933. toimus Eestis majanduskriis, mille tagajärjel kannatasid kõik majandusharud. Seoses sellega hakati koondama koolides klassikomplekte ja õpetajaid.

1930.a. 23. juunil koolile saabunud kirjas teatati, et Kammeri algkoolis tuleb koondada üks klassikomplekt koos õpetajaga.[2]

---

[1] Kammeri kooli kroonika, l. 38.
[2] Kammeri kooli kroonika,l. 45.

See teade võeti kooli hoolekogu ja õpetajate poolt vastu suure pahameelega. Kooli hoolekogu oma koosolekul võttis vastu otsuse, et mingil tingimusel seda ei tohi läbi lasta viia, sest sel juhul tuleks umbes 15 - 20 õpilasel koolitööst eemale jääda. Kooli hoolekogu saatis koolijuhataja O.Kaarna haridusministeeriumi nimetatud küsimust selgitama.

Ministeeriumis oli toimunud järgmine jutuajamine O.Kaarna ja haridusministeeriumi ühe juhtiva töötaja vahel.[1]

O.Kaarna: Härra doktor, Kammeri algkoolil on eeloleval õppeaastal ette näha 84 õpilast. Palun 1930/31.õ.-a. alles jätta kolmas komplekt.

Doktor: See ei tähenda midagi! Te peate asja tõsiselt võtma, liitmise kaheks komplektiks läbi viima ja seda mitte mõne õpilase pärast takistama.

O.Kaarna: Koondamist ei võimalda läbi viia ka praegused kooliruumid. Saali mahuks küll üks suurem komplekt, kuid teises suuremas klassiruumis jääb seinast 2 meetrit väljaulatuv ahi ette ja õpilastel pole klassitahvel nähtav.

Doktor: Mis?! Riik on hukatuse äärel ja Teie tulete mingisuguse ahjuga.

O.Kaarna vabandanud, et ta ei tea riigi asju ja ütelnud, et läbi ahju õpilased siiski tahvlit ei näe.

Kooli hoolekogu ja rahva energilisel vastuseismisel jäi kolmas klassikomplekt ja õpetajakoht siiski koondamata.

7. detsembril 1930.aastal tähistati pidulikult kooli 165-ndat aastapäeva. Harilikult luges kool enda aastapäevaks 10-ndat novembrit (mardipäeva), endist koolitöö alustamise täht-

---

[1] Avaldatud jutuajamise mõte (Kammeri kooli kroonika, l. 46).

päeva, kuid teeolude tõttu oli tol aastal lükatud 7-ndale detsembrile.

Juubelile oli palutud kooli endised õpilased, lastevanemad, endised õpetajad, naaberkoolide ja seltside esindajad. Aukülalistena oli pidustustele palutud Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi esindaja, Tartumaa koolidevalitsuse juhataja ja koolinõunik.[1]

Pidulik aktus algas kell üks päeval jumalateenistusega, mille pidas Kambja koguduse õpetaja O.Erits. Sellele järgnesid vaimulikud laulud. Kooli minevikust kõnelesid K.Käärd ja O.Kaarna, järgnesid tervitustelegrammid. Aktusele järgnes koosviibimine lõunalauas, millest osavõtjaid oli 220.[2]

1931.a. olid kohalikud omavalitsused esitanud Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile palve uute koolimajade püstitamiseks 1739893 krooni ulatuses; riigi eelarves oli vastav krediit aga ette nähtud 300 000 krooni.[3] See fakt näitab milline summade kärpimine oli valitsuse poolt hariduselus.

Ka kooli eelarve, mis 1931.a. oli koostatud 3008,20 kroonile, kinnitati poole väiksemana - 1508.70 krooni.[4]

1931.a. oli remonttöödeks koolimaja juures töötasuna ette nähtud 20 krooni. Et aga tööpakkujaid oli kuus inimest, siis vähempakkumise teel tegi selle töö Oskar Maalman 9 krooni 90sendi eest.[5] See asjaolu räägib tööpuudusest kodanlikus Eestis 1930-ndatel aastatel.

Vaatamata koolijuhataja korduvatele nõudmistele ei saa-

---

1 Kammeri kooli kroonika, l. 50
2 Kammeri kooli kroonika, l. 49 - 50.
3 ENSV RAKA, f. 4446, nim. 1, sü. 2, l. 1.
4 Sealsamas, l. 4
5 Sealsamas, l. 19.

nud 1931.a. kooli kaevu kuidagimoodi remontida ja vett toodi kooli küüdi korras.[1]

Et koolil puudus ka saun, siis saunaskäimise eest nõudis selle omanik J.Tonska 1931.a. kooliõpetajatelt 30 krooni.[2]

See oli nii iseloomulik tolle aja talupoeglikule ahnitsemisele.

Õpetajate palkade suurus oli 1931.aastal: O.Kaarna - 109,84 krooni, J.Kaarna - 122,09 krooni, J.Toots - 79,44 krooni.[3]

1930-ndate aastate keskpaiku hakkasid koolis teravnema õpetajate omavahelised vahekorrad ühelt poolt koolijuhataja ja teiselt poolt õpetajate Pügide vahel. Intriigide põhjustajateks olid Loreida ja Artur Pügi.

1935.aastal hakkas üha rohkem tunda andma kodanliku Eesti kaldumine fašismi sõiduvette. Koolides loodi kodutütarde- ja noorkotkaste organisatsioonid. Ka Kammeri algkoolis otsustas õppenõukogu 2. aprillil 1935.aastal ellu kutsuda noorkotkaste- ja kodutütarde organisatsioonid. Noorkotkaid pidi juhendama hakkama kaitseliitlane O.Kull ja kodutütreid õpetaja L.Pügi.[4]

Need organisatsioonid olid 1936.a. kasvanud üsna arvukateks: 26 kodutütart ja 17 noorkotkast.[5]

1935. - 1936.a. jätkus tüli kooli ja vallavalitsuse vahel. Toimusid mitmed kohtuprotsessid vallavalitsusega kooli maa pärast, mis aga lõppesid kooli kaotusega. Kõigi nende kohtu-

---

1 ENSV RAKA, f. 4446, nim. 1, sü. 2. l. 28, 192.
2 Sealsamas, l. 89.
3 ENSV RAKA, f. 4446, nim. 1, sü. 2, l. 120 - 121.
4 ENSV RAKA, f. 4526, nim. 1, sü. 21, l. 21.
5 Kammeri kooli kroonika, l. 70.

protsesside tõttu sattus koolijuhataja O.Kaarna vallavalitsusega vastuollu, mistõttu ta paigutati ümber Rasina algkooli juhataja-ga Paul Sillastega, kes tuli Kammerisse.

1936.aasta kevadel saatis Kammeri kool välja oma VIII algkoolilõpetajate lennu. 8 tegevusaasta jooksul oli kuueklassi-line algkool lõputunnistuse saanud 73 õpilast.[1] Nendest oli edasi õppima asunud kõigest 11 noort ja nii mitmedki neist veel ainult kodumajanduskoolidesse. Gümnaasiumides ja kõrgemates õppeasu-tustes jätkasid õppimist Johannes Grossberg (nime eestistami-sel Tammeorg) - praegu töötab TRÜ õppeprorektorina, Oskar Tolk, (nime eestistamisel Mäesalu) - töötab agronoomina, Linda Tamme-org, töötab metsaülemana , Jaan Käärd - töötab koolidirektorina, August Puusepp- töötab Eesti NSV Haridusministeeriumi ehituste järelvalveinsenerina.

1936/37.õppeaastat alustas Kammeri kool niisiis uue juhataja Paul Sillaste juhtimisel. Nimetatud õppeaastal teostati koolimajas ulatuslik remont. Lõpetati koolimaja lagede uuendamine, osa klassidest said uued põrandad, löödi uus katus, mis rootsi värviga punaseks värviti. Seinad lubjati väljastpoolt kollakaspunaseks. Remonttöid teostasid kohalikud ehitusmeistrid.

1937.aasta kevadel möllas koolis sarlakitaud, mis nõudis enda ohvriks 2 õpilase elu.[2]

1937/38. - 1939/40. õ.-a. töötas kool eriliste muudatusteta. Õpetajad olid endised, endiseks oli jäänud ka 1930-ndate aastate keskpaiku alustatud kasvatuslik suund.

---

[1] Kokkuvõte tehtud Kammeri kooli kroonikast.

[2] Kammeri kooli kroonika, l. 75.

Andmed kodanliku Eesti perioodil Kammeris töötanud õpetajatest.[1]

Jrk. nr.	Nimi	Amet	Kammeris töötamise aeg.
1.	Karl Kirss	koolijuhataja	1913. - 1920.
2.	M. Peerna	õpetaja	1919. - 1920.
3.	Jaan Kivisaar	koolijuhataja	1920. - 1924.
4.	M. Thon	õpetaja	1920. - 1921.
5.	Agathe Kivisaar	- " -	1921. - 1924.
6.	Madis Ester	koolijuhataja	1924. - 1927.
7.	A. Kink	õpetaja	1924. - 1925.
8.	L. Lüdimois	- " -	1925. - 1926.
9.	Juuli Haudumägi (abiellumisel Kaarna)	- " -	1926. - 1932.
10.	Oskar Kaarna	koolijuhataja	1927. - 1936.
11.	Albert Paal	õpetaja	1.VIII 1928. -1.II 1930.
12.	Karl Lipping	asend.õpetaja	30.IX 1929. - XII 1929.
13.	Veera Paulmann	- " -	12.XI 1929. - 10.II 1930.
14.	J.Kirschbaum	- " -	2.I 1930. - 18.I 1930.
15.	Johannes Toots	õpetaja	3.II 1930. - 1932.
16.	Helmi Hallikas	- " -	1931. - 1932.
17.	Artur Pügi	- " -	1932. - 1942.
18.	Loreida Riivald (abiellumisel Pügi)	- " -	1932. - 1942.
19.	Otto Gellert	asend.õpetaja	2.II 1932. - 2.III 1932.
20.	Linda Tiido	- " -	11.I 1932. - 8.II 1932.
21.	Paul Sillaste	Koolijuhataja	1936. - 1941.
22.	Selma Kaaber	asend.õpetaja	9.II 1937. - 19.IV 1937.
23.	Linda Sokk	- " -	25.I 1938. - 1.II 1938.

1. Tabel koostatud lõputunnistuste ärakirjade (ENSV RAKA, f.4526), kooli kroonika ja õppenõukogu protokolliraamatute järele.

* * *

1940.aasta suvel pühkis eesti töötav rahvas minema profašistliku saasta ja kehtestas Eestis nõukogude võimu.

1940/41.õppeaasta tõi ka rea uuendusi kooli ellu. Võrdõiguslikuna, tundmata enam kulakuvõsukeste mõnitusi, mida senini oli sulaselastel tulnud kannatlikult taluda, asusid kõik õpilased koolipinkidesse.

Õppetöö algas I klassis 16. septembril ja ülejäänud klassides 25. septembril 1945.aastal. Koolitöö lõppes aga kõigil üheaegselt, 28. mail 1941.aastal.[1]

Nooremaid klasse, I - IV, nimetati algkooli klassideks; vanemaid, V ja VI klassi mittetäieliku keskkooli klassideks.[2]

Uute õppeainetena tulid vene keel III - VI klassini ja NSV Liidu ajalugu IV - VI klassini.[3]

Talvel korraldati tasuta nääripidu, 16. märtsil spordipidu ja 25. mail 1941.aastal kevadpidu, kus mängiti lastenäidendit "Kõigest tugevam."[4]

Õpetajatena töötasid endiselt: P. Sillaste (koolijuhatajana), A.Pügi ja L. Pügi. Rohkesti peeti aasta jooksul õppenõukogu ja hoolekogu koosolekuid. Õppetöös mingeid takistusi ega seisakuid ei esinenud.[5]

Koolis töötas ka orkester P.Sillaste juhatusel.

---

1 Kammeri kooli kroonika, l. 82.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas.
4 Sealsamas.
5 Kammeri kooli kroonika l. 82.

* * *

22. juunil 1941.aastal tungisid fašistlikud sõjaväed reetlikult kallale NSV Liidule. Algas Suur Isamaasõda. Sõja algus oli edukas fašistidele, kelle käsituses oli enamus Lääne-Euroopa majanduslikke resursse ja ligi paariaastased sõjakogemused.

Juuli I poolel jõudsid armeegrupeeringu "Nord" väeosad Eesti NSV pinnale. Fašistide poolt vallutatud oli juba rida linnu ja asulaid, sealhulgas ka Kammeri.

Algasid arreteerimised, peksmised, mahalaskmised. Kõikjal jooksud ringi kohalikud omakaitsemehed. Inimkond ei olnud näinud veel selliseid metsikusi.

Ka Kammeri koolile oli 1941.aasta sügis raskeks löögiks. Arreteeriti koolijuhataja P. Sillaste ja juba 3 päeva pärast arreteerimist leidis väsimatu koolimees, isetegevuslane ja laste sõber endale külma haua Riia maantee ääres tankitõrjekraavis.

P. Sillaste arreteerimiseks oli allkirjade kogumist organiseerinud A.Pügi.[1] Juurdlust oli teostanud Kammerist pärinev politseikomissar Karl Poots, kus P. Sillastet oli süüdistatud juudi päritolus. See valesüüdistus tingiski võibolla P. Sillaste nii kiire hukkamise.[2]

Karl Kivisikk, kes ise viibis tol ajal Tartu kondus-laagris, oli näinud P.Sillaste viimist V osakonda. Ta oli sammunud sinna püstipäi, seljas seljakott.[3]

Pealtnägija Valter Petersoni, kes oli viibinud V osakonnas kuus kuud, seletuse järgi oli sõitnud järjekordselt V

---

[1] K.Kivisiku mälestused.
[2] Sama.
[3] Sama.

osakonna ette punane buss ja kõige esimesena oli hõigatud P.Sillaste nime. Kui P. Sillaste oli välja astunud, oli valvur löönud tema nagaanipäraga uimaseks, seljast oli kistud riided ja ta visatud bussi. Paljatena olid riita laotud kõik teisedki mahalaskmisele määratud inimesed, kelle käed olid kokku seotud okastraadiga. Selle inimriida otsa olid istunud mahalaskjad ja rõvedate hõisete saatel oli buss alustanud oma teekonda koonduslaagri akendest mööda. Mahalaskmised olid toimunud igal teisipäeval ja reedel.[1]

Fašistliku okupatsiooniaja vältel oli Kambja vallast hukatud 22 inimest ja üle 60-ne viibinud koonduslaagrites. Hukatute seas oli ka Kambja kooli juhataja Eduard Tasa. Tema oli käinud vallamajas arreteeritute kohta andmeid kogumas, et hiljem mälestusi kirjutada. See muidugi ei meeldinud fašistidele ja süüdistatuna salakuulamises oligi küllaldaselt põhjust tema hävitamiseks.[2]

Kuigi A. Pügi aitas aktiivselt kaasa, et kõrvaldada koolijuhataja kohalt P.Sillaste, ei kinnitatud teda Kammeri algkooli juhatajaks, kuna oli kardetud rahva viha.[3] Uueks koolijuhatajaks tuli alates. 1.jaanuarist 1942.aastal Oskar Toomsalu.[4]

O.Toomsalu oli Kammeris koolijuhatajaks 1942.a. sügiseni. Siis tuli August Näpp. Õpetajatena olid 1941/42.õ.-a. A. ja L. Pügi, 1942/43. - 1943/44. Miralda Sunsel ja Erna Lukk. Ka A, Näpp oli politsei valve all, kuna 1941.aastal oli viibinud koonduslaagris. Tihti oli koolimajja ilmunud kohalik konstaabel ja peaaegu iga päev oli õpetaja M.Sunsel (abiellumisel Rätsep) ol-

---

1 K.Kivisiku mälestused.
2 Sama.
3 Sama.
4 Kammeri kooli kroonika, l. 83.

nud telefonivestluses poliitilise politsei assistendi Rätsepaga, kellega oli pidanud abielluma. (Lõpuks abiellus selle poliitilise politsei assistendi vanema venna August Rätsepaga.)[1]

Kool oli virelenud nende aastate jooksul. 1943/44. õppeaastaks oli antud 20 liitrit petrooleumi kooli, õpetajate korterite ja internaadi valgustamiseks. Eelmistel aastatel ei olnud antud veel sedagi.[2]

1942/43.õ.-a. oli koolitöö kestnud 12.oktoobrist 8.maini, 1943/44.õ.-a. 18. oktoobrist 25. märtsini.[3]

Suvel oli õpetajatele määratud töökohustus kulakute juures viie kuu vältel.[4]

---

1 A.Näppi (endise Kammeri kooli juhataja, sündinud 1895.a.) mälestused.

2 Kammeri kooli kroonika, l. 85.

3 Sealsamas.

4 Sealsamas.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Tabel õpilaste arvu kohta 1927. - 1944.[1]

Õppeaasta	I	II	III	IV	V	VI	Kokku
1927/28.	-	15	17	19	11	-	62
1928/29.	9	7	13	23	11	10	73
1929/30.	17	8	10	15	19	9	78
1930/31.	24	12	11	8	20	13	89
1931/32.	17	23	9	13	9	17	88
1932/33.	16	17	22	11	11	12	89
1933/34.	18	18	19	19	12	5	91
1934/35.	11	12	18	16	18	15	90
1935/36.	11(2)	15	18	17	19	15	95
1936/37.	13(2)	12(0)	14(1)	13(1)	18(3)	13(1)	83(8)
1937/38.	19(3)	11(1)	13(0)	13(2)	13(5)	11(6)	80(11)
1938/39.	16(4)	15(3)	10(1)	14(2)	15(2)	6(o)	76(12)
1939/40.	30(0)	18(1)	15(0)	9(0)	11(0)	11(0)	84(1)
1940/41.	13(0)	16(2)	16(1)	14(0)	7(0)	12(0)	78(3)
1941/42.	12	17	18	17	12	7	83
1942/43.	16	14	18	10	16	10	84
1943/44.	11	17	16	16	8	11	79

Märkus: Sulgudes kursust kordama jäänud õpilased.

[1] Tabel koostatud kroonika ja õppenõukogu protokolliraamatute järele.

Kammeri 6-klassilise algkooli I lend ja õpetajad 1929.a. kevadel. Keskel koolijuhataja O.Kaarna.

Kammeri koolimaja alates 1928.a.

Vaade koolimajale pärast 1936.a. remonti.

Kammeri algkooli lõpetajad ja õpetajad 1940.a. Paremal koolijuhataja P. Sillaste.

III P E A T Ü K K.

KAMMERI KOOL NÕUKOGUDE KORRA AJAL.

1. Töö koolis pärast fašistlikust okupatrioonniikkest vabastamist.

1944.aasta. Fašistliku kiskja kodukoopasse tõrjumise aasta. Laial rindel Balti merest Musta mereni liigub kindlalt läände inimkonda vabastav Nõukogude Armee.

1944.a. suvel algas fašistlike okupantide väljakihutamine ka Nõukogude Eestist. Võimsate löökidega murti läbi sakslaste kindlustustest Narva-Pihkva joonel ja liiguti kiiresti Tartu ja Tallinna suunas. Nende vabastamislahingute käigus jõudsid nõukogude sõjamehed Kammerisse 18. augustil 1944.aastal ja järgmisel päeval vabastati valla keskus Kambja.

Kammeri oli taas vaba ja võis alata koolimaja kordaseadmine õpilaste vastuvõtuks. Kõigepealt tuli asuda ruumide ja ümbruse puhastamisega, sest pärast sakslaste lahkumist oli koolimaja ja kooli õu täis jäetud igasugust rämpsu.

Kooliruumide kordaseadmisel abistasid kooli personali ka nõukogude sõjamehed, kes kasutasid kooli ruume lühikest aega rindelähedase välihaiglana. Koolijuhataja August Näppi ja tema abikaasa Herta Näppi sõnade järele on haigla juhtkond suhtunud koolisse suure lugupidamisega. Samaga vastasid sõjameestele ka Näppid. Tihti tulid sõjamehed Näppide poole ja üksteist vastastikku kostitades puhuti juttu hilise ööni.[1]

Saksa lennukitele oli aga pinnuks silmas suur valge hoone iidsete pärnade, nulgude, seedrite, vahtrate, tammede

---

[1] A.Näppi (end. Kammeri 7-kl. Kooli direktor) mälestused.

jt. puude keskel. Korduvalt augusti lõpupäevil, kui rinne oli veel lähedal, püüdsid nad lennukipommi täistabamusega koolihoonet maapealt minema pühkida. See õnneks neil siiski ei õnnestunud. Nähtavasti segasid kõrged puud või lenduri piloteerimisoskus ja üks koolimajale määratud pommidest langes majast vaevalt 100 meetri kaugusele. Pommi võimsusest räägib tekkinud kraater, kuhu oleks võinud ehitada paraja pommivarjendi kogu kooliperele. (Praegu väike ümmargune tiik, ääristatud pajudega, kasutatakse veevõtukohaks kooliaia kastmiseks).

Pommi lõhkemine koolimaja oluliselt ei kahjustanud, kuna lõhkemiskoha ja koolimaja vahel kasvasid suured pargipuud. Osaliselt purunesid vaid aknaruudud ja koolimaja otseseina tekkis vertikaalne mõra. Need parandati sõjameeste ja kooli ühiste jõududega.

Juba 1944.a. septembris alustas Tartumaa TSN Täitevkomitee Haridusosakond uue õppeaasta ettevalmistamist ja koolide komplekteerimist kaadriga. Koolijuhatajaks kinnitati August Näppi,[1] kuigi Arnold Aedusoo, Unipiha Algkooli juhataja, oli enne Näppi kandideerinud sellele kohale. (Unipiha Algkooli hoone, Kammerist 7-km. kaugusel, oli sõjatules hävinenud).

Õppetöö 1944/45. õppeaastal algas 1. novembril. Kool alustas tööd 6-klassilisena kolme klassikomplektiga: I+II, III + IV, V+VI. Õpetajaid koos juhatajaga oli neli: August Näpp - koolijuhataja, Elmar Ojasaar - V+VI kl. juhataja, Miralda Rätsep - III+IV kl. juhataja ja Hilja Kõiv - I+II kl.juhataja. Nendest E.Ojasaar ja H. Kõiv alustasid õpetajana tööd esimest aastat, M.Rätsep (neiuna Sunsel) oli Kammerisse tulnud okupatsiooniajal, A. Näpp aga kogenud ja aastaid töötanud koolimehena.

---

[1] TL RRA, f. 167, nim. 1-a, sü. 2, l.7.

August Tõnise p. N ä p p oli sündinud 31. märtsil 1895.a. Tartu linnas töölisperekonnas. Varakult oli tulnud temal hakata leiba teenima, et võtta osa perekonna toidumurede lahendamisest. Suviti käis karjas maal kulakute juures, talvel aga õppis. 1924.aastal lõpetas A.Näpp Tartu Linna Õhtugümnaasiumi, töötades ise sel ajal Tartu Linna Elektrivõrgus montöörina. Pedagoogilisele tööle asus A.Näpp 1924.a. Peravalla Algkooli juhatajana. 1933.a. lõpetas Tallinna Pedagoogiumi eksternina. 1941.a. arreteeriti A. Näpp fašistlike võimude poolt. Teda süüdistati jumalasalgamises (mängis noortega võrkpalli jutluse ajal) ja erilise aktiivsuse pärast koolitöös 1940/41.õppeaastal. Üheks süüdistajaks oli olnud ka Võnnu pastor Ein. Pärast karistuse kandmist ei jäetud teda enam endisele töökohale, vaid paigutati Laane Algkooli ja sealt 1942.aastal Kammeri Algkooli.[1]

1944/45. õppeaastal oli koolis 82 õpilast, nendest lõpetas kevadel klassikursuse 70 õpilast, 5 õpilast jäi kursust kordama ja suveülesanded said 7 õpilasele.[2] Suveülesanded sooritasid 6 õpilast,[3] seega 1944/45.õppeaasta tulemus %-des 92,68.

Raskusi valmistas tol õppeaastal küttepuude ja valgustuspetrooleumi vähesus. Puud, mida hankis Kambja valla Täitevkomitee, lõppesid talve jooksul korduvalt otsa. Tuli olla külmades klassiruumides ja ajutiselt õppetöö isegi katkestada. Vaatamata raskustele, valitses koolis asjalik töömeeleolu. Juba novembris toimus Krõlovi 100. surmaaastapäeva aktus,[4] anti välja seinaleht "Uuel Tõusul" ja moodustati isetegevusringid.

---

1 A. Näppi mälestused.

2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 1, l. 1.

3 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 94.

4 Sealsamas, l. 90.

Paremini töötas male-kabering, viies läbi klassidevahelised male-kabe võistlused ja pärast parematele kooli maleningkabetšempionaadi.

31. jaanuaril 1945.a. õppenõukogu oma koosolekul koostas ja kinnitas ka koolisisese metoodilise töö kalenderplaani II poolaastaks, kus olid ettekanded laste lugema õpetamisest, ajaloo-, geograafia- ja matemaatika metoodikast.[1] 20. veebruaril otsustas õppenõukogu ka tööle rakendada pioneeriorganisatsiooni õpetajate juhendamisel.[2] Kahjuks puuduvad aga andmed pioneeride arvu ja faktilise töö kohta.

1945.a. märtsikuust hakati kooli nimetama Kammeri Mittetäielikuks Keskkooliks ja koolijuhatajat mittetäieliku keskkooli direktoriks[3].

7. mail 1945.a. moodustati koolis õhu- ja gaasikaitse staap: E.Ojasaar - staabiülem, H.Kõiv - korra alalhoiu ja järelvalve salga ülem, A. Näpp - tuletõrje salga ülem, M.Rätsep - esmaabi salga ülem ja VI kl. õpil. Olev Paal - päästeremondi salga ülem.[4]

Õppeaasta lõpul toimusid koolis ka eksamid. IV kl. oli 3 eksamit: eesti keel, vene keel ja matemaatika, V kl. - eesti keel, vene keel ja loodusõpetus ning VI kl. - eesti keel, vene keel ja maateadus.[5]

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 91.

[2] Sealsamas, l. 92.

[3] Sealsamas, l. 92.

[4] Sealsamas, l. 93.

[5] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü.2, l. 1-9.

Eksamipiletid koostasid õpetajad ise. 3. maiks 1945.a.[1]

Õppeainetest, mida tänapäeval vastavates klassides ei õpetata, oli 1944/45.õ.-a. V - VI kl. tütarlastele 1 tund nädalas kodundust ja tervishoidu ning vastava klassi poistele sõjalist ettevalmistust (koos kehal. kasvat. 3 tundi nädalas).[2]

Maikuu lõpupäevil külastas kooli ka maakonna haridusosakonna inspektor sm. Hugo T e p p e r, kes jäi kooli tööga üldjoontes rahule.

3. juunil toimus koolis kevadpidu ja õppeaasta lõppes 4. juunil 1945.a.

1945/46.õppeaastal reorganiseerus kool 7-klassiliseks. Koolitöö algas 1. oktoobril, kusjuures koolikohustuse alla kuulusid lapsed alates 7-ndast eluaastast endise 8 asemel. Viienda õpetajana alustas 1. okt. tööd Herta Näpp (A. Näppi abikaasa). Ka klassikomplekte tuli üks juurde, VII kl. üksikklassina, kuhu eelmisel aastal 6-nda klassi lõpetanute kõrval astusid ka varematel aastatel 6-nda klassi lõpetanud õpilased: kokku 20 õpilast.

Ka administratiiv-teenindava personali osas toimus muudatus. Ametist lahkus senine kooliteenija Loviise Mõttus ja tööd alustasid Alvine Maczolis ja Juhan Rammul (4-nda komplekti avamine võimaldas tööd 2-le kooliteenijale).

VII kl. õpilaste teadmiste tasapind oli ebaühtlane, matemaatikat tuli hakata õpetama paljudele isegi V klassi kursusest alates. Sellele vaatamata valitses klassis tõeline teadusejanu ja kevadel, kuigi VII kl. matemaatika kursust sai õpe-

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 92.

[2] Sealsamas, l. 89.

tama hakatud alles 1. aprillil, sooritas enamus õpilasi eksamid hinnetele "4" ja "5" ja 17-nest lõpetajast lõpetas kooli hinnetega "4" ja "5" 10 õpilast.[1] (Nendest 10-nest on praegu lõpetamata kõrgema või kõrgema haridusega 6 ja töötavad mitmesugustel tööaladel: kaks õpetajat, kaks ehitusmeest, üks agronoom, üks juhtival töökohal - Tartu Piimakombinaadi direktori asetäitja).

1945/46.õppeaastal laienes ka klassiväline töö. Koolis töötasid kehakultuuri kollektiiv (male-kabe sektsioon, rahvatantsu-võimlemise sektsioon ja kergejõustiku sektsioon), Punase Risti ja Punase Poolkuu algorganisatsioon, laulu-muusikaring (juhendaja H. Näpp), kirjandusring (juhendaja E.Ojasaar). Kehakultuuri kollektiivi esimeheks oli direktor A. Näpp ja aseesimeheks õpet. E. Ojasaar. Pioneeriorganisatsiooni hooldajaks õpetajaks oli M. Rätsep.[2]

Klassivälise töö tulemused olid head. Kergejõustikus võideti üle kahe korra suurema õpilaste arvuga Kambja Kooli ja toodi esikoht maakonna koolinoorte spartakiaadilt mittetäielike keskkoolide osas.[3] Kirjandusring andis aasta jooksul välja almanahhi "Nooruse Tee", mille esimene number tunnistati üheks paremaks II Tartumaa õpilaste isetegevuse ja omaloomingu olümpiaadil ja saadeti vabariiklikule ülevaatusele.[4]

Tugeva aplausi osaliseks said ka laulusolistid Õie Heiturі ja Marie Maalik maakonna II olümpiaadi lõppkontserdil "Vanemuises".

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 8, l. 1-12.

[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü.4, l. 95.

[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 22.

[4] TL RRA, f.787, nim. 1, sü. 39, l. 23.

1945/46.õ.-a. alustas oma süstemaatilist tööd ka Kambja valla koolide metoodiline ring, kuhu kuulusid kõik Kambja, Kammeri ja Unipiha kooli õpetajad. Aasta jooksul käidi koos 3-4 korda järgemööda igas koolis. Ringi juhatas Kambja Mittetäieliku Keskkooli direktor Jaan Aia. Töö oli tavaliselt korraldatud järgmiselt: näidistunnid selle kooli õpetajatelt kus toimus töökoosolek, tundide arutelu, ettekanded naaberkoolide õpetajatelt ja lõpuks kohvilaud. Mõnikord toimus töö ka kahe päeva jooksul: esimese päeva õhtul ettekanded, tutvumine mitmesugustе väljapanekutega ja õppevahendite baasiga ning järgmisel päeval tundide külastamine ja arutelu. Töö toimus tavaliselt pühapäeval.

Alates 1. veebruarist 1946.a. nimetati koolidesse sõjalise ala juhataja ametkohad. Kammeri Mittetäielikus Keskkoolis sai sõjalise ala juhatajaks demobiliseeritud sõjamees Karl Pruuli. Ta töötas koolis 1. veebruarist 1. septembrini 1946.a. ja vabastati vastava koha kaotamise tõttu.[1] K. Pruuli oli kohalik elanik.

Ka õppeala juhataja ametkoht seati Kammeri Mittetäielikku Keskkooli 1. veebruarist 1946.a. Õppeala juhatajaks nimetati E. Ojasaar. Koht kaotati alates 10. oktoobrist 1947.a.[2]

Õpilaste arv 1945/46.õ.-a. oli 84, nendest lõpetas kooli või klassi kevadel 69, kursust kordama jäi 6 ja suvetöö või järeleksami said 9 õpilast.[3] Suvetöö sooritasid kõik 4 suvetöö saanud III klassi õpilast,[4] seega 84-st õpilasest jõudis edasi 73, mis teeb 84 ,5 %.

---

[1] TL RRA, f.787, nim. 1, sü. 15, l. 5.

[2] TL RRA, f.787, nim. 1, sü. 24, l. 5.

[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 6, l. 1.

[4] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 101.

Õppetöö tulemused oleks võinud olla hulga paremad, kuid õpetajad Rätsep ja Kõiv ei töötanud nõukogude õpetajale omase väärikusega. Oodati nn. "valget laeva" ja tunti rõõmu bandiitide tegudest. Oma väikekodanlikke vaateid koolis levitada püüdes halvasid nad töömeeleolu. Eriti tegi seda õpetaja Rätsep, tõmmates endaga kaasa ka kõike kergestiuskuva õpetaja Hilja Kõivu. Lõhe süvenes aasta-aastalt. Nähes, et otsene nõukogudevastane rünnak ei leidnud kõlapinda, muutis õpetaja Rätsep taktikat. Ta hakkas silmakirjatsema ja igasuguseid kaebekirju esitama, püüdes näidata end tõe ja õiguse eest seisjana. Lõpptulemuseks oli tema tõelise palge väljaselgitamine mitmekordsel kooli töö kontrollimisel kõrgemalt poolt ja õpetaja Rätsepa vallandamine õpetaja ametist Tööseaduse koodeksi § 47 p. c alusel.

28. oktoobril 1945.a. toimus koolis ka esimene pärastsõjaaegne lastevanemate üldkoosolek. Koosolekust võttis osa 42 lastevanemat ja arutati mitmesuguseid majandusküsimusi. Valiti 5-liikmeline lastavanemate komitee.[1]

Talveperioodil viibis 4 - 5 õpetajat ka internaadis.

Õppeaasta lõppes kevadpeoga, mis korraldati Pikksaare rahvamajas, Pangodi kaldal. Ettekanded meeldisid lastevanematele jt. peokülastajatele. Sooviti sama menukat kohtumist järgmisel kevadel.

1946/47. õppeaastal oli koolis nagu eelmiselgi aastal 4 klassikomplekti. Õpilaste arv 83.[2] Nendest lõpetas klassikursuse 66.[3] Õppetöö lõppes maikuu teise dekaadi lõpupäevil ja algasid eksamid. Eksameid, nagu eelmiselgi õppeaastal oli palju: IV kl. 6 eksamit, V kl. 7 eksamit, VI kl. 8 eksamit ja VII kl.

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 10, l.12.

[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 16, l. 4.

[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 107.

koguni 11 eksamit.[1] VII kl. lõpueksamid olid järgmised: eesti keel suuline, eesti keel kirjalik, vene keel suuline, vene keel kirjalik, matemaatika kirjalik, füüsika, ajalugu, saksa või inglise keel, konstitutsioon, loodusõpetus ja geograafia kõik suulised.[2] Selline suur eksamikoormus oli muidugi liialdus.

Õppeaasta kulges XII üldlaulupeo ettevalmistamise tähe all. Lauluõpetaja Herta Näpp töötas väga innukalt ja viimistles laulupeoks ligi neljakümne liikmelise kolmehäälse lastekoori, kes eelproovidel oma kunstilise taseme poolest ületas naaberkoolide, sealhulgas ka Kambja, lastekoore. (Olgu märgitud, et Kambja lastekoori juht, direktor Jaan Aia, ei olnud ka oma tööd mitte halvasti teinud.

Meeldejääv oli laulupeole sõit. Auto viis meid Nõo raudteejaama. Üks laulumeestest, Heino Meiel, kes pidi ootama oma tee otsa juures, oli lugenud seallebava palgivirna ühe palgi otsalt kaht sõna - jääb maha - ja oli arvanud selle tema kohta käivat. Meid nähes kuivatas poiss kiiresti pisarad. Naeru oli reisi sissejuhatuseks igatahes palju, kui Heino oma muret kaaslastele avaldas.

Toredad olid laulupäevad Tallinnas. Väga organiseeritult ja kiiresti veeti lapsed raudteejaamast autodega ööbimispaikadesse ja eelproovidele. Võimsalt ja uhkelt kõlas vaba rahva laul vabal kodumaal. Võis näha rõõmu- ja uhkusetunnet kõigi laulupeoliste nägudelt, eelkõige muidugi oma lastekoori liikmete nägudelt.

Kahjuks ei võtnud kõik kooriliikmed laulupeost osa, sest enne laulupeole sõitu levitati rahvavaenlaste poolt kuulujutte

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 9, l. 1-32.

[2] Sealsamas, l. 1-32.

nagu ei toodaks lapsi enam tagasi, vaid "viiakse ära". Paljudki kergeusklikud lapsevanemad uskusid laulupeo hea kordamineku takistamiseks levitatud laimupropagandat.

Väheseks jäi 1946/47.õ.-a. pioneeritöö, sest Kambja valla vanempioneerijuht Hilda Rossmann käis koolis ainult üks kord ja sedagi maikuu lõpupäevil. Käimata klassides laste juures ta päris direktori käest ainult mõningaid üldisi andmeid pioneeride kohta ja lahkus kiiresti. Vastutustundetu pioneerijuht vabastati oma kohustustesse lohaka suhtumise pärast Tartumaa TSN Täitevkomitee Haridusosakonna poolt alates 1. juulist 1947.a.[1] Töö seisnes vaid klassijuhatajate poolt lävibiidud koondustes ja aktuste sisustamises ettekannetega.

1946/47.õ.-a. kohta on toodud õppenõukogu protokolliraamatus välja ka keskmine hinne õpilase kohta I, II ja III veerandil. Need arvud on vastavalt 3,63, 3,73 ja 3,80.[2]

Kuigi keskmine hinne oli nelja ligidal, jäi klassikursust kordama 17 õpilast 83-st.[3] Õppeedukus %-des $\approx$ 80. Millest tingitud tagasiminek võrreldes eelmiste aastatega? Üheks kaaluvamaks põhjuseks oli muidugi õpetajate Kõivu ja Rätsepa töösse suhtumine. 17-st kursust kordama jäänud õpilasest oli 13[4] algklassidest, kus töötasid põhiliselt just eelpoolnimetatud õpetajad.

Kooli raamatukogus oli 1946/47. õ.-a. 281 raamatut, neist 90 metoodikaalast käsiraamatut õpetajatele ja 191 õpilastele lugemiseks.[5] Raamatutest paljud olid lagunenud. Puudusid vajalikud noorsooraamatud.

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 24, l. 2.

[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 1o3, 1o5.

[3] TL RRA, f, 787, nim. 1, sü. 16, l. 4.

[4] Sealsamas, l. 4

[5] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, lk. 1o7.

1. novembrist 1946.a. seati koolidesse kehalise ettevalmistuse juhataja ametkohad. Kammeris sai nimetatud ala juhatajaks Herta Näpp (kehalise kasvatuse tunde tal ei olnud). Koht eksisteeris 10. oktoobrini 1947.a.[1]

Kergejõustikus saavutas kool koolinoorte maakondlikul spartakiaadil C klassis esikoha ja üldkokkuvõttes mittetäielikest keskkoolidest 3-nda koha.[2]

Menukas oli jällegi Pikksaares kevadpidu, kus kool müüs 300 pääset (pääsmed lõppesid otsa). Saadud raha kulutas kool lastevanemate komitee nõusolekul kooli kaevu kapitaalremondiks: puuriti uued palgid, süvendati ja puhastati põhja jm. Töö teostas 1947.a. sügisel kaevumeister Valdson (surnud 1962.a., jäi kokkuvarisevasse kaevu).

Kutseta õpetajate ettevalmistamiseks korraldas Tartumaa TSN Täitevkomitee Haridusosakond alates 1945.a. suvest 3-aastased täienduskursused. Kursuste kestvus oli igal suvel üks kuu. Nendest kursustest võttis osa ja sooritas vastavad katsed kursuste lõpul õpetaja E. Ojasaar.

1947/48.õ.-a. töötas kool samuti 4-komplektilisena. Raskeks kujunesid sügiskuud: tuli töötada osaliselt kahes vahetuses (3 õpetajat, 4 komplekti), sest varsti pärast õppetöö algust teatasid õpetajad Kõiv ja Rätsep, et nad ei saa töötada, on haiged. See muidugi ei olnud peapõhjuseks ja järelduse tegi ka Tartumaa TSN Täitevkomitee Haridusosakonna juhataja, kes vabastas H. Kõivu alates 1. detsembrist 1947.a. hooletu töösse suhtumise tõttu.[3]

---

[1] TL RRA, f, 787, nim. 1, sü. 24, l. 4.

[2] TL RRA, f, 787, nim. 1, sü. 39, l. 22.

[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü 33, l. 2.

Hiljem aga sm. A. Kask muutis oma otsust ja H. Kõiv töötas veel 14. aprillist 1. septembrini 1948.a.

1. dets. 1947.a. määrati Kammerisse õpetajaks Salme Jaagu t. Laama.[1] Seega lõppes töö kahes vahetuses ja võis asuda normaalsele tegevusele. 16. detsembril õppenõukogu oma koosolekul jaotaski ühiskondliku töö õpetajate vahel järgnevalt: S.Laama - pioneeriorganisatsiooni hooldaja õpetaja, A.Näpp - Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltsi hooldaja õpetaja, E.Ojasaar - kehakultuuri kollektiivi, seinalehe ja kirjandusringi hooldaja õpetaja ning H. Näpp - laulu- muusikaringi hooldaja õpetaja.[2]

Huvitamatest üritustest, mis toimusid tol õppeaastal, oli Kambja valla koolide suusakross, mis toimus Kammeri kooli organiseerimisel Kammeris 22. jaanuaril 1948.a.[3] ja male-matškohtumine 10 laual Unipiha kooliga maikuus. Suusakrossist võtsid osa kõik kolm valla mittetäielikku keskkooli: Kambja, Kammeri ja Unipiha. Võisteldi mitmes poeg- ja tütarlaste vanusegrupis. Pingelises võistluses tuli esikohale Kammeri võistkond, jättes teiseks Unipiha ja kolmandaks koguni Kambja. Ka male-matškohtumises oli võidukas Kammeri meeskond.

Hästi töötas õpilaskomitee - esimees VII kl. õpilane Edgar Äro. Õpilaskomitee koordineeris ringide tööd, andis välja kaks korda kuus seinalehte "Uuel Tõusul" ja aitas sisustada ettekannetega aktusi ning kultuurihommikuid. V.I.Lenini surmaaastapäeva tähistamiseks korraldatud aktusel esines ettekandega "V.I. Lenini lapsepõlv ja kooliiga" E. Äro.[4] Ettekanne oli lait-

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1. sü. 24, l. 6.

2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 1o9.

3 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 11o.

4 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 4, l. 11o.

matu nii sisuliselt kui esitamisviisilt.

Ettevalmistused käisid ka Eesti NSV koolinoorte koorilaulu, kunstilise isetegevuse, omaloomingu ja kehakultuuri III olümpiaadist osavõtuks. Osa otsustati võtta soolo- ja koorilauluettekannetega, deklamatsioonidega, kirjandusliku omaloomingulise ajakirja "Nooruse Tee" 3-nda numbriga, joonistustega, rahvatantsu- ja võimlemisettekannetega ning kergejõustikus.[1]

Õpetaja Laama ametist lahkudes (vabastati kui üleliigne õppejõud haridusosakonna juhataja poolt 3. apr. 1948.a.[2], kuna õpetaja M. Rätsep oli ka juba alates märtsikuust uuesti tööl), katkes rahvatantsude ja võimlemisettekannete õpetamine, sest õpetaja H. Kõiv keeldus neid tegemast.[3]

Olümpiaadi aladel kõige paremini esinesid kergejõustiklased tuues esikoha mittetäielike keskkoolide arvestuses. Õpilaskoor sai hinde "4".[4]

Õppetöö tulemused kujunesid järgmisteks: 90-st õpilasest lõpetas kooli- ja klassikursuse 85 õpilast (koos järeleksamitega), kursust jäi kordama 5 õpilast,[5] seega 94,44 %. Hea! Suvetööd ja kursust kordama jäänud õpilaste arvu kohta on allikmaterjalides lahkuminekud. Statistilises aruandes suvetöö sai II kl. 1 õpilane [6], õppenõukogu protokolliraamatus aga 2 õpilast[7], III kl. ei jäänud kursust kordama ühtki õpilast. Statis-

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 3.

[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 33, l. 3.

[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 3.

[4] TL RRA, f. 787, nim. 1. sü. 39, l. 22.

[5] TL RRA, f. 787, nim. 1. sü. 39, l. 5.

[6] TL RRA, f, 787, nim. 1. sü. 25, l. 5.

[7] TL RRA, f. 787, nim. 1. sü. 39, l. 5.

tilise aruande järele, õppenõukogu protokolliraamatu järele aga 1 õpilane.[1] Õppeedukuse arvutamisel on käesolevas töös aluseks võetud õppenõukogu protokolliraamatu andmed, kus on suvetööd ja kursust kordama jäänud märgitud nimeliselt.

1948/49.õppeaasta tõi muudatusi Kammeri kooli ellu. Ametist lahkus H. Kõiv ja uute õpetajatena alustasid tööd Anna Berg ja Paul Kõiv.[2] Senise nelja komplekti asemel alustas kool 1. septembril tööd viiekomplektilisena. Algklassid, mis senini olid liidetud I+II ja III+IV, liideti nüüd I+III ja II+IV, kuna selline liitmisvorm võimaldas rohkem üksiktunde III ja IV klassis.[3]

Nagu igal õppeaastal jagati ka nüüd tunnid ja ühiskondlikud ülesanded õpetajate vahel. Uue ringina hakkas tööle noorte naturalistide ring, keda hakkas juhendama P. Kõiv.

Pidulikult ja meeldejäävalt tähistati Kommunistliku Noorsooühingu 30-ndat aastapäeva. Päevakohase kõne pidas P.Kõiv, hulgaliselt esitati laulu-, sõnakunsti- ja võimlemisettekandeid.[4]

Tüli M. Rätsepa ja direktor A. Näppi vahel jõudis kulminatsioonipunktini. Seekord nõudis M. Rätsep korterit koolimajja, mida aga võimalik anda ei olnud. Igasuguste Rätsepa kaebuste lahendamiseks tuli kooli kontrollbrigaad eesotsas ENSV Haridusministeeriumi Kaadrite Osakonna juhataja sm. Rannastega. Mitme päeva jooksul külastati tunde ja uuriti põhjalikult olukorda. Lõppkoosolekul, mis algas 13. novembril kl. 17.3o ja lõppes 14. novembril kell 01.00, tehti tähelepanekutest kokkuvõtted. Direktoril olla nõudlikum ja koos ametiühingu komiteega lahkhelid juba kohapeal likvideerida, luua koolis komsomoli algorga-

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 5.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 5.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 6.
[4] Sealsamas, l. 7.

nisatsioon. Rohkem tähelepanu pöörata ideoloogilisele tööle nii koolis kui ka väljaspool kooli. Üldine pedagoogilise töö tunnistati aga täiesti rahuldavaks. Õpetaja M.Rätsepale korteri leidmiseks moodustati 5-liikmeline korterikomisjon eesotsas Kambja valla Kodijärve külanõukogu esimehe Voldemar Talmatsiga.[1]

1948.a. sügisel otsustasid Kammeri ümbruse Iduste küla talupojad asuda ühismajapidamise teele ja esimesena Kambja vallas organiseeruski kolhoos "Tulevik". Selle kolhoosi organiseerimistöödest võtsid osa ka A. Näpp ja E. Ojasaar.

1949.a. kevadel astus enamus eesti talupoegi kolhoosidesse. Aprillis moodustati Kavandu külla "Kungla" kolhoos. Rakendades ellu ENSV Ministrite Nõukogu määrust, otsustas õppenõukogu kinnitada alalisteks kolhoosi abistajateks kolhoos "Tuleviku" juurde A. Näppi, H. Näppi ja E. Ojasaare ning kolhoos "Kungla" juurde õpetajad P.Kõivu, A.Bergi ja M. Rätsepa.[2]

15. dets. 1948.a. määrati Kammerisse vanempioneerijuhiks Maie Luiga.[3] Esimese pioneerijuhina Kammeris, täis nooruslikku indu ja vaimukust, suutis Maie pioneeritööle koolis anda õige suuna ja vajaliku hoo. Sama energilisena töötas äsjavalitud malevanõukogu esimees Linda Treiel. Koostati mitmesuguseid albume: V.I.Lenini elust, "Valmis tööks ja NSVL kaitseks", korraldati viktoriine ja salkadevahelisi spordivõistlusi. Pioneeridest ei tahtnud maha jääda ka vanemad õpilased ja 1949.a. talvel moodustatakse kooli ka kommunistlike noorte algorganisatsioon. Esimesteks kommunistlikeks noorteks Kammeri koolis olid Heldur Heitur, Julanda Kõll ja Aleksander Schultz.

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 12.
2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 16.
3 TL RRA, f.787, nim. 1. sü. 38, l. 4.

Hoogsa pioneeri- ja komsomolitöö katkestas aga M.Luiga ootamatu ümberasustamine Siberisse 1949.a. märtsis. Ta läks kaasa oma vanematega. Kahju oli Maiest, ta töötas vanempioneerijuhina hingestatult ja siiralt. Ta oli aus kommunistlik noor ja tema repressеerimine ei olnud õige. Oma kirjadeski, mis ta saatis meie pioneeridele, soovis Maie neile edu nende töös.

1949.a. kevadel IV koolinoorte olümpiaadil saavutas Kammeri kool järjekordselt esikoha kergejõustikus mittetäielikest keskkoolidest 11292 punktiga.[1] Võistlustulemuste põhjal võeti vastu 14 uut OVTK märklast.[2]

Suvel võttis VI maakondlikust laulupäevast osa kooli 40-liikmeline lastekoor õpetaja Herta Näppi juhatusel.

1948/49 õ.-a. oli koolis 10 õpilast.[3] Nendest jäi kevadel kursust kordama 9 õpilast[4] ja suvetööd ning järeleksameid said 15 õpilast.[5] Sügisel sooritasid oma võlgnevused 11 õpilast.[6] Õppeedukuseks 87 %.

Kiituskirjaga lõpetas kooli Martin Ääro.[7]

1949/50.õ.-a. alustas kool tööd jällegi 4-komplektilisena, kuna õpilaste arv oli vähenenud. Liitklassidena töötasid I+III, II+IV ja V+VI, kus oli 36 õpilast.[8] Kõik koolikohustuslikud õpilased nagu varematelgi aastatel ilmusid kooli. Tööd alustasid ka kõik samad organisatsioonid ja ringid, mis töötasid varematel aastatelgi. Arvukas oli kehakultuuri kollektiivi pere, 44 liiget: neist 3 VTK I astme ja 28 OVTK märklast.[9]

---

1 Tartumaa Kehakultuuri ja Spordikomitee diplom.
2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 43, l. 1.
3 TL RRA, f.787, nim. 1. sü. 34, l. 2.
4 Sealsamas, l. 2.
5 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 17.
6 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 19.
7 Sealsamas, l. 18.
8 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 44, l. 3.
9 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 22

1. nov. 1949.a. nimetati Kammeri kooli uueks vanempioneerijuhiks endine lõpetaja Eevi Kiiple. Selleks ajaks oli pioneeriorganisatsiooni liikmete arv kasvanud 65-le.[1] Enne tema saabumist olid pioneeritöö ülesanded õpetaja E.Ojasaarel, kes täitis neid pärast M.Luiga lahkumist.

Sügisperioodil abistas kool ümbruse kolhoose koristustöödel. Töötati Kambja valla "Tuleviku" ja "Kungla" kolhoosis ning Veski valla "Jüriöö" ja Ed.Vilde-nimelise kolhoosi põldudel. Koristati suviteravilja, võeti ja sorteeriti kartuleid,[2] ühiste jõududega sügistööd lõpetatigi lõikuspühaks, mis toimusid kolhoosides oktoobripühade ajal.

1. nov. 1949.a. arutas õppenõukogu, mida kool on saavutanud aastatel 1944 - 1949 ja millised on puudused. Puuduste kõrvaldamiseks kavandas õppenõukogu terve rea olulisi punkte: olla nõudlik enda ja õpilaste suhtes, tõsta pidevalt õppetöö kvaliteeti, luua koolis komsomoli algorganisatsioon, taotleda kooliruumide juurdeehitust, alustada 1. dets. ühistoitlustamisega, rajada nõuetekohane õppeaed ja spordiväljak 1951.a. jm.[3]

Asudes kavandatud ülesannete täitmisele komplekteeriti keetja ametkoht alates 1. dets. 1949.a. Keetjaks sai Hilda Väiko [4] ja peagi võis koolipere asuda lõunalauda. Alguses oli lõunatoidu soovijaid vähevõitu. Nende arv hakkas aga peagi kasvama ja köök, kus toimus keetmine ja ka lõunastamine jäi kitsaks. Ka internaadis viibivate õpilaste arv kasvas talveperioodil kahekolmekümnele.

---

[1] TL RRA, f.787, nim. 1, sü. 39, l. 23.
[2] Sealsamas, l. 21.
[3] Sealsamas, l. 23.
[4] TL RRA, f.787, nim. 1, sü. 38, l. 9.

30. detsembril 1949.a. vallandas Eesti NSV Haridusminister oma käskkirjaga M.Rätsepa ametist arvates 1. jaan. 1950.a. Tööseaduse koodeksi § 47 p. c alusel.[1] Uueks õpetajaks tuli Taimi Kuus, kes varem töötas Luke koolis.[2] Õppides mittestatsionaarselt Tartu Õpetajate Instituudis, ei saanud ta seda lõpetada, kuna vahepeal tunnistati kehtetuks okupatsiooniaegne keskharidus. Tuli alustada võrdsetel alustel seitsmeklassilise kooli lõpetajatega. Ta astus Rakvere Pedagoogilisse Kooli ja lõpetas selle mittestatsionaarselt.

Tublilt töötas VII klass. Maakonna haridusosakonna poolt korraldati 2 matemaatika kontrolltööd. Kammeri kool saavutas parima tulemuse nendes töödes maakonna koolidest. Kevadel 11-st lõpetajast oli 5-el õpilasel hinded "4" ja "5" ning kiitusekirja sai Linda Treiel.[3]

Ka avaldasid kõik õpilased 100 % soovi astuda kommunistlikku noorsooühingusse. Kahjuks ei leidunud valla koms.-orgil aega õpilaste vastuvõtuks. Et koolis puudus oma algorganisatsioon, siis ei saanudki saata õpilasi Tartusse büroole.

1950.a. suvel võttis kool osa järjekordsest üldlaulupeost Tallinnas. Grupijuhiks oli E. Ojasaar.[4] Jällegi võis rõõmu tunda suvisest peost. Kuigi laulupeopäevad olid väsitavad jäi lauluindu üle veel koduteelgi. Lauldi rongis, autol ja mindi koolimajastki lauldes kodu poole.

1949/50.õ.-a. oli koolis 99 õpilast. Nendest lõpetas kevadel klassikursuse 76 õpilast, kursust kordama jäi 11 õpilast.[5]

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 42, l. 3.
2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 48, l. 1.
3 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 45, l. 1-11.
4 TL TTA, f. 787, nim. 1, sü. 38, l. 12.
5 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 44, l. 3.

Sügisel sooritasid suvetööd ja järeleksamid 7 õpilast.[1] Seega kujunes lõpp-protsendiks ≈ 84. Käitumine hinnati kõigil õpilastel hindega "väga hea." Ka eelnevatel aastatel ei esinenud käitumishinde alandamist.

Seoses Eesti NSV 10. aastapäevaga autasustas Eesti NSV Haridusminister õpetaja E. Ojasaart rinnamärgiga "Haridustöö eesrindlane".[2]

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 28.

[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 48, l. 5.

Kammeri Mittetäieliku Keskkooli I lend ja
õpetajad 1946.a. kevadel. Keskel direktor A.Näpp abikaasaga.

Kammeri Mittetäieliku Keskkooli lõpetajad ja
õpetajad 1949.a. kevadel.

2. Kammeri kool 1950-ndatel aastatel.

1950.a. toimus muudatus Eesti NSV administratiiv-territoriaalses jaotuses. Kaotati maakonnad ja moodustati maarajoonid.[1] Seega alates 1960.a. oktoobrist kuulus Kammeri kool Elva rajooni koosseisu.

Esimeseks Elva rajooni TSN Täitevkomitee Haridusosakonna juhatajaks sai senine Tartumaa Haridusosakonna koolide inspektor sm. Valter Haamer, kes tubli ja objektiivse koolimehena oli võitnud juba aegsasti õpetajaskonna lugupidamise.

Sm. Kask, maakonna haridusosakonna juhataja, kes tihtipeale järelemõtlematult tegutses, oli tuntud tol ajal kui "hirmuvalitseja". Tema ebajärjekindlusest võiks tuua palju näiteid. Ka Kammeris valitsenud tüliküsimusele tegi lõpu haridusminister. Sm. Kask oma käskkirjaga vabastas õpetaja Rätsepa 1. sept. 1949.a.,[2] kuid mõned päevad hiljem saatis õpetaja oma kaaskirjaga uuesti tööle.[3]

Ka õpetaja E. Ojasaare kohta tegi sm. Kask mitu otsust. 1950.a. maikuu lõpupäevil tahtis ta teda saata Konguta Lastekodu ja Mittetäieliku Keskkooli direktoriks, siis suvel Erumäe Mittetäieliku Keskkooli direktoriks ja lõpuks 1. septembrist Meeri Lastekodu ja Mittetäieliku Keskkooli õppeala juhatajaks. Et Meeri õppeala juhataja ümberpaigutamine ei olnud millegagi põhjenda-

---

[1] ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 26.sept. 1950.a.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 43, l. 3.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 43, l. 4.

tud, siis sai ka nende ridade autor pärast paarinädalast Meeril viibimist tagasi Kammerisse, kus oli juba aastate jooksul harjutud õpilastega ja saavutatud väljapaistvaid tulemusi. Olukorra lahendas Haridusministeerium.

Rajoonide moodustamisega kaotati lõplikult ka vallad ja külanõukogud, kes enne allusid valla täitevkomiteele, allusid nüüd otseselt rajooni täitevkomiteele. Juba varem oli Kambja vallas kolm külanõukogu, kuid põhiline asjaajamine toimus ikkagi valla täitevkomitees, mis asus 10 km. kaugusel. Nüüd said aga külanõukogud oma täieliku administratiivvõimutäiuse ja külanõukogu esimehe ja kooli direktori vahel algas tihedam koostöö.

19. dets. 1950.a. toimuski majanduslikes raskustes olevatele õpilastele toetussummade jagamine, millest võttis osa Kodijärve külanõukogu esimees Elmar Tsääro ja lastevanemate komitee esimees Karl Kivisikk. Jaotati välja 850 rubla 10-le õpilasele.[1]

Klassikomplektide arv oli 1950/51.õ.-a. jällegi 4. Kõige halvemaks oli seejuures asjaolu, et liidetud oli VI ja VII klass. V ja VI klassi liita ei saanud, sest need olid mõlemad küllaltki suured, 25 ja 21 õpilast, VII klassis aga kõigest 10 õpilast.[2]

1950.a. novembris hakkas tegutsema koolis taas kommunistlike noorte algorganisatsioon, kuhu kuulus liikmeid ka noorematest klassidest.[3]

Koolijametlikuks nimetuseks kujunes 1950/51.õ.-a. Kammeri 7-klassiline Kool.[4]

Alates 1. jaan. 1951.a. saab kool ka arveametniku ametkoha ja krediidikäsutamise õiguse. Esimeseks arveametnikuks sai

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 32.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 51, l. 2.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 32.
[4] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 51, l. 2.

0,5 tasumääraga Linda Tammesalu,[1] kes töötas samaaegselt ka Kambja koolis vastaval kohal. Kinnitatud eelarve summaks 1951.a. oli 18.600 rbl. kooli ja 27.1II rbl. internaadi osas. Sellest majanduskuludeks kokku 8000 rbl., pehme inventari soetamiseks 3000 rbl., õppekuludeks 700 rbl. jm.[2]

1951.a. juunis hea esinemise eest Elva rajooni koolinoorsoo spartakiaadil, kool saavutas esikoha kergejõustikus 226 punktiga 7-klassiliste koolide osas, avaldati direktor A.Näppile ja kehalise kasvatuse õpetajale E.Ojasaarele käskkirjaline kiitus eeskujuliku töö eest koolinoorsoo hulgas kehakultuuri arendamisel ja autasustati I järgu diplomiga.[3] I järgu diplomiga autasustati ka kooli.

Õppetöö tulemused kujunesid järgmisteks: 107-st õpilasest viidi edasi kevadel 84 [4] ja sügisel veel 12.[5] Õppeaasta lõpp-protsent ≈ 90.

Internaadis oli 41 õpilast ja sooja toitu said 1950/51. õ.-a. 40 õpilast.[6] Kasvatajateks olid 0,5 kohaga Herta Näpp ja Paul Kõiv.[7]

1951.a. suvel teostati ka koolipinkide remont maksumusega 313 rubla 94 kopikat.[8]

Alates 1951/52.õ.-a. töötas kool jällegi 5-komplektilisena. See jäi ka püsima. Algklassid olid liidetud ja vanemad

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 38, l. 13.
2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 63, l. 5, 15.
3 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 8o, l. 2.
4 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 51, l. 2.
5 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 37 - 38.
6 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 67, l. 3.
7 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 62, l. 15 - 26.
8 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 62, l. 9, 11.

klassid töötasid üksikklassidena. Õpilaste arv kasvas tunduvalt, kuna kõik ümbruskonna koolid, välja arvatud Kambja ja Järve, olid muudetud algkoolideks. Uute õpetajatena alustasid 1. sept. tööd Herbert Davel ja Renate Kool, kes mõlemad olid juba varem õpetajatena töötanud. Üldse oli nüüd koolis koos direktori ja vanempioneerijuhiga 8 õpetajat.[1]

Võõrkeelena oli koolis inglise keel, mille õpetamist alustati 1946/47.õ.-a. alates V klassist. Enne seda oli koolis saksa keel.

I poolaastal jagati lapsevanematele toetuseks välja 1500[2] rubla kooliskäivatele lastele riiete ja jalanõude muretsemiseks.

10. - 12. märtsini inspekteeris kooli Elva Rajooni TSN Täitevkomitee Haridusosakonna koolide inspektor sm. Elbrot. Ta ei jäänud sugugi rahule õpetaja R. Kooli tööga. Õpetaja Koolil olid tegemata tööplaanid, parandamata vihikud jm. Õpetaja R.Koolile avaldati vali noomitus[3] ja kohustati töö korda seadma 1.aprilliks.[4] Järelkontrollimisel 15. aprillil ilmnes, et olukord polnud paremaks muutunud. Õpetaja Kooli karistati veelkordselt valju noomitusega.[5] Ametist vabastati alates 1. sept. 1952.a. Tartu oblasti haridusosakonna poolt pedagoogilise hariduse puudumise tõttu.[6] Vastavalt inspektori ettepanekutele rakendati tööle ka "Osavate käte" ring (juhendaja P. Kõiv), kuhu astus 30 liiget.[7]

15. aprillil õppenõukogu kuulas ära vanempioneerijuhi

---

1. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 38.
2. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 38, 42.
3. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 78, l. 1.
4. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 43.
5. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 73, l. 6.
6. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 77, l. 2.
7. TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 45.

aruande pioneetitöö olukorrast koolis. Pioneeride arv oli kasvanud 73-le. Tööga jäädi üldiselt rahule.[1]

1952.a. aprillis kinnitati ka Kammeri kooli koolipiirkond Elva raj. TSN TK otsusega. Koolipiirkonda kuulusid Kodijärve külanõukogu Iduste, Ivaste, Riiviku, Kavandu, Kammeri ja Kullaga külad.[2]

1951/52.õ.-a. andis tunda üha teravnev summade kitsikus ja mittevastavus kooli normaalsele tööle. Puudusid riidehoiuruumid, jalutusruumid, internaadiruumid jm. Ka saali, mida sai kasutada võimlana, tuli paigutada klass. Õpilaste üldarv oli kasvanud 132-le[3] ja internaadis viibivate õpilaste arv hakkas liginema 50-le. Kammerisse tuli õpilasi 5-6-st algkoolist. Mõned käisid isegi 10-12 km. kauguselt. Ka vajasid kooliruumid hädasti remonti. 1947.a. sügisel ühiskondlikus korras sai saalile uus põrand ja see oli ka kõik, mis oli tehtud koolimajas pärast sõda.

1952.a. suvel toimus koolimajas suurem remont. Valgendati klassiruumid, tehti mitu uut ahju, ja paigutati ümber üks vahesein, mis võimaldas juurde saada uue klassiruumi väiksema internaadiruumi arvel. Saal jäi aga ikka endiselt kasutusele klassiruumina, kuna internaat võttis endale kõik ülejäänud ruumid.

1. septembril 1952.a. tuli noore õpetajana tööle Laine Kaur, kes oli lõpetanud Võru Keskkooli pedagoogilise klassi. Oma tööga sai ta päris hästi hakkama. Et veelgi tõhusamat abi osutada noortele õpetajatele, siis määrati õppenõukogu otsusel neile šefid: L.Kaurile E.Ojasaar ja H.Davelile H. Näpp.[4]

Alates 1. oktoobrist, vastavalt Eesti NSV Haridusministeeriumi korraldusele, seati alates 5-ndast klassist sisse

---

[1] TL RRA, f, 787, nim. 1, sü. 39, l. 46.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 78, l. 2-3.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 65, l. 5.
[4] TL RRA, f, 787, nim. 1. sü. 39, l. 55.

õpilaste käitumise žurnaalid,[1] kuhu tuli märkida nii korrarikkumised kui ka kiitused. Peab märkima, et 1950.ndatel aastatel hakkas üha rohkem korrarikkumisi esinema õpilaste poolt. Esimest korda tuli käitumishinnet alandada Kammeri koolis 1950.a.

13. nov. 1952.a. tehes I õppeveerandi töötulemuste analüüsi, leidis õppenõukogu, et eriti madal oli õppeedukus IV ja V klassis: 58,2 ja 66,6 %. Põhjustena toodi esile õpetaja R.Kooli halba tööd eelmisel aastal ja ümbruskonna algkoolidest tulnud õpilaste nõrka ettevalmistust. 20-st teistest koolidest tulnud V kl. õpilasel olid puudulikud kõigis põhiaineis 9 õpilasel.[2] Olukorra parandamiseks kavandati järeleaitamise tunde ja individuaalse töö konkreetne plaan.

Et rohkem siduda pioneeri- ja komsomolitööd üldise koolitööga, eriti klassijuhataja tööga, siis koostati selleks mitmekesine seminaritemaatika. 10, ja 24. detsembril käsitletigi järgmisi küsimusi: pioneeri- ja komsomoliorganisatsioon õpetaja abilisena võitluses kõrge õppeedukuse eest, pioneerikoonduste ettevalmistamine ja läbiviimine, klassijuhataja ja vanempioneerijuhi koostööst, pioneeride ja kooliõpilaste töökasvatusest jm.[3]

1. aprillil kinnitati pioneeride suvise koondmaleva perspektiivplaan. Ette oli nähtud kaks korda suve jooksul malevakoondus ja ekskurssioonide ning matkade korraldamine. Ekskurssioon otsustati korraldada Taevaskotta ja Ahjale ning matkad Tatra Tellisetehasesse, Kambja sovhoosi ja masintraktorijaama ning looduslikult kaunile Palumäele.[4]

Täieliku õppeedukuse saavutasid 1952/53.õ.-a. I, II

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 53.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 53.
[3] Sealsamas, l. 57.
[4] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 87.

ja VII kl. Eriti tuleb esile tõsta VII klassi, kus õppeaasta jooksul ei esinenud puudulikke hindeid kokkuvõttena ja 16-st lõpetajast lõpetas kiitusega 3 õpilast: Leili Haidak, Villu Kõiv ja Mati Kiiple.[1]

1952.a. sai kool juurde õppe-katseaia ja spordiväljaku rajamiseks 0,94 ha maad. Kooli maa-ala suuruseks kujunes nüüd 2,04 ha.[2] Osa juurdesaadud maast oli unarussejäetud õunapuuaed ja sinna otsustatigi planeerida õppe-katseaed. Õppe-katseaia juhatajaks kinnitati P. Kõiv 1. jaan. 1953.a.[3] Teine osa juurdesaadud maast oli piiratud kahest küljest kaherealise pärnaalleega ja sobis spordiväljakuks.

1953.a. sai kool tsentraliseeritud korras juurde spordiinventari 1022,50 rbl. ja raamatuid 646,58 rbl. väärtuses.[4]

1. sept. 1953.a. loobus August Näpp direktori ametkohast omal soovil jäädes edasi töötama õpetajana. Uueks direktoriks kinnitati samast kuupäevast Elmar Ojasaar.[5]

Elmar Jaani p. Ojasaar oli sündinud 31. augustil 1921.a. Tartumaal Veski vallas (praegu Põlva rajoon, Ihamaru külanõukogu) keskmiktalupoja perekonnas. Alghariduse omandas ta Veski ja Järve algkoolides, keskhariduse Otepää Gümnaasiumis.1943.a. arreteeriti ta fašistlike okupatsioonivõimude poolt ja paigutati Tartu koonduslaagrisse. Süüdistuseks toodi ette artiklid kooli seinalehest. Pärast laagrist vabanemist varjas E.Ojasaar end fašistlike võimude eest kuni Nõukogude Armee tulekuni.

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 62 - 64.
2 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. loo, l. 2.
3 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 96, l. 1.
4 TL RRA, f. 787, nim. 1. sü. 117, l. 4.
5 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 95. l. 2.

1944.a. määrati E. Ojasaar õpetajaks Kambja valla Kammeri Mittetäielikku Keskkooli. Õpetajana töötas ta kuni 1.sept. 1953.a. ja edasi samast kuupäevast eelpoolnimetatud kooli direktorina, millisel kohal ta töötab tänaseni.

Pedagoogilise hariduse omandamiseks lõpetas E.Ojasaar mittestatsionaarselt Rakvere Pedagoogilise Kooli 1953.a. Praegu õpib ta mittestatsionaarselt Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskonna ajaloo-osakonna VI kursusel.

1953/54.õ.-a. tihenes kolhoosi ja kooli koostöö. Sügisel aitas kool koristada teravilja ja võtta kartuleid. Selleks korraldati pühapäevakud ja käidi abistamas peale tunde. Koostati "Kungla" kolhoosi abistamise konkreetne plaan. Kevadel abistati jällegi kartulipanemisel, suvel umbrohutõrjel. Kolhoos omalt poolt vedas kohale kütte, materjali kooliaia tarastamiseks ja transportis õpilasi mitmesugustele võistlustele.[1]

1953/54.õ.-a. pedagoogiline nõukogu[2] otsustas üles panna autahvli paremate õpilaste ja töötulemuste esiletõstmiseks. I õppeveerandil kanti autehvlile 15 õpilase ja II õppeveerandil 19 õpilase nimi ja autahvlile kantuid premeeriti ka raamatutega, kokku I ja II veerandil 118,25 rbl. väärtuses.[3] Kolmele kooliaias paremini töötanud õpilasele anti tasuta lõunatoit.[4]

1954.a. suvel ehitati ühiskondlikus korras õppe-katseaiale piirdetara,[5] kuna eelmisel suvel naabrite ringihulkuvad koduloomad teostasid iseseisvalt kooliaias ettenähtud katsed ja saagiarvestust, vajamata selleks kooli abi. Nüüd võis kooli õppe-katseaias asuda programmikohaste tööde organiseerimisega.

---

1 TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 84.
2 1953/54.õ.-a. õppenõukogu nimetati pedagoogiliseks nõukoguks.
3 TLRRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l.76.
4 Sealsamas, l. 68.
5 Sealsamas, l. 81.

Rajati viljapuu-, marjapöösaste-, köögivilja-, dekoratiiv- jm. osakonnad. Õpilastele oli ette nähtud kaks korda nädalas töö-päevad katseteks ja aia korrashoiuks. Käisid IV, V ja VI kl. õpilased 10 - 15 liikmeliste rühmadena vastavalt töögraafikule.[1]

1954.a. suvel alustati ka spordiväljaku väljaehitamisega.[2] Kõigepealt tuli tasandada pind (väljaku keskel oli suur muistne kolhoosi siloauk) ja juurida välja vanad õunapuukännud. Teehöövli abiga sai tasaseks jooksurada. Virgad õpilaskäed tasandasid aga pallimänguplatsid ja kaevasid hüppekastid. Spordiväljaku võistluspaigad valmisid enam-vähem 1956.a. suvel, millist sündmust tähistati ka ulatusliku spordipeo korraldamisega 1956.a. augusti-kuul. Võistlejatena võtsid peost osa paljud Kambja, Nõo, Elva jt. spordikollektiivide liikmed.

1954.a. suvel sai kool ka telefoni,[3] mis puudus koolis 1944/45. õ.-a. alates.

1953/54.õ.-a. lõpetamiseks vähendati koolides ka eksamite arvu. Nüüd jäi IV ja V klassis 3 eksamit, VI kl. 4 ja VII klassis 6 eksamit.[4] (Ka varem, 1951/52.õ.-a. oli vähendatud V, VI ja VII klassis eksameid ühe võrra).

1953/54.õ.-a. olid õpetajate brutopalgad Kammeri koolis järgmised: direktor E. Ojasaar - 1066,61 rbl., P.Kõiv - 1061,11rbl., A. Näpp - 897,67 rbl., H.Davel - 898.-rbl., A. Vendik - 763,33 rbl., H.Näpp - 741,55 rbl., T.Kuus - 712,33 rbl., L.Kaus - 563,33 rbl. ja E. Suits - 405 rbl. [5] Nendele palkadele lisandusid inter-naadist saadavad tasud, direktorile 200 rbl.kuus ja kasvataja-

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 87.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 85.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 119, l. 1.
[4] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 105, l. 1 - 12.
[5] TL RRA, f. 787. mim. 1, sü. 101, l. 1 - 9.

tele 0,5 tariifset tasumäära.[1]

Eelarve suuruseks 1954.a. oli 51000 rubla [2] (kool ja internaat koos).

Õppeaastatel 1954/55. - 1957/58. oli koolis tähelepanu keskpunktiks õppe-kasvatustöö sisuline parandamine, sotsialistliku võistluse organiseerimine täieliku koolikohustuse täitmise saavutamiseks ja majandusliku baasi kindlustamine. Suurt rõhku pandi ka aastaringsele individuaalsele tööle mahajääjatega ja süstemaatilisele kordamisele kevadperioodil. Suurt tähelepanu pöörati ka õpilaste vihikute ja kirjalike tööde välimuse parandamisele. Õpilastelt nõuti kaldpaiskäekirja ja keelatud oli koolis täitesulepeadega kirjutamine.[3]

Koolikohustuse täitmise osas on Kammeri koolis kogu aeg valitsenud normaalne olukord. Ei ole kunagi esinenud juhtumeid, kus lapsed poleks ilmunud 100-protsendiliselt kooli. Selle saavutamiseks tuli muidugi omalt poolt teha mõndagi. Igal aastal juba varakult oldi mures külanõukogult koolikohustuslike laste nimekirjade saamisega. Selle kindlustamiseks kasutas kool moodust, et arveametnik või üks õpetajatest käis igal aastal külanõukogus nimekirja koostamas. Augusti lõpupoolel jaotati aga igale õpetajale piirkond nimekirja õigsuse kontrolliks ja pedagoogiliseks propagandaks. Esimesest koolipäevast alates toimus aga klassides range koolikohustuse täitmise arvestus, klassid olid omavahel sotsialistlikus võistluses ja paremat klassikollektiivi autasustati rändlipuga. Rändlipu määramise otsustas

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 101 l. 1 - 9.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 114, l. 1, 10.
[3] TL RRA, f. 787, nim. 1, sü. 39, l. 98.

pedagoogiline nõukogu oma koosolekul, tehes õppeveerandi töötulemuste kokkuvõtted. 1954/55.õ.-a. I veerandil sai VI klass esimesena rändlipu.[1] (Alates nimetatud õppeaastast püsib see traditsioon koolis tänaseni).

Juurduma hakkas ka sotsialistlik võistlus koolide ja rajoonide vahel kooli ettevalmistamisel uueks õppeaastaks. Elva rajoon oli sotsialistlikus võistluses mitu aastat Otepää rajooniga. Sotsialistliku võistluse tulemuste arvestamise käigus sõideti läbi nii Elva kui ka Otepää rajooni koolid. Kontrolliti ka õppe-katseaedu. Parimaks kooliaiaks tunnistati aastaid Aakre 7-kl.Kooli õppe-katseaed. Eriti palju oli Aakres mitmesuguseid lilli, eriti daaliaid. Tänu eeskujulikule kooliaiale tuligi Aakre kool mitmel korral koolidevahelise sotsialistliku võistluse võitjaks Elva rajoonis. Kammeri kooli tulemused jäid keskpärasteks sel alal. Palju oli selleks süüdi lagunenud koolimaja, mille kapitaalremont sai teoks alles 1958.a.

Üheks tublimaks klassijuhatajaks ja õpetajaks nendel aastatel oli Herta Näpp. Ta saavutas häid tagajärgi vene keele ja laulmise õpetamisel. 1955.a. üldlaulupeost osavõtu eest autasustas Eesti NSV 1955.a. Üldlaulupeo Peakomisjon Kammeri lastekoori aukirjaga.[2]

Oma töö kriteeriumiks võttis H.Näpp oma õpilaste edasijõudmise keskkoolides ja tehnikumides. Kunagi ei tehtud Kammeri koolile tema suhtes etteheiteid. Suurt rõhku pani H.Näpp õpilaste käekirja parandamisele koolis. Tema initsiatiivil arutati pedagoogilises nõukogus korduvalt käekirja, kirjalike tööde

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. 1 sü. 39, l. 82.
[2] Nimetatud aukiri asub kooli seinal.

vormistamise ja vihikute korrashoiu küsimusi.[1]

Tublilt töötas neil aastatel ka õpetaja Paul Kõiv, kes eriti palju tähtsust omistas õppevahendite isevalmistamisele õppetundides. P.Kõivu omavalmistatud õppevahendid on korduvalt pälvinud tähelepanu näitetundides ja õppevahendite näitustel.

Ka õpetaja Mall Toomekänd oli tubli. Ta elustas uuesti unarussejäänud kirjandusringi tegevuse. Tema juhendamisel kogusid õpilased hulgaliselt kohalikke muistendeid ja uurisid kohanimede teket. Huvitavad olid ka tema poolt korraldatud kirjanduslikud viktoriinid.[2] Kodu ja kooli parema koostöö saavutamiseks viis ta läbi klassi lastevanemate koosolekuid näitetundide andmisega ja lõpuks koosviibimisega ühises teelauas.[3]

Vastutustundetult töötas aga õpetaja Alma Mats, kes tuli Kammerisse 1956.a. sügisel ja töötas ühe õppeaasta.[4] Elva rajooni Haridusosakonna inspektorite sm-te Maldari ja Taggeli inspekteerimisel 1957.a. veebruaris tehti kriitikat ka õpetaja Daveli töö suhtes, eriti matemaatika õpetamisel V kl.[5]

Pidevalt kasvas internaadis viibivate õpilaste arv. Rekord oli 1954/55.õ.-a. - 64 õpilast.[6] Kasvatajatena töötasid poole kohaga A. Näpp, H. Näpp ja P. Kõiv. Järgnevatel aastatel internaadi õpilaste arv vähenes, kuna ka kooli üldine õpilaste arv vähenes. 1957/58.õ.-a. oli internaadis 54 õpilast.[7]

Et komplekteerida nii suur internaat varustusega, oli rea aastate jooksul eelarves internaadi pehme- ja kõvainventari

---

[1] TL RRA, f. 787, nim. l. sü. 39, l. 98.
[2] Kammeri kooli arhiiv, nim. l, sü. l, l. 53.
[3] Kammeri kooli lastevanemate koosoleku protokolliraamat, lk. 22.
[4] Kammeri kooli arhiiv, nim. l, sü. l, l. 55.
[5] Sealsamas.
[6] TL RRA, f. 787, nim. l. sü. 73, l. 27.
[7] Sealsamas, l. 73.

muretsemiseks küllaltki suured summad, keskmiselt 3 - 4 tuhat rubla, 1955.aastal koguni 10 tuhat rubla.[1]

1957/58.õ.-a. oli internaadi käsutuses 46 voodit, 60 madratsit, 217 voodilina, 220 käterätti, 31 vooditekki, 37 baika- ja villast tekki, 60 patja jm.[2]

Puudusid veel päevatekid ja sulepadjad.

Pidevalt oli suurenenud ka kooli õppevahendite baas. 1957/58.õ.-a. oli õppevahendeid 16.664, 17 rubla väärtuses, sealhulgas füüsika-alaseid õppevahendeid 3488,30 rbl. väärtuses.[3] Kooli raamatukogus oli 564 eksemplari .[4]

Puudus oli aga veel paljudest vajalikest õppevahenditest. Eriti andis tunda kemikaalide vähesus.

1954/55.õ.-a. toodi 7-kl. koolide õppeplaanidesse sisse uuesti tööõpetus, milline kaotati nendest täielikult 1951/52.õ.-a. 1949/50. - 1951/52. õ.-a. oli tööõpetus ainult algklassides.

Uue organisatsioonina alustas 1955.a. Kammeri koolis tegevust ALMAVÜ[5] õpetaja Herbert Daveli juhendamisel. Nüüd töötasid koolis pioneeri- ja komsomoliorganisatsioon, Punase Risti organisatsioon, ALMAVÜ, kehakultuurikollektiiv, naturalistide ring, "Osavate käte" ring, laulu- ja muusikaring ning kirjandusring.

1955/56.õ.-a. saab kooli seinaleht uue kunstipärase aluse ja nimeks "Uuel Teel".[6]

Parema kasvatustöö organiseerimiseks otsustas pedagoo-

---

[1] Kammeri kooli 1955.a. eelarve, lk. 1.
[2] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 2, l. 11.
[3] Kokkuvõte tehtud Kammeri kooli inventariraamatust.
[4] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 2, l. 9.
[5] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1, l. 15.
[6] See nimi oli ostetud seinalehe alusel.

giline nõukogu välja töötada kooli sisekorra eeskirjad ja kinnitas selleks 3-liikmelise komisjoni eesotsas direktoriga.[1] Sisekorra eeskirjade koostamisel tuli arvestada kooli varasemaid tradistioone ja spetsiifikat. 1955/56.õ.-a. valmiski eelpoolnimetatud reeglitekogumik, mis koosnes X pt. Lisaks üldistele korrareeglitele olid seal ka eeskirjad ja juhised kõigile koolis töötavatele organisatsioonidele ja ringidele.[2]

1956/57.õ.-a. alustati senisest pidulikuma I klassi astujate vastuvõtuga. Neile kingiti väiksed mälestusesemed, kinnitati rinda lilled ja anti kätte õpilaspiletid.[3]

Õpilaste silmaringi laiendamiseks viidi kooliaasta jooksul läbi regulaarselt 2 korda kuus õpilaste üldkogunemisi, kus päevakorras olid kultuurse käitumise, spordi, kultuurielu, poliitika jm. küsimused.[4]

1957.a.aprillis viibisid koolis kuuajalisel praktikal kaks Tartu Pedagoogilise Kooli lõpetajat V.Sarapuu ja A.Netse.[5] Tütarlapsed olid püüdlikud ja tulid oma tööga hästi toime. Õpilaste isetegevus toimus ülemaailmse noorsoofestivali tähe all. Nimelt kuulutati tol õppeaastal kõik koolides toimunud peod festivali pidudeks. Kammeri kool andis kevadel kaks koolipidu: Pikksaare ja Konguta rahvamajas.[6]

Pioneerimalev viis 1956.a. augustis läbi Palumäel 5 päevase välilaagri, millest võttis osa 15 pioneeri.[7] Mängude, matkade ja mitmesuguste võistluste kõrval oli laagris viibimise ajal ka ette nähtud kolhoosi abistamine.

---

1 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 1. 1. 14.
2 Kammeri Kooli arhiiv, nim. 1. sü. 4, 1. 1 - 12.
3 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1, 1. 35.
4 Sealsamas, 1. 36.
5 Sealsamas, 1. 53.
6 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1. 1. 60.
7 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 5, 1. 1.

Pedagoogiliste ettekannetena viidi läbi 1956/57.õ.-a. järgmised teemad: "Kordamise metoodika", "Ekskurssioonide ja matkade metoodika", "Kodulooline uurimine", "Õpetaja isik".[1]

1956/57.õ.-a. vähenes järjekordselt koolis eksamite arv. Nüüd jäid eksamid ainult VII klassi. Eksamid olid järgmised: eesti keel kirjalik, vene keel kirjalik ja matemaatika kirjalik. Alates 1959/60.õ.-a. muudeti vene keele kirjalik eksam suuliseks.

Pikema ekskurssioonina toimus 1957.a. juunis lõpetajate ekskurssioon Leningradi.[2] 4 päevase Leningradis viibimise ajal külastati muuseume, loomaaeda, Ermitraaži ja tutvuti paljude muude vaatamisväärsustega. Eriti meeldis õpilastele metroo.

1956/57.õ.-a. kaotati 7-kl. koolides ka võõrkeele õpetamine.

30. augustil 1957.a. pedagoogiline nõukogu heitis koolist välja 2 õppeaastaks III kl. õpilase Jaan Lammertsoni, kes suvevaheajal oli lõhkunud kolhoosi mootorratta ja varastanud kolhoosi kassast 220 rubla ning raamatupidaja elukorterist 80 rubla.[3] J. Lammertsoni käitumine oli juba varem korduvalt alandatud ja igasugused mõjutamisabinõud läbi proovitud. Kõik jäi aga tulemusteta, sest kodus anti kasupojale alati õigus ja süüdistati kooli ning kolhoosi Jaani kiusamises. J.Lammertsoni juhtum on jäänud ka ainukeseks kooli senises tegevuses.

1. sept. 1957.a., esimesena kooli ajaloos, alustas tööd vanempioneerijuhina vastava alase ettevalmistusega noormees - A. Kutsar.[4]

Kahjuks ei saanud sm. Kutsar koolis töötada kuigi palju, ainult mõni kuu, kuna ta võeti sõjaväkke aega teenima.

---

1. Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 1. 1. 52.
2. Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 1. 1. 6o.
3. Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1, 1. 72 - 73.
4. Sealsamas, 1. 68.

Pärast sõjaväest vabastamist ta enam Kammerisse ei tulnud.

1957/58.õ.-a. alguses oli koolis 9 õpetajast ainult 2 naist. Et rajoonis polnud teist sarnast kooli, kus meeste protsent oleks küündinud Kammeri tasapinnani, siis hüüti Kammerit naljatoonis "meeste kooliks".

1957/58.õ.-a. alustas koolis tegevust ka keelpillior-kester õpetaja Uno Koppeli juhatusel.[1]

Pioneeriorganisatsiooni šefluse alla astus "tähekeste" pere ja pioneerid said isiklikud raamatud.[2] Kahjuks pole täna-päeval pioneeridel isiklikke raamatuid, kuna see traditsioon kadus mõne aasta pärast. Igatahes hoidsid pioneerid omi punase-kaanelisi raamatukesi igati au sees.

1957/58.õ.-a. vähenes ka paljude õpilaste kooliskäimise jalavaev, kuna kehtestati laste tasuta transport kooli ja koju autobussidel jt. ametasutuste transportvahenditel.

1958.a. juunikuus käisid VI ja VII klassi õpilased eks-kurssioonil Riias ja Siguldas.[3] Suvel valmis õpetajate ja õpilas-te ühistööna geograafiaväljak.[4]

Majanduslikes raskustes olevatele õpilastele jagati väl-ja toetusena riiete ja jalanõude muretsemiseks õppeaastatel 1950/51 - 1957/58 8675 rubla.[5] Paremate õpilaste premeerimiseks õppeaastatel 1953/54 - 1957/58 kulutas kool 597 rubla 40 kop.[6]

---

1 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1, l. 70
2 Sealsamas, l. 87, 88.
3 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 1. l. 95.
4 Sealsamas, l. 95.
5 Kokkuvõte tehtud ped. nõuk. protokollidest.
6 Kokkuvõte pedagoolilise nõukogu protokollidest.

Õpetajate, õpilaste arvu ja õppeedukuse tabel.[1]

Õppe-aasta	Õpeta-jate arv	Õpilaste arv koolis								Kursust kordama jääjad								Õppeedu-kus %-des
		I	II	III	IV	V	VI	VII	kokku	I	II	III	IV	V	VI	VII	kokku	
1950/51.	6	14	16	9	12	25	21	1o	1o7	-	1	2	1	3	2	2	11	89,72
1951/52.	8	15	13	14	11	34	25	2o	132	2	3	2	1	8	8	-	24	81,82
1952/53.	8	12	15	13	11	29	24	16	12o	-	-	1	2	8	4	-	15	87,5o
1953/54.	8	17	13	17	9	27	24	16	123	4	1	3	2	7	4	-	21	82,93
1954/55.	8	15	14	15	18	23	2o	21	126	4	2	4	7	4	3	4	28	77,78
1955/56.	9	15	15	16	18	27	16	16	123	2	2	5	4	8	2	2	25	79,67
1956/57.	9	1o	15	17	14	29	21	16	122	1	4	4	3	4	4	1	21	82,79
1957/58.	9	4	12	14	13	23	26	16	1o8	-	2	1	2	3	4	5	17	84,26

[1] Tabel koostatud statistiliste aruannete järele.

Nagu tabelis toodud andmetest nähtub, on õpilaste kõige suuremaks komistuskiviks olnud V klass. Peapõhjustena võiks siin nimetada kaht põhjust: V kl. programmi mitmete uute õppeainete juurdetulek ja algklasside mitteküllaldane ettevalmistus V klassis õppimiseks.

Puudulike õpilaste arvu aitas omalt poolt suurendada veel asjaolu, et neil aastatel V kl. komplekteerus 5 - 6-st algkoolist tulnud õpilastest, kes omakorda olid erineva ettevalmistusega. Algklassides töötavad õpetajad olid enamvähem väheste kogemustega ja õpetajate kaader algklassides oli palju liikuvam võrreldes V - VII kl. töötavate õpetajatega. Ka Kammeri koolis vahetus nende aastate jooksul 11 õpetajat, kes töötasid algklassides.

Algklasside õpetajate liikuvust põhjustas muidugi palgavahe. See puudus likvideerus alles käesoleval õppeaastal, kus võrdsustati töötasud nii algklassides kui vanemates klassides vastavalt tööstaažile ja haridusjärgule.

Kammeri 7-kl.Kooli lõpetajad ja õpetajad 1952.a. kevadel.

Kammeri 7-kl.Kooli õpetajad 1957.a. istuvad vasakult: A.Vels, H.Näpp, A.Näpp, M.Toomekänd. Seisavad vasakult: A.Paal, P.Kõiv, E.Ojasaar (direktor),H. Davel, U. Koppel.

Motiive Kammeri pargist.

3. Kammeri kool kooli ja elu sidemete tugevdamise, 8-klassilisele haridusele ülemineku perioodil ja tänapäeval.

Pidevate taotluste tulemusena otsustas Elva Rajooni TSN TK Haridusosakond lõpuks Kammeri koolimaja kapitaalremondi ette võtta 1958.aasta kevadel. Kapitaalremondi plaanid olid valminud juba 1955.a. suvel Kommunaalprojekti poolt. Tol ajal kapitaalremondi käigus ei tohtinud muuta maja fassaadi ja II korruse juurdeehitus planeeriti maja otsa ja tagaküljele. Ka uus peasissekäik planeeriti koolimajale otsast.

Seesmiste ümberehitustena oli ette nähtud läbi kogu maja viiva koridori ehitamine, seniste klassidevaheliste uste avadesse seinakappide paigutamine, endisest eeskojast uue klassiruumi ehitamine, mitmete vaheseinte ümberpaigutamine, internaadile nõuetekohase köögi ja uute sisekäimlate ehitamine. Uuendamisele kuulusid ka kõik aknad, uksed, põrandad, korstnad ja enamik ahjudest. Ka pidi saama koolimaja uue eterniitkatuse.

Enne kapitaalremonti oli koolimaja põrandapind 499,8 m^2, sellest koos saaliga klassiruumidena kasutusel 187,6 m^2.[1] Pärast kapitaalremonti suurenes üldpõrandapind 571,3 m^2 ja klassiruumide põrandapinnaks ilma saalita jäi 151 m^2.[2] Saal vabanes võimlemiseks ja muudeks üritusteks. Kapitaalremondi maksumuseks oli arvestatud ca 200 tuhat rubla.

Kapitaalremont algas maikuul ja töid hakkas teostama Elva Rajooni Kohaliku Majanduse Kombinaat. Brigadiriks sai kohalik ehitusmees Martin Oberschneider ja brigaad, kes koosnes

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 2, l. 8.
[2] Sealsamas, l. 8.

paarikümnest inimesest, komplekteeriti kohapealt. Tööde juhatajaks oli Karl Püssa. Remonttööd algasid paljutõotavalt ja brigadir ise arvas tööde lõpetamise 1. septembriks olevat selle tõõjõuga hõlpsasti teostatava. Mõne nädala jooksul oli lammutatud mis vähegi lammutada andis ja kui brigaadi ülesandeks oleks olnud ainult lammutamine, siis oleks kogu töö lõpetamist võinud oodata juba juunikuul. Kuidagimoodi ei jõudnud koolipere eest evakueerida inventari ja õppevahendeid. Brigadir ootas pikisilmi õppeaasta lõppu, et saada maja täielikult oma valdusse ja näidata oma tõelisi võimeid.

Koolipingid õnnestus paigutada lähedal asuvasse kolhoosi küüni, inventar kolhoosi aita ja õppevahendid naabermajas asuvasse õpetaja Kõivu tuppa, mis muutus ühtlasi ka kooli kantseleiks ja õpetajate toaks. Nüüd ei olnud kooli poolt enam ehitustegevuseks mingeid takistusi.

Kuid nüüd hakkasid ilmnema kurvastamapanevad tõsiasjad. Enamikul töölistest puudusid ehituskogemused ja ei tööjuhataja ega brigadir ei osanud neist kasvatada vilunud töömehi. Juulikuu keskpaiku oli olukord katastroofiline. Oli valminud vaid paar korstent, valatud käimlakastid ja püstitatud üks vahesein. Koolimaja ja kooliõu oli tundmatuseni risustatud lammutatud ehitusprahist, ei kuskil ees ühtegi ust ega akent ja oli tunne nagu oleks koolimajas lõhkenud suurekaliibriline mürsk.

Olukorda arutati rajooni täitevkomitees ja selle tulemusena saatis ehitusettevõte Kammerisse oma parima ehitusbrigaadi, eesotsas brigadir P. Ritsoga.

See kuueliikmeline brigaad saabus ehitusele juuli lõpupäevil. Maja jaotati nüüd kahe brigaadi vahel pooleks. Rõõm oli vaadata uue brigaadi tööd! Nad töötasid varavalgest

hilisõhtuni ja lõpetasid oma majapoolega 1. septembriks.

Kuid teisel majapoolel, kus tööd juhatas Oberschneider, ei edenenud töö ikkagi. Augusti lõpupoolel ta kihutati ehituselt minema. Kokkuleppel rajooni täitevkomiteega suunati ka Kambja sovhoosist mõned ehitustöölised koolimaja ehitustööd lõpetama. Ka kõik õpetajad ja teenistujad asusid hoolsalt tööle. Ümbruse puhastamiseks korraldati mitu pühapäevakut, millest osa võtsid paljud Kammeri ümbruse lapsevanemad ja elanikud. Et Elva rajooni koolides 1958/59.õ.-a. algas õppetöö tingituna lastehalvatusest 22. septembril 1958.a.,[1] siis selleks ajaks oli ka koolimaja valmis õpilaste vastuvõtuks. Ka kooli inventar, mis halbades hoiutingimustes oli kannatanud, oli remonditud ja uuesti värvitud.

Õppeaasta avaaktusel oli aukohal kauaaegne kooli direktor ja õpetaja sm. August Näpp. Ta jättis kooliga hüvasti ja siirdus vanaduspensionile. Kaasõpetajate poolt anti temale üle väike mälestusese ja kogu kooliperelt sületäis sügislilli. Kõikide sooviks oli, et A. Näpp ei unustaks Kammerit ja tuleks teda aegajalt vaatama. Seda ka August Näpp lubas oma lühikeses tänuavalduses.

Alates 1958/59.õ.-a. kaotati Elva rajooni koolidest arveametniku ametkohad ja nende ülesannete täitmine pandi mõnele koo-li töötajatest. Kammeri koolis võttis need kohusused enda peale õpetaja Albert Paal.[2]

Oma esimesel õppeaasta töökoosolekul arutas pedagoogiline nõukogu esteetilise kasvatuse, kirjatehnika õpetamise ja käekirja parandamise küsimusi koolis. Täitmiseks vastuvõetud otsuses oli rõhutatud kõigi õpetajate ühtsustatud nõuetest kinnipidamist. Kõik õpetajad olid kohustatud jälgima õpilaste kehahoidu ja vihiku asendit kirjutamisel. Kirjutusvahendi õiget

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 3, l. 30.
[2] TL RRA, f. 787, nim. 1 sü. 73, l. 88.

käeshoidmist ja ei olnud lubatud õpetajatel vastu võtta lohakalt tehtud töid. Alates V klassist lubati kasutada ka täitesulepäid, kui sellega kirjutatakse nõuetele vastavas kirjas.[1]

Esteetilise kasvatuse osas rõhutati puhtust, korralikkust ja tagasihoidlikkust riietuses, maitsekust kooliruumide kaunistamisel ja kooli ümbruse heakorrastamist kogu koolipere osavõtul. Õpilaste ilumeele arendamisele pidid erilist rõhku panema muusika ja joonistamise õpetajad. Õppeaasta jooksul oli ette nähtud koolis läbi viia isetegevuse ülevaatus,sügis- ja kevadperioodil teatri ühis-külastused.[2]

1958/59.õ.-a. oli pöördelise tähtsusega nõukogude koolielu edaspidisele kujunemisele. 1958.a. oktoobris ilmus ajakirjanduses N.S. Hruštšovi kiri "Kooli sidemete tugevdamisest eluga ja rahvahariduse süsteemi edasiarendamisest meie maal". Seal toodi esile koolielu ümberkorraldamise mõtted. "Kooli ülesandeks on valmistada mitmekülgselt haritud inimesi, kes tunnevad hästi teaduse aluseid ja koos sellega on võimelised tegema süstemaatiliselt füüsilist tööd".[3]

Meie kool oli tõepoolest kandunud kõrvale sellest leninlikust teest, oli kaldutud õpilastele ainult teadusalaste teadmiste andmise teele, ühendamata need teadmised tegeliku elu praktiliste vajadustega. Keskkooli lõpetajad ei tundnud mingit kutseala, neile ei jäänud muud üle kui minna ülikooli, alustada kutsealast ettevalmistust sama astme teisetüübilises koolis või alustada tööd täiesti kvalifitseerimatult.

Kuid noorsoo õigeks kasvatamiseks sotsialismi ajal "on ilmselt vajalik kõigile kanna kohustus tootvast tööst osa võtta."[4]

IIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIII

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 6, l. 5.

[2] Sealsamas, l. 6

[3] Kooli sidemete tugevdamisest eluga ja rahvahariduse süsteemi edasiarendamisest meie maal, lk. 8.

[4] V.I.Lenin, Narodnikluse teostamatute plaanide pärlid, 2.kd., lk. 422.

Seda põhimõtet teatud määral oli asutud ellu rakendama pärast NLKP XX kongressi, kuid tarvis oli veel enamat, sügava põhjalikkusega koolielu ümber korraldada.

Koolielu ümberkorraldamiseks tegid koolid omapoolseid ettepanekuid. Ka Kammeri kool esitas Elva rajooni parteikomiteele omapoolsed arvamused. Seal oli rõhutatud koolielu ümberkorraldamise vajadusest, keskhariduse I etapi muutmist 9-klassiliseks ja võõrkeele sissetoomist kooli. Pärast 9-klassilise kooli lõpetamist luua maal agro-bioloogilised ja linnades tööstus-tehnilised kesk-eriõppeasutused, kus paralleelselt keskhariduse omandamisega õpilased omandaksid ka kutseala. Eriti andekate laste jaoks luua Eesti NSV-s 10 - 12 eri profiiliga keskkooli, kuhu õpilased suunatakse pedagoogilise nõukogu ja ühiskondlike organisatsioonide soovitustega ja selle kooli lõpetajad võivad kohe jätkata oma õppimist kõrgemates õppeasutustes.[1]

8. dets. 1958.a. pedagoogiline nõukogu arutas pioneeri- ja komsomolitöö olukorda koolis. Et komsomoli võetakse 14 aastaselt,[2] siis 7-klassilistes koolides normaalselt edasijõudvad lapsed lõpetavad kooli enne komsomolikka jõudmist ja komsomoliorganisatsioonid kujunevad koolides väiksearvulisteks. Seetõttu meie koolis tehtava ideoloogilise kasvatustöö raskuspunkt kanda just pioneeriorganisatsioonidele ja klassijuhatajatele ühtsustada vahempioneerijuhiga koolis tehtava kasvatustöö plaanid.

Praktilise töö käigus oli ette nähtud lõpetada pioneerinurga sisustamine, uute pioneeriinstruktorite ettevalmistamine ja pioneerirühmade vahelise sotsialistliku võistluse laiendamine.[3]

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. l. sü. 6, l. 9.
[2] 1960.a. 15.aastaselt
[3] Sealsamas, l. 14.

Ka klasside vahel organiseeriti laialdane sotsialistlik võistlus parima klassikollektiivi väljaselgitamiseks. Sotsialistliku võistluse tulemustest kokkuvõtete tegemiseks oli moodustatud komisjon, kuhu kuulusid direktor, vanempioneerijuht, malevanõukogu esimees ja kaks õpetajat- mitteklassijuhatajat. Võistlusaladena oli juhendis märgitud käitumine, korralikkus, hoolsus, ausus, isiklik hügieen, seltsimehelikkus, ruumide ja inventari korrashoid, koolikohustuse täitmine, osavõtt ühiskondlikust tööst jm. Kokkuvõtted tehti kord kuus ja parimat kollektiivi autasustati rändvimpliga, millel deviis: "Enda au eest, kollektiivi au eest, kooli au eest".[1] Õppeaasta lõpul sotsialistliku võistluse võitnud klassikollektiiv pidi saama tasuta mitmepäevase ekskursiooni Eesti NSV piirides.[2]

Võitis VII klass. Et klass soovis minna Leningradi, siis kandis kool poole ekskursioonikuludest. Selline sotsialistlik võistlus muutus koolis edaspidi traditsiooniliseks.

1959.a. märtsis külastas kooli valimiseelses agitatsioonitöös Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja Endel Puusepp. Talle meeldisid väga õpilaste isetegevusnumbrid, eriti IV klassi õpilase Mait Karlise omaloominguline luuletus, milles oli mõte, et tänapäeval ei saa enam läbi 7-klassilise haridusega.

Kool taotleski alates järgmisest õppeaastast 8-nda klassi avamist ja see oli ka kinnitatud Elva rajooni TSN Täitevkomitee poolt 1959.a. aprillis,[3] kuid augustis muudeti otsus ümber (põhjuseks oli ruumide puudus) ja esimesteks 8-klassilis-

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 6, l. 18.
[2] Sealsamas, l. 18.
[3] TL RRA, f. 869, nim. 1, sü. 122, l. 57.

teks koolideks Elva rajoonis said alates 1959/60.õ.-a. Rõngu ja Valguta.

Suvevaheajaks võtsid õpilased endale kohustuseks töötada kooliaias ja spordiväljakul II - III kl. 16 tundi ja IV - VI kl. 32 tundi.[1] Õpetajad arutasid läbi Otepää keskkooli üleskutse ühiskondlikult kasulikust tööst osavõtu kohta 24.maist 31. augustini 1959.a. ja oma otsuses kohustusid osa võtma töödest koolimaja ehitusel ja "Tuleviku " kolhoosis nimetatud ajavahemikul järgnevalt: edasiõppijad 6 päeva ja mitteedasiõppijad 12 päeva.[2]

Samuti võttis kool vastu laialdased sotsialistliku võistluse kohustused uueks õppeaastaks ettevalmistamisel (koolides muutusid nüüd traditsiooniliseks), kus tähtsamateks punktideks olid koolile turbakuuri ja garaaži ehitamine oma jõududega ja õpilastele sooja toidu andmise laiendamine.[3]

1958/59.õ.-a. loodi koolis ka lektorite grupp (praegu ühingu "Teadus" lektorid), kuhu kuulus neli õpetajat.

1959/60.õ.-a. oli esimeseks uuele 8-klassilisele koolile ülemineku aastaks. See aasta tõi ka mitmeid muudatusi kooli ellu. Uuesti hakati õpetama võõrkeelt alates V klassist. Kammeri koolis hakati õpetama alates 1. septembrist 1959.a. saksa keelt.[4]

Senisest laiemaks muutus koolides õpilaste iseteenindamine, mille kohta pedagoogiline nõukogu võttis vastu vastavalt juhendile otsuse, kus konkreetselt oli ära toodud iseteenindamise ülesanded üldiselt ja klasside kaupa.

Kõik ~~üli~~õpilased olid kohustatud hoidma eeskujulikus töökorras oma klassi (tolmu pühkimine, õppevahendite toomine ja viimine, lillede toomine õpetaja lauale, klassi üleandmine

---

1 Kammeri kooli a/ü tootmisnõupidamise protokoll 10. aprillil 1959.a.
2 Sama, 27.mail 1959.a.
3 Sama, 18. märtsil 1959.a.
4 Kammeri kooli arhiiv, nim.I, sü. 6, l. 25

korrapidaja õpetajale). Alates V klassist pidid õpilased abistama kooliteenijaid küttematerjali sissekandmisel ja iga kahe nädala tagant viima klassis läbi mööbli suurpuhastuse. Üldülesannetena pidid poisid valmistama jalgrattahoidla, jalapuhastusmatte ja -reste, tüdrukud aga hoolitsema lillepeenarde korrasoleku eest. Ka oli ettenähtud kooliaeda uute viljapuude ja marjapõõsaste ning pari ilupuude istutamine.

Internaadi õpilastel tuli olla abiks laua katmisel ja koristamisel, nõude pesemisel, puude ja vee toomisel, samuti tuli korras hoida oma voodid ja magamistoad.[1]

Sisuka ekskurssiooni viis septembris läbi kirjandusring marsruudil: Palamuse- Ambla- Mahtra. Kahe päeva jooksul tutvuti Tootsi lugude, Andrese ja Pearu tegevusmaade ning Mahtra sõja lahingupaikadega.

1960.a. kevadel lõpetas Kammeri ümbruses oma tegevuse viimane kolhoos - "Tulevik" - liitudes Kambja sovhoosiga. Tarvis oli üles panna Kammeri osakonna keskuses (end. "Tuleviku keskus) näitlik agitatsioon. Selle tööga tulid hästi toime vanemate klasside pioneerid, pannes seal ja ka koolimajas ülesse stendid "Meie rajooni võistlusülesanded 1960.a." (5000 t liha, 27800 t piima, 1635000 kanamuna).[2]

Väärikalt otsustati tähistada V.I.Lenini 90-ndat sünniaastapäeva. Selleks võttis kogu õpilaspere ja pioneerior-ganisatsioon endale terve rea konkreetseid kohustusi. Ette oli nähtud vanaraua ja vanapaberi kogumine, mitmesuguste albumite ja stendide valmistamine Lenini elust ja tööst ning sõpruskohtumised naaberkoolide pioneeridega.[3]

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. l. sü. 6, l. 25, 26.
[2] Sealsamas, l. 41.
[3] Sealsamas, l. 41.

22. aprillil 1960.a. toimus pioneerimaleva pidulik koondus ja aktus. Peokõne pidas Mall Toomekänd, millele järgnes õpilaste temaatiline kontsert.[1]

Uudseks oli veel 1959/60.õ.-a. 7-klassilistes koolides õppe-tootmispraktika kehtestamine alates V klassist. Praktika järgnes VIII klassis vahetult peale eksameid, noorematesklassides võis praktikaaeg jaotada kogu suvele. VII kl. oli praktika kestvuseks 12 päeva ǎ 4 tundi, VI kl. 12 päeva ǎ 4 tundi ja V kl. 12 päeva ǎ 3 tundi.[2]

Kammeri koolis oli praktika käigus ette nähtud VII kl. tütarlastele farmitööd "Kungla" osakonnas (masinlüps, loomade hooldamine jm.), poistele põllutöö ja põllumajandusmasinatega tutvumine. VI klassis oli töö spordi- ja geograafiaväljakul, marjade ja seente kogumine ning nende hoidisteks valmistamine. V kl. töötas rühmaviisi õppe-katseaias. Ka oli ette nähtud ühepäevane ekskurssioon Tamme aiandussovhoosi.[3]

Õppepraktika meeldis õpilastele ja selle võtmine 7-klassilise kooli õppeprogrammi oli teretulnud.

1960/61.õ.-a. alates esmakordselt võeti 7-klassiliste koolide õppeplaani ühiskondlikult kasulik töö III - VI kl. ǎ 2 tundi nädalas.[4] Järgmisel õppeaastal laienes ühiskondlikult kasulik töö ka VII.kl. Ühiskondlikult kasulik töö võimaldas senisest tõhusamalt rakendada õpilasi iseteenindamisele ja õppeaasta II poolel kulusid need tunnid marjaks mitmesugusteks endaabitöödeks seoses koolimaja ümberehitustöödega.

---

1 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 6, 1. 41.

2 Eesti NSV Haridusministeerium, Käskkirjad ja juhendid nr. 3 1960.a. lk. 29.

3 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 6, 1. 45

1960/61.õ.-a. loodi koolis ka partei kandidaatide grupp, kuhu kuulusid NLKP liige E.Ojasaar ja NLKP liikmekandidaadid H.Davel ja A. Vels.

Alates 1961.a. jaanuarikuust kuni 1964.a. 1. septembrini elas Kammeri kool koolimaja täieliku ümberehituse tähe all. 8-klassilisele koolikohustusele üleminekuks oli vajalik uusi klassi- ja internaadiruume, töökodasid, võimlat, sööklat, köögiblokki, garderoobe jm. See kõik oli ette nähtud ümberehituse projektis, kus senisele ühekorruselisele massiivsete kivimüüridega mõisahoonele, mis oli ümber ehitatud koolimajaks 1958.a., tuli ehitada peale II korrus ja külgehitusena võimla-sööklatiib. Kõik see pidi toimuma paralleelselt koolitööga paari õppeaasta jooksul. Ehitust asus läbi viima Ehitusvalitsus nr. 2 [1] Elva ehitusjaoskond.

Kõige raskemaks aastaks oli 1961. aasta. Veebruari algpäevil lammutati katus ja hakati teise korruse müüre laduma. Ehitajate lubaduse järgi pidi II korrus katuse alla saama kevadeks, kuid sai alles septembrikuus ja sedagi osaliselt, kuna võimla juurdeehitus lõikas maja keskelt pooleks ja võimlaosa sai alles katuse alla 1963.a. talvel.

Sel ajal kui ehitati teist korrust oli maja 7 kuud katuseta ja vihmaste ilmade puhul, mida kevadperioodil oli õnneks vähe, tuli õppetöö katkestada ja majast kiirest välja põgeneda. Vihmavarjuks oli pandud küll mõne klassiruumi kohale tõrvapappi või kuhjatud saepuru, kuid see kõik ei aidanud. Kord ühe saju järele viisid õpilased ainuüksi saalist välja üle 20 pange vett.

---

[1] praegu Tartu Raj. Remondi- ja Ehitusvalitsus.

Tõelise ligunemise osaliseks sai alumine korrus suvel. Suvi oli vihmane ja läbinõrgunud vesi rikkus täielikult laed. Osa neist tuli hiljem täielikult uuendada, osa otsustati pärast kuivatamist alles jätta, kuid uuesti ümberkrohvida tulid nad siiski. Tõeline raskus oli kooli mööbli hoidmisega. See oli paigutatud ümberkaudsetesse hoonetesse ja õpetajate korteritesse.

1. sept. 1961.a. oli hädapärast lõhututena ja vihmaveest määrdunutena kasutatavad 4 klassiruumi, kuid niisugust ruumi, kus kogu õpilaspere oleks võinud avada õppeaasta, ei leidunud. Seetõttu toimus õppeaasta avaaktus spordiväljakul,[1] kuna ilm oli õnneks soe ja päikesepaisteline. Umbes kuu aega tuli ühel klassikomplektil rännata ühest kohast teise, olla küll õpetajate toas, küll mõnes teises klassiruumis ja vahest isegi murul kaares ümber õpetaja. Talveks mahtusid klassid maja ühte otsa, kuid söömas tuli käia läbi õue maja teise otsa, kus toiduvalmistamine toimus endises direktori korteri köögis.

1961.a. kevadel otsustas pioneerimalev alustada uue pargi istutamist koolimaja idapoolsesse külge ja see nimetada "Pioneerida 2-aastaku pargiks." Esimesel kevadel istutati täis umbes 0,5 ha[2] suurune maa-ala. Töö pidi jätkuma järgmistel aastatel.

1961.a. detsembris liitusid Kammeri ja Kambja koolide õpetajad-kommunistid ühtsesse partei algorganisatsiooni, kuhu kuulus Kammeri koolist 3 ja Kambja koolist 2 liiget. Sekretäriks valiti E. Ojasaar.

4. märtsil 1962.a. toimus koolis õpetajate ja lastevanemate konverents teemal "Pioneeriorganisatsiooni osast kommunistliku ühiskonna inimese kasvatamisel." Konverentsi töö käigus

---

[1] Kammeri kooli üldtööplaan 1962/63.õ.-a.
[2] Kammeri kooli üldtööplaan 1960/61.õ.-a.

vaadati I rühma näitlikku koondust, kuulati ettekandeid eelpoolnimetatud teemadel, võeti vastu otsus pioneeritöö kohta ja valiti delegaadid rajooni pioneeritöö konverentsile. Huvitav oli malevanõukogu esimehe Mait Karlise ettekanne pioneeriorganisatsiooni ajaloost.

Vastuvõetud otsuses kohustati kõiki õpetajaid ja klassijuhatajaid senisest aktiivsemalt abistada pioneeritööd ja oma õppe-kasvatustöös toetuma pioneeridele. Delegaatideks rajooni konverentsile valiti vanempioneerijuht Vardja ja õpetaja Vels.[1]

1962.a. talvel külastasid kooli Elva rajooni haridusosakonna inspektorid sm. I.Soop ja S. Leis. Inspekteerimise käigus osutusid tulemused kõige halvemateks vene keelest (õpetaja J. Bachmann). Õpetaja Bachmanni töö oli teistkordselt arutusel pedagoogilise nõukogus 27. aprillil 1962.a.[2] Sellele nõupidamisele eelnevalt oli õpetaja Bachmanni tunde pidevalt külastanud direktor ja klassijuhatajad ning tehtud õpilaste tasapinna kindlaksmääramiseks kontrolltöid, mis olid osutunud peamiselt puudulikeks.

Õpetaja Bachmanni töös puudus nõudlikkus ja seetõttu õpilased ei õppinud. Ka ei sallinud õpetaja Bachmann kaasõpetajate nõuandeid, öeldes selle peale, et munad on targemad kanast. Õpetaja Bachmannile avaldati Tartu raj. haridusosakonna juhataja poolt mitu käskkirjalist noomitust ja vabastati Kammeri 8-kl.Kooli vene keele õpetaja kohalt 1. sept. 1964.a.

1961/62.õ.-a. lõppes koolis lõpueksamiteta ja 7-nda klassi lõpetajatele anti lihtsad klassitunnistused, kuna alates järgmisest õppeaastast toimus täielik üleminek 8-kl.koolile.

---

[1] 1962/63.õ.-a. statistilised aruanded.

[2] Üleliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu põhikiri, Tallinn 1962, lk. 12.

1962/63.õ.-a. reorganiseeriti ka Kammeri kool 8-klassiliseks. Juurde tuli üks komplekt, üks õpetaja ja üksteist õpilast: komplekte 6, õpetajaid 10, õpilasi 100.[1]

1962.a. oktoobris alustas koolis uuesti tegevust kommunistlike noorte algorganisatsioon, kuhu astus 10 VIII klassi õpilast. Vahepeal oli koolis õpilaste algorganisatsiooni tegevus katkenud. Nüüd hakati komsomoli vastu võtma õpilasi uuesti 14.aastaselt, vastavalt ÜLKNÜ XIV kongressi otsustele.[2]

Kevadeks kasvas kommunistlike noorte arv koolis 13-le. Komsomoli organisatsioon võttis oma šefluse alla kooli seinalehe, hakkas pidevalt välja andma "Komsomoliprožektorit" ja uuendama pildimaterjale "Maailmasündmuste stendil". Koos pioneeride ja vanempioneerijuhiga sisustasid ka kosmosenurga. Kooli seinaleht sai uue nime ja kujunduse, nimeks "Edu" ja aluseks kunstipärane liistustik, mille valmistas vanempioneerijuht Vardja.

1962.a. detsembris toimusid taas muudatused Eesti NSV administratiiv-territoriaalsetes piirides. Ka Elva rajoon kaotati ja suurem osa tema territooriumist liideti Tartu rajooniga ning Kammeri kool alates 1963.a. kuulus Tartu rajooni koolide koosseisu.

Senisest enam laienes õppevahendite isevalmistamine ja kool koostas perspektiivplaani a. 1963 - 1965, kus mitme õppeaasta jooksul ainealade viisi oli märgitud, millised õppevahendid on võimalik valmistada oma jõududega ja millised tuleb osta.[3]

---

1 1962/63.õ.-a. statistilised aruanded.

2 Üleliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu põhikiri, Tallinn 1962. lk. 12.

3 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 6, l. 84, 85.

1963.a. talvel sai pioneeriorganisatsioon meeldiva kingituse oma senise eksisteerimise ajaloos. Esimest korda avanes võimalus saata üks oma esindajatest senini muinasjutulisena tundunud pioneerilaagrisse Artekis. Malevanõukogu otsustas sinna saata V kl. eesrindliku pioneeri Helle Lellepi. Artekist tagasi saabudes tõi Helle kaasa mitmesuguseid mälestusesemeid ja avaldas kooli seinalehes pidavalt oma muljeid Arteki päevadest, mida kaasõpilaste poolt loeti suure huviga.

1963.a. karmil talvel olid pooleliehitatavas koolimajas väga rasked töötingimused. Sügisel said kõik klassid küll puhtad klassiruumid, kuid 1961.a. suvise ligunemise tagajärjel hakkas peagi varisema üks alumise korruse klassiruumi lagedest. Jällegi ei olnud ühel klassil õiget tööruumi. Võimla ehituse tõttu olid klassiruumid eraldatud kahte ossa ja maja ühest otsast tuli teise käia läbi porise õue ning alles jaanuari keskpaiku sai "majasisene" ühendus, kuna valmis ülemine koridor. Kaht klassiruumi ja söögituba tuli kütta kogu talve jooksul "õuest", s.t. valmisehitamata maja osast, kus olid ainult uste ja akendeta välismüürid. Seetõttu tuli tihtipeale istuda klassis viltides ja kinnastes, sest temperatuur mõnes klassiruumis oli sageli alla 0°, kuigi ahjud olid köetud tuliseks.

Millest olid siis tingitud juba mitme aasta jooksul sellised väljakannatamatud töötingimused? Peapõhjuseks oli tööde halb juhtimine nii ehitusvalitsuse kui ka vastutustundetute töödejuhatajate poolt. Maja valmimiseni vahetus kolm ehitusvalitsuse juhatajat ja üheksa kohapealset töödejuhatajat. Sageli töötasid töölised ilma igasuguse juhatuseta ja kas vilumatusest või lohakusest tuli palju valmisehitatud töid lammutada ja uuesti ehitada. Võimla lae kandeposte lammutasid õpilased näiteks kaks

korda: esimene kord olid postid sattunud valele kohale, teine kord mitte määrustekohaselt laotud.

Tõeline ehituse suurlahing toimus 1963.a. augustis. Ehitusel töötas enamus Elva ehitusjaoskonna maaleritest, kõik õpetajad ja augustikuu kolmel päeval enamik vanemate klasside õpilastest ja paljud lapsevanemad.[1] Ühiste jõupingutuste tulemusena valmis enamus koolimajast. Valmimata jäi veel võimlatiib. Nüüd ei seganud ehitustegevus enam koolitööd ja koolitöö ehitust. Näärideks olid ka võimlas tööd niikaugel, et näärivana, kes ütles end sageli Kammeris käinud olevat, tundis rõõmu nii suurest ja toredast ruumist.

1963.a. talvel lai kool ka ajutise elektrivalgustuse. Hädapärase sisseseade teostas kool ühiskondlikus korras, voolu sai ehitusvalitsuse diiseljõujaamast ja internaadi õpilased, kes senini olid istunud pimedate petrooleumilampide taga, võisid nüüd rõõmu tunda säravast elektrivalgusest.

Ka praegu puudub koolil veel elektrivool riiklikust vooluvõrgust. See seisab transformaatori taga. Loodetavasti laheneb statsionaarse elektrivoolu saamise küsimus käesoleval aastal.

Enamvähem lõplikult valmis koolimaja 1964.a. 1. septembriks ja kool sai kasutusele võtta ka vestibüüli, garderoobid, söökla ja köögibloki. Kogu ehitustegevuse jooksul tegid õpilased, õpetajad, teenistujad ja lapsevanemad ehitusel ligi 10 tuhat[2] töötundi ühiskondlikus korras.

Koolimaja üldpõrandapinna suuruseks on nüüd 1236 m^2, sellest klassiruumide ja võimla all 440 m^2.[3]

---

1 Kammeri kooli arhiiv, nim. 1, sü. 6, l. 90.

2 kokkuvõte ühiskondliku töö arvestuspäevikust.

3 Kammeri 8-kl.kooli pass 1960. - 1966.a., l. 10, 11.

8-nda klassi lõpetamiseks 1962/63.õ.-a. tuli õpilastel jällegi sooritada eksameid. Neid oli neli: eesti keel kirjalik (kirjand), matemaatika suuline ja kirjalik ning vene keel suuline. Ka olid ette nähtud veel tööõpetuses arvestustööd. Tütarlapsed valmistasid põlli, kitleid jm. õmblustooteid, poisid aga mitmesuguseid koolile tarvisminevaid tarbeesemeid. Arvestustööd on ka tänavu 3-ndat aastat ette nähtud 8-nda klassi lõpetajatele. Ka tulid 8-klassilise kooli lõpetajatele uued lõputunnistused. Need on formaadilt passist natuke suuremad kuid samasuguse kaanevärviga vesitrükis raamatukesed.

Alates 1963/64.õ.-a. sai kool ka poole kohaga õppetöökoja meistri, kelleks hakkas kohalik meistrimees August Lellep.[1] A.Lellep on oma ala põhjalikult tundev mees ja töös õpilastega saavutas tunnustuse 1964.a. aprillis korraldatud Tartu rajooni õpilastööde näitusel.

1963.a. 1. oktoobril toimus Kammeris ka teine kooli avaaktus, nimelt astus õpikute taha 18 inimest tootvalt töölt, kelledest nii mitmedki olid juba aastates. Nende õppeaasta pikkuseks oli ette nähtud 7 kuud, 1. oktoobrist kuni 1. maini. Õppetunnid maanoortekoolis toimusid neli korda nädalas: esmaspäeval, teisipäeval, neljapäeval ja reedel. Tunnid algasid talveperioodil kell 17^{00}, sügisel tund aega hiljem.

1963/64.õ.-a. oli edukaks pioneeritöös. Pioneeriorganisatsiooni kuulusid peale ühe kõik vastavaealised õpilased. 1964.a. suveks moodustati elukohajärgsed pioneerirühmad. Kõige edukamalt töötas nendest Kavandu rühm, kes sai ka Tartu rajooni rändvimpli, mis asub praegu aukohal pioneeritoas.

---

[1] Kammeri kooli arhiiv, nim. 1. sü. 6, l. 95.

Hästi võtsid õpilased osa ka muudest suve töödest. Õppepraktika käigus valmis peaaegu 1962.a. sügisel ehitama hakatud aiamaja. Sovhoosides töötasid õpilased välja 1228 tööpäeva, s.o. 31,5 tööpäeva keskmiselt iga V - VII klassi õpilase kohta.[1]

Aastatel 1955 - 1965 tugevnesid kooli sidemed ka lastevanematega. Varasematel aastatel toimus õppeaasta jooksul tavaliselt üks lastevanemate üldkoosolek ja sealt võttis osa suhteliselt vähe lapsevanemaid, mõnikord ainult 10 - 15 inimest. Nüüd hakkas kool rakendama uusi töövorme lastevanematega ja muutis koosolekute päevakorra mitmekesisemaks. Põhilisteks koosoleku teemadeks olid õppe-kasvatustöö ja kooli majanduselu küsimused. Koosolekuteks oli välja pandud ka õpilastööde näitused ja õpilased esinesid tervitusettekannetega. Koosolekud lõppesid tavaliselt uue lastevanemate komitee ja komitee esimeha valimisega. Kaua aega oli Kammeri kooli lastevanemate komitee esimeheks Karl Kivisikk, mees kes hädavaevu põgenemise teel pääses mahalaskmisest fašistlikul okupatsiooniajal.

1956.a. rakendati tööle lastevanemate komitee juurde kuuluvad komisjonid. Aastatel 1956 - 1959 tegutsesid kooli-kohustuse ja pedagoogilise propaganda, õppe-kasvatustöö, kultuuritöö ning sanitaar-majanduslik komisjon.[2]

Kuigi komisjonide töös oli puudusi, võis siiski senisest rohkem toetuda lastevanemate abile kooli majandusküsimuste lahendamisel.

Alates 1957.a. korraldati ka klassi lastevanemate koosolekud. Eeskujuks teistele oli klassijuhataja M.Toomekänd. Sageli lõppes klassi lastevanemate koosolek lastevanemate ja

---

[1] Kammeri 8-kl. Kooli üldtööplaan 1964/65.õ.-a. lk. 3.

[2] Kammeri 7-kl. Kooli lastevanemate koosolekute protokolliraamat, lk. 11-12.

õpetajate ühise teelauas istumisega.[1]

Lühemat aega on töötanud lastevanemate komitee esimeestena E. Karlis ja P. Kõiv, E. Tsääro, A. Parkel.

11. veebruaril 1962.a. lastevanemate üldkoosolek kuulas ettekannet uuest NLKP XXII kongressil vastuvõetud programmist. Ka arutati läbi uus lastevanemate komitee põhimäärus ja otsustati vastavalt sellele töö ümber korraldada.[2]

Uue põhimääruse järgi tuli valida ka igasse klassi lastevanemate komitee ja nende juhendamiseks ja üldiseks jooksvaks tööks tuli kooli lastevanemate komitee liikmete hulgast valida presiidium.[3]

Komisjonidena rakendati tööle 3 komisjoni: õppekasvatustöö, majandus-sanitaarala ning töökasvatuse ja tootmisõpetuse komisjon.[4]

Rohkearvulisteks kujunesid lastevanemate üldkoosolekud 1962. ja 1963.a., kus üldkoosolekule järgnes nääriõhtu. Nii võttis 1963.a. lastevanemate üldkoosolekust osa 38 lapsevanemat.[5]

Käesoleval õppeaastal asus kool läbi viima ka piirkondlikke lastevanemate koosolekuid. Lastevanemate komitee esimeheks käesoleval õppeaastal on jällegi Karl Kivisikk, kes valiti sellele kohale 15. novembril 1964.a.[6]

---

1 Kammeri 7-kl.Kooli lastevanemate koosolekute protokolliraamat, lk. 22.

2 Sealsamas, lk. 39 - 42.

3 Eesti NSV Haridusministeerium, Käskkirjad ja juhendid nr. 8 1961.a., lk. 48.

4 Kammeri 7-kl.Kooli lastevanemate koosoleku protokolliraamat, lk. 41.

5 Sealsamas, lk. 52.

6 Sealsamas, lk. 64.

Õpetajate ja õpilaste arvu ning õppeedukuse tabel.[1]

Õppeaasta	Õpetajate arv	Õpilaste arv koolis									Kursust kordama jääjad									Õppeedukus %-des
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Kokku	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Kokku	
1958/59.	9	9	8	14	15	17	17	23	-	1o3	2	2	5	-	3	1	1	-	14	86,41
1959/60.	9	8	8	13	9	2o	14	15	-	87	1	1	3	1	3	3	1	-	13	85,o6
1960/61.	8	1o	8	1o	11	15	22	11	-	87	-	1	1	2	1	3	-	-	8	9o,8o
1961/62.	9	9	11	8	12	17	14	18	-	89	-	3	2	1	3	-	1	-	1o	88,79
1962/63.	1o	6	14	11	7	15	14	15	18	1oo	1	2	1	-	5	1	1	3	14	86,oo
1963/64.	11	3	7	1o	12	15	1o	14	9	8o	1	-	2	1	2	-	1	1	8	9o,oo

[1] Tabel koostatud statistiliste aruannete järele.

x x x

Käesoleval õppeaastal töötab Kammeri 8-kl. Kool kuue-komplektilisena 88 õpilasega. Õpetajaid koos direktori ja vanem-pioneerijuhiga on 11: Elmar Ojasaar (direktor), Linda Ojasaar, Paul Kõiv, Albert Paal, Uno Koppel, Herbert Davel, Õilme Riimus, August Lellep, Armilde Vels, Laine Jaksman ja Eha Peebu (vanem-pioneerijuht). Nendest töötavad klassijuhatajatena A.Vels - I+III kl., H.Davel - II+IV kl., L. Jaksman - V kl., A.Paal - VI kl., P. Kõiv - VII kl., Õ. Riimus - VIII kl.

Koolis töötavad pioneeriorganisatsioon, komsomoli algorganisatsioon, partei algorganisatsioon, Punase Risti alg-organisatsioon, ALMAVÜ organisatsioon, orkester, kehakultuuri kollektiiv, "Osavate käte" ring ning laulu- ja rahvatantsuring.

Pioneerimalavasse kuulub 51 pioneeri, kes on jaotatud 6 rühma. Malevanõukogu esimees on VII kl. õpilane Helle Lellep. Pioneerimalevale alluvad ka oktoobrilapsed, arvult 13 ja Unipiha Algkooli pioneerid, kes moodustavad III rühma. V.I.Lenini 95-ndat sünniaastapäeva tähistatigi pidulikult koos Unipiha Algkooli pioneeridega, kus võeti vastu ka uusi pioneere.

Kooli komsomoli algorganisatsiooni kuulub 17 kommunist-likku noort. Seoses Lenini päevade tähistamisega astus organi-satsiooni 8 eesrindlikku õpilast. Algorganisatsiooni sekretäriks on VIII kl. õpilane Maila Rosenthal. Komsomoli algorganisatsioon võtab osa õpilaste poliitringi tööst, annab välja kooli "Komso-moliprožektorit", mis ilmub kaks korda kuus. Osa kommunistlikke noori töötab rühmajuhtidena.

Kõige arvukamaks organisatsiooniks on Punase Risti algorganisatsioon, kuhu kuuluvad alates III kl. kõik õpilased (76 õpilast) ja kõik õpetajad. Igas klassis on moodustatud sanitaarpostid ja kooli üldsanitaarpost. Regulaarselt on läbiviidud sanitaarpostide vahelisi võistlusi ja OVSK õppuseid. Tööd juhendab A. Vels, kes on ühtlasi ka kooli partei algorganisatsiooni sekretäriks.

Kooli kehakultuurikollektiivi kuulub 49 liiget, esimeheks on VIII kl. õpilane Arvo Saal. Kehakultuuri kollektiivis töötavad kergejõustiku, võrkpalli, võimlemise ja male-kabe sektsioonid; talvel töötasid ka suusatamise ja uisutamise sektsioonid. Aasta jooksul on läbi viidud kooli esivõistlused kergejõustikus, male-kabes, sisekergejõustikus, suusatamises, võimlemises ja murdmaajooksus.

Tartu rajooni koolinoorte suusatamise esivõistlustel saavutas kool üldkokkuvõttes II koha, murdmaajooksu esivõistlustel III koha ja jalgrattasõidu võistlustel samuti III koha.

"Osavate käte" ringis, keda juhendab A.Lellep, on 15 liiget. Ring on valmistatud hulgaliselt mitmesuguseid esemeid ja näitlikke õppevahendeid algklassidele.

Rahvatantsuring (juhendab E.Peebu) ja lauluring (juhendab U.Koppel) valmistasid ettekandeid nääripeoks ja nüüd valmistutakse kevadpeoks.

Internaadis viibis talvel 35 õpilast. Kasvatajatena töötasid P. Kõiv ja L.Ojasaar. Õppeedukus III õppeveerandil oli 90 %.

Uue köögibloki ja sööklaruumi juurdesaamine käesoleval õppeaastal võimaldas ka senisest rohkem laiendada koolis ühistoitlustamist, millest võttis osa ca 90 % õpilastest ja enamus

õpetajatest. Toidulolijate üldarvust 7 õpilase toidukulud kaeti täielikult riiklikust eelarvest ja 35 õpilase lõuna kaeti piima normaliseerimisest saadud summadest. Piima normaliseerimisest laekunud summasid hakati koolides lõunatoidu kulude katteks rakendama 1960.a.[1]

Alates 1. nov. 1964.a. kehtestati pedagoogilisel alal töötajatele uued töötasutariifid. Tähtsamaks erinevuseks võrreldes endiste palgatariifidega on palkade ühtsustamine nii algklassides kui vanemate klasside õpetajate vahel ja linna ning maaõpetajate vahel, kusjuures palga arvestamisel on määravaks just haridus ja tööstaaž. Viimasest olenedes suurenes õpetajate palk keskmiselt 10 - 25 % võrra.

Alates 1. nov. 1964.a. tsentraliseeriti täielikult Tartu rajooni 8-klassiliste koolide ja väiksemate keskkoolide raamatupidamine. Vastavalt inventuuri aktile oli koolis inventari ja õppevahendeid 26.283,41 rubla väärtuses, materjale ja toiduaineid 828,18 rubla eest.[2] 1965.a. aprillis täienes kooli õppevahendite baas veelgi uue hinnalise õppevahendiga:Tallinna Õppevahendite Baaskauplusest saabus ammuoodatud kinoprojektor "Ukraina".

Kõik koolis töötavad õpetajad on ametiühingu liikmed ja a/ü rühmaorganisaatorina juba alates 1954.a. töötab õpetaja P. Kõiv. 5 õpetajat kuuluvad ühing "Teadus" Kambja sovhoosi lektoritegruppi.

Õpetajate poliitõppevormina oli tänavu koolis kaasaja teoreetiliste probleemide arutelu. Propagandistina tegutses

---

[1] Eesti NSV Haridusministeerium, Käskkirjad ja juhendid nr. 3 1960.a. lk. 20 - 22.

[2] Kammeri 8-kl.Kooli inventuuri akt 31. okt. 1964.a.

E.Ojasaar. 1. maiks lõpetas poliitring õppused kõigist ettenähtud teemadest. Kammeri kooli õpetajate poliitringi kuulusid ka Unipiha Algkooli õpetajad.

Praegu käivad koolis ettevalmistused Eesti NSV 25.aastapäeva tähistamiseks. Valmistamisel on stendid, "Meie kool enne ja nüüd", "25 aastat nõukogude kooli". 15. - 16. maini toimub koolis õpilastööde näitus. Eeltööd käivad ka kooli 200-nda aastapäeva tähistamiseks 1965.a. sügisel.

Kammeri 7-klassiline Kool oma eksisteerimisaja vältel on lasknud välja 16 lendu ja lõputunnistused on antud 1946 - 1961.a. 220 noorele. Nendest 220-st noorest on kooli lõpetanud kiitusega 8 ning hinnetega "4" ja "5" 39 noort.[1]

Kammeri kooli lõpetajatest on käesoleva ajani kõrgema hariduse omandanud 19, lõpetamata kõrgema hariduse 18, kesk-eri-hariduse 49, keskkooli 28, 8-klassilise ja lõpetamata keskhariдusega 25 inimest. Edasi pole õppinud 43 ja täpsed andmed puuduvad 38 inimese kohta.[2] Nendest lõpetajatest töötab põllumajanduses 34, tööstusettevõtetes 29, kaubanduses 11, õpetajatena 10, sõjaväes 11 inimest.[3] Ülejäänud õpivad või töötavad mitmesugustel muudel aladel. Kaks endist lõpetajat on ka surnud.

Kammeri 8-kl. Kooli lõputunnistuse on saanud 23 õpilast ja 7 maanoort.[4] Nendest õpivad edasi 11 noort ja tööle on asunud 19 noort.

Lisaks eelpooltoodule anti tänavu kevadel lõputunnistused veel 11 maanoorele.

---

[1] Kokkuvõte tehtud lõputunnistuste ärakirjadest.
[2] Mitteametlikud andmed, autori käsutuses.
[3] Sama
[4] Kokkuvõte õpilasraamatutest.

Nagu eelpooltoodust nähtub on tänu nõukogude korra hoolitsusele hariduselu edasiarendamise eest loodud meie koolides avarad õppimistingimused. Selleks on riik kulutanud ja kulutab veelgi miljoneid rublasid. "Kõik koolid saavad head hooned ja lähevad üle ühes vahetuses toimuvale õppetööle. Kõigis koolides luuakse õppetöökojad, keemia-, füüsika- ja muud kabinetid ning laboratooriumid, maal aga on koolilähedased põllutükid; samuti ettevõtetes luuakse kooliõpilastele õppe-tootmistsehhid. Laialdaselt rakendatakse koolides uusimaid tehnilisi vahendeid - kino, raadiot, televisioon!"[1]

Kujukaks näiteks selles osas on ka Kammeri kool.

---

[1] Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961, lk. 115.

Andmed õpetajate kohta 1. nov. 1944.a. - 1965.a. [1]

Jrk. nr.	Õpetaja nimi	Amet	Kammeris töötamise aeg	Haridus	
				Töölehakkamisel	Töölt lahkumisel või käesolevai ajal
1	2	3	4	5	6
1.	Näpp, August Tõnise p.	direktor õpetaja	1.XI 1944. - 1.IX 1953. 1.IX 1953. - 1.IX 1958.	Tallinna Pedagoogium	sama
2.	Ojasaar, Elmar Jaani p.	õpetaja direktor	1.XI 1944. - 1.IX 1953. 1.IX 1953. - tänaseni	keskharidus	TRÜ VI kursus
3.	Rätsep, Miralda Aleksandri t.	õpetaja	1.XI 1944. - 1. I 1950.	- " -	õpet. instituut
4.	Kõiv, Hilja Jüri t.	- " -	1.XI 1944. - 1.IX 1948.	õpet.seminar	sama
5.	Näpp, Herta Juhani t.	- " -	1.X 1945. - 1.IX 1960.	keskharidus	ped keskharidus
6.	Pruuli, Karl Juhani p.	sõjalise ala juh.	1.II 1946. - 1.IX 1946.	lõpet.keskharidus	sama
7.	Laama, Salme Jaagu t.	õpetaja	1.XII 1947.- 3.II 1948.	keskharidus	sama
8.	Berg, Anna Mihkli t.	- " -	1.IX 1948. - 1.IX 1949	lõpet.keskharidus	õppis Rakvere Ped koolis
9.	Kõiv, Paul Karli p.	- " -	1.IX 1948. - tänaseni	keskharidus	õpet. instituut
10.	Luiga, Maie Aleksandri t.	van.-pio-neerij.	15.XII1948.- 1.III 1949.	lõpet. keskharidus	sama
11.	Kiiple (Suits) Eevi Karli t.	- " -	1.XI 1949. - 1.IX1954.	8-kl.Kooli haridus	sama
12.	Kuus, Taimi Peetri t.	õpetaja van.-pio-neerijuht	I.I 1950.- 1.IX 1954. 1.IX 1954. - 1.IX 1957.	keskharidus	ped.keskharidus
13.	Davel, Herbert Vold. p.	õpetaja	1.IX 1951. - tänaseni	- " -	õpetajate instit.

järgneb

[1] Andmestik koostatud Kammeri kooli töötajate isikulise koosseisu raamatu ja muude algdokumentide põhjal.

1	2	3	4	5	6
14.	Kool, Renate Osvaldi t.	õpetaja	1.IX 1951. - 1.IX 1952.	lõpet. keskharidus	sama
15.	Kaur (Rammul), Laine Jaani t.	- " -	1.IX 1952. - 1.IX 1956.	ped.keskharidus	sama
16.	Vendik (Vels), Armilde Jaani t.	- " -	1.IX 1954. - tänaseni	- " -	sama
17.	Toomekänd (Rebane) Mall, Peetri t.	- " -	1.IX 1955. - 25.IX 1961.	õpet.instituut	sama
18.	Mats, Alma Hendriku t.	- " -	1.IX 1956. - 1.IX 1957.	ped. keskharidus	sama
19.	Paal, Albert Eduardi p.	- " -	1.IX 1957. - tänaseni	õpet. seminar	sama
20.	Kutsar, Aare Helgi p.	van.-pioneerijuht	1.IX 1957. - 1.XII 1957	ped.keskharidus	sama
21.	Koppel, Uno Augusti p.	muusika õpetaja	1.IX 1957. - 1.IX 1960. 1.IX 1964. - tänaseni	muusika kool	sama
22.	Puus, Lehte Johannese t.	van.-pioneerijuht	1.IX 1958. - 1.IX 1961.	ped.keskharidus	sama
23.	Bachmann, Jaan Jaani p.	vene k. õpetaja	1.IX 1960. - 1.IX 1964.	lõpet. kõrgem	sama
24.	Koitmäe, Linda Ruubeni t.	keh.kasv. õpetaja	1.XI 1961. - 1.IX 1962.	põllumajand.tehnikum	sama
25.	Vardja,Mari-Ann Elmari t.	van.-pioneerijuht	13.XI 1961. - 1.IX 1964.	keskharidus	sama
26.	Riimus, Õilme Augusti t.	eesti k. õpetaja	25.IX 1961. - tänaseni	õpet. instituut	ped.instituut
27.	Tauts, Tiiu Johannese t.	matem. õpetaja	1.IX 1962. - 1.IX 1964.	kõrgem	sama
28.	Rebassaar (Krigulson), Renate Hermanni t.	laulu-õpetaja	1.IX 1962. - 1.II 1964.	keskharidus	õppis Tartu Muusikakoolis
29.	Lellep, August Juliuse p.	õppetöök. meister	1.IX 1963. - tänaseni	6-kl.haridus	sama
30.	Kubri, Helle Mihkli t.	asendus-õpetaja	1.X 1963. - 19.XII 1963.	keskharidus	õppis TRÜ II kursusel

1	2	3	4	5	6
31.	Ojasaar, Linda Karli t.	vene k. õpetaja	1.IX 1964. - tänaseni	lõpet. kõrgem	sama
32.	Jaksman, Laine Priidu t.	keh.kasv. õpetaja	1.IX 1964. - tänaseni	keskharidus	õpib TRÜ III kursusel
33.	Peebu, Eha Kalju t.	van.-pio-neerijuht	1.IX 1964. - tänaseni	- " -	sama

Andmed administratiiv-teenindava personali kohta
1944.a. 1. novembrist tänaseni.[1]

Jrk. nr.	Nimi	Ametkoht	Tööloleku aeg Kammeri koolis
1.	Mõttus, Loviise Karli t.	kooliteenija	1.XI 1944. - 1.X 1945 ja 1.IX 1949. - 1.IX 1950.
2.	Maczolis, Alviine Jüri t.	- " -	1.X 1945. - tänaseni
3.	Rammul, Juhan Märdi p.	- " -	1.X 1945. - 1.IX 1949.
4.	Väiko, Hilda Jaani t.	kokk	1.XII 1949.- tänaseni
5.	Tammesalu (Laurits), Linda Augusti t.	arveametnik	1.I 1951. - 16.I 1956.
6.	Maczolis (Austa), Helene Jaani t.	kooliteenija	1.IX 1950. - 13.VII 1959.
7.	Belonkova, Ludmilla Nikolai t.	intern. koristaja	1.IX 1951. - 1.IX 1954.

järgneb

1. Tabel koostatud Kammeri kooli käskkirjade raamatute järele.

1	2	3	4
8.	Suits, Eevi Karli t.	intern. koristaja	1.IX 1954. - 1.IX 1961.
9.	Milter, Endla Jaani t.	arveametnik	16.I 1956. - 1.IX 1958. ja 1.X 1960. - 15.XI 1964.
10.	Liira, Ottilie Elisabethi t.	koristaja	1.IX 1959. - 1.II 1961.
11.	Malleus, Elfriede Juhani t.	- " -	1.II 1961. - 22.I 1962.
12.	Kesas, Leida Johannese t.	- " -	22. I 1962. - tänaseni
13.	Kraav, Karl Mari p.	elektrijõujaama mehaanik	1.I 1963. - 2.XII 1963.
14.	Pukk, Hermann Reinholdi p.	- " -	2.XII 1963. - 16.X 1964.
15.	Rammul, Ants Oskari p.	mehh. aset.	16.X 1964. - 2.XI 1964.
16.	Rammul, Rein Oskari p.	elektrijõujaama mehhaanik	2.XI 1964. - tänaseni.

Kammeri koolimaja pärast 1958.a. kapitaalremonti.

ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm.E.Puusepp
esinemas Kammeri koolimajas 1959.a.

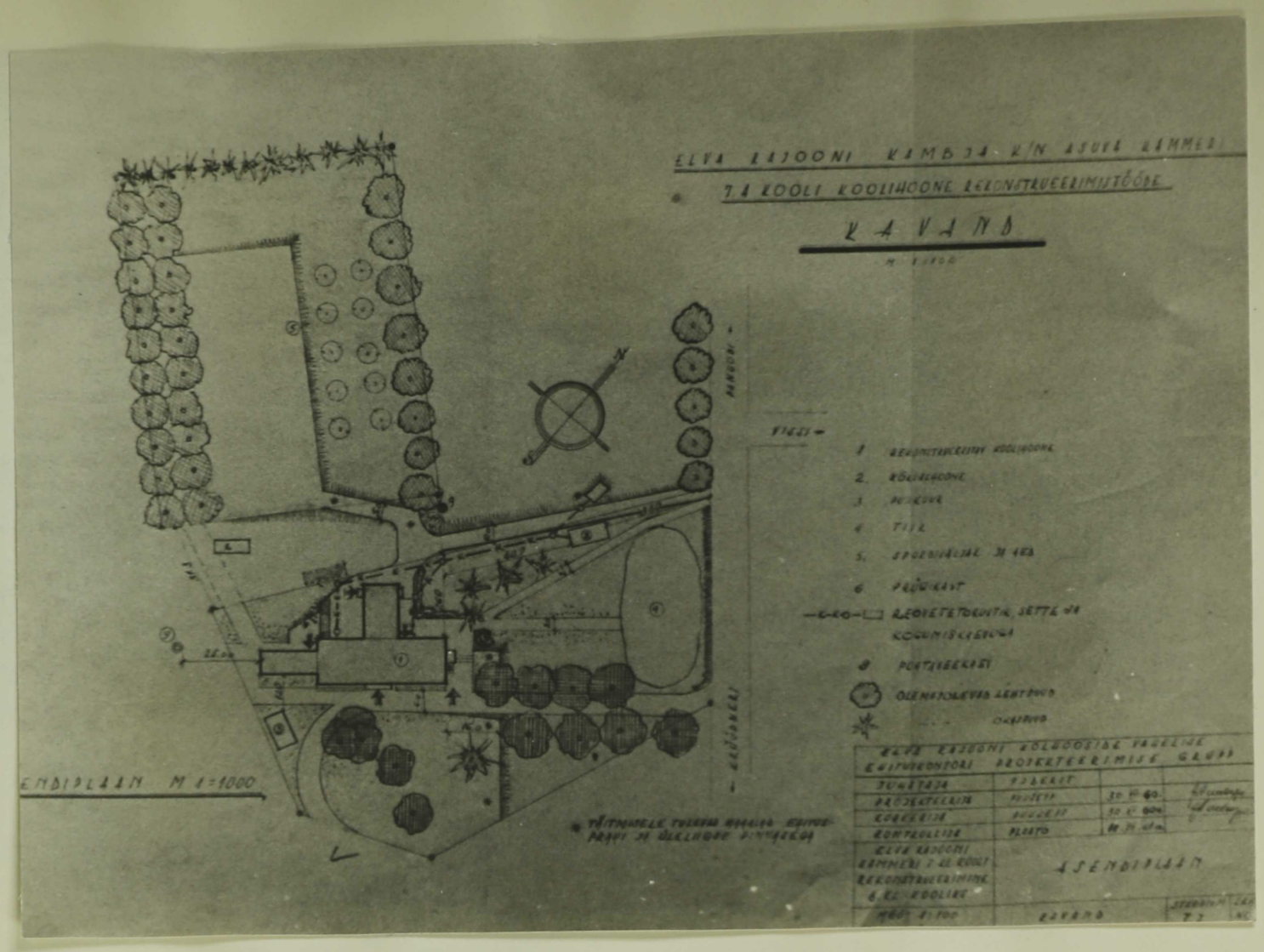

Kammeri koolimaja asendiplaan
1961.a.

Kammeri koolimaja pärast ümberehitamist 1964.a.
kevadel.

Kammeri 8-kl.Kooli I lend ja õpetajad 1963.a. kevadel.

Kammeri 8-kl.Kooli õpetajad 1964.a. kevadel. Istuvad vasakult: A.Lellep, P.Kõiv, direktor E.Ojasaar. H.Davel, M.A.Vardja. Seisavad vasakult: A.Paal, J.Bachmann, Õ. Riimus, A.Vels, T. Tauts.

Kammeri kooli kokk sööklas lauda katmas 1965.a. kevadel.

Vaade söökla-võimlatiivale 1965.a. kevadel.

Vaated Kammeri koolimajale 1965.a. kevadel

Kammeri ümbruse ligikaudne plaan.

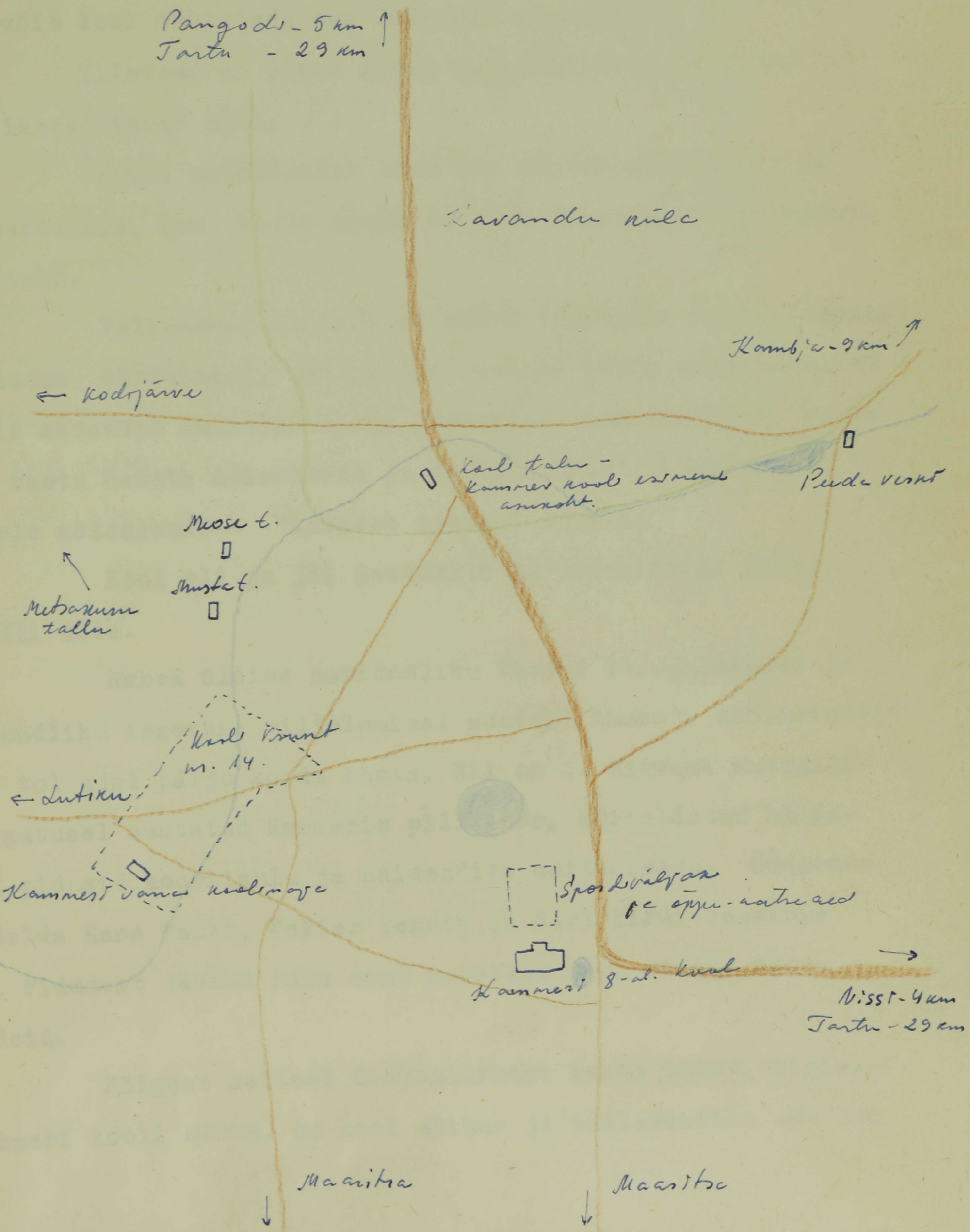

K O K K U V Õ T E.

Kammeri kool on ära käinud pika tee ja käesoleval aastal võib kool tähistada oma 200-ndat aastapäeva.

Viletsad on olnud kooli majanduslikud tingimused tsaari isevalitsuse ajal.

Kooli majanduslik baas oli sõltuv mõisnikest ja vallaisandatest, kes kooli heaks summade andmisega olid äärmiselt kitsid.

Valitsevad klassid ei olnud huvitatud rahva haridusliku taseme tõstmisest, tarvis oli rahvast hoida pimeduses, et see siis sedavõrd kuulekam oleks pastorite manitsustele, mitte iialgi vastu hakata mõisnikele ja selle rahvaste vanglariigi esimesele mõisnikule - "isakese tsaari" endale.

Kool oli ja jäi pastorite ja tsaaririigi range kontrolli alla.

Rahva üldise haridusliku taseme (kirjaoskuse) ja seltskondliku tegevuse viljelemisel suutsid Kammeri koolmeistrid siiski tol ajal palju korda saata. Nii on J. Riivese energilisel algatusel asutatud Kammeris pillikoor, korraldatud hulgaliselt pidusid koorilaulu ja näidendite esitamisega. Sedasama võib öelda Hans Tauki, Peeter Bendti ja Karl Kirsi tegevuse kohta. Pidudest saadud raha eest muretses kool endale õppevahendeid.

Kõigest sellest üldkokkuvõtet tehes tsaaririigiaegse Kammeri kooli kohta, on kool mõisa- ja vallakoolina oma 150

aastase tegevuse vältel andnud küll lugemis-, kirjutamis-, ja rehkendamisoskuse alged paljudele noortele, kuid ei andnud rahvale seda nagu kõik tolleaegsed teisedki koolid, mida rahvas veelgi vajas - tõepärast maailmatunnetamist. Kool oli valitseva ideoloogia kuulekaks tööriistaks.

Eesti kodanluse korra algaastail jäi kooli majanduslik baas samaks mis ennegi. Pidevalt toimus vallaisadelt raha tingimine küll õppevahendite küll inventari muretsemiseks. Selles suhtes oli Kodijärve vallavolikogu eriti kitsi. "Kodijärvest mitte üks kopikas," oli isegi kirikukantslist öeldud.

O.Kaarna energilise tegevuse tagajärjel ja Kammeri poolsete vallakogu liikmete kaasabil õnnestus osta Kodijärve vallal VI-klassilise algkooli avamiseks endine Kammeri mõisa härrastemaja. See oli kodanliku korra aegse Kammeri kooli kõige väljapaistvamaks sündmuseks - kool muutus kuueklassiliseks enamvähem nõuetele vastava koolihoonega.

Noorsoo kasvatamine toimus endiselt papimeelsuses, kuigi kool oli lahutatud kirikust. Nüüd tuli kuulekas olla kohalikele hallparunitele ja tõusikkodanlastele. Kõikvõimalikul viisil sisendati noortele kodanlikku natsionalismi, võeti eeskuju läänest ja püüti viia kasvatada nõukogude korra vastu.

Pätsi diktatuuri ajal algas lähenemine saksa fašismile. Koolides loodi noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioonid, kes pidid igati koolis kaasa aitama fašismimeelsele kasvatusele.

Väike oli algkoolist edasiõppima siirdujate protsent. Põhihariduseks jäi 6-klassiline haridus.

Noorte edasiõppimist pidurdas kodanliku Eesti haridus-poliitika. Kesk- ja kõrgemates koolides õppijatele olid kehtestatud kõrged õppemaksud ja ranged vastuvõtutingimused. Seetõttu

oli väga vähe nendes koolides tööliste lapsi, eriti ülikoolis.

Kõige selle kohta võib kokkuvõetult öelda: kodanliku Eesti koolipoliitika oli kodanluse klassipoliitika, igati läbi mõeldud nende võimu kindlustamiseks, töörahva kuulekuses hoidmises ja revolutsiooniliste meeleolude mahasurumises.

Tõelise hoolitsuse osaliseks on saanud hariduselu nõukogude korra viljastavates tingimustes.

Kodanliku korra ajal oli hariduse saamine rikaste monopoliks, nüüd aga kõigi inimeste konstitutsiooniliseks õiguseks.

Nõukogude riik on kulutanud ja kulutab veelgi miljardeid rublasid hariduselu edasiarendamiseks. Koolidele on loodud enneolematud töötingimused.

Nõukogude korra tingimustes on muutunud tundmatuseni ka Kammeri kool. Kui kodanliku korra lõpupäevil oli Kammeri kooli õppevahendite kogus gloobus, kümmekond kaarti, mõnikümmend tabelit, na mõned loodusloolased õppevahendid, siis juba nõukogude korra algaastatel sai kool täieliku füüsikaalase õppevahendite kogu. Kui 25 aastat tagasi 3 õpetajat läks hädasti remontivajavatesse klassitubadesse ühekordses mõisahoones, siis tänapäeval 11 õpetajat võivad siseneda mpodsa kahekorruselise koolihoone avaratesse ja valguskülastesse klassiruumidesse. Kui kodanliku korra lõppaastail suutis edasi õppima minna vaevalt üks 10-st Kammeri algkooli lõpetajatest, siis nõukogude korra ajal on seitsmenda klassi lõpetajatest jäänud 10-st üks, kes pole senini edasi õppima asunud.

Kuid elu seab ette uusi eesmärke. Iga päev tuleb lahendada kommunismilemineval nõukogude rahval ikka ja jälle uusi ülesandeid. Ikka ja jälle kerkivad ka kooli ette uued ülesanded.

Kool peab säästmata oma jõudu andma noortele seda, mida jätsid andmata endiste aegade koolid - õige maailmatunnetamise, suure marksistlik-leninliku tõe.

Meie ülesanne on kasvatada julge, teotahteline, raskusi mitte kartev avara silmaringiga noorsugu, kes ei kõhkle hetkekski asumast kommunismiehitajate üha kasvavatesse ridadesse.

История Каммериской школы 1765 - 1965.

Р е з ю м е.

Историю Каммериской школы можно начать с Б.Г.Форзелиуса, который в конце XУП века основал недалеко от Тарту в Пийскопи-ском поместье семинарию для подготовки учителей сельских школ.

В этой семинарии учился и Игнати Яак из Каммери, из села Каванду. После окончания семинарии Яак работал в Камбья кисте-ром и заведующим приходской школой. В приходской школе зани-мались и ребята из Каммери.

В 1765 году на основании патента генералгубернатора Брауна основали в Камбьяском приходе восемь школ, среди них и Каммерискую школу. Школу открыли в селе Каванду в жилом поме-щении при гумне хутора Кооли. Школа работала при свете лучины.

Первым учителем был Тани, сын Рийвику Хермике. Следующим учителем был Яак Рийвес. В школе обучали чтению, церковному пению и катехизису.

В середине XIX века построили школьное здание в селе Рийви-ку. Здание школы сделали из брёвен с соломенной крышей. Здание было площадью в два шага в длину и пятнадцать шагов в ширину.

В 1870 году школа была однолетняя, но начиная с 1875-го года ее сделали трехлетней.

Два раза здание Каммерийской школы горело и два раза его снова выстраивали. После второго пожара, выстроенное здание школы но-сило прежнее название, так как во времена власти эстонской буржуазии в 1928 г. школу превратили в шестиклассную и в том же году она переехала в господскую усадьбу мызы Каммери. Это было самым крупным достижением Каммерийской школы во время буржуазного режима.

В Советское время, осенью 1945 г. школу реоорганизировали в 7-классную. Учителей в ней было уже 5 и 4 классных комплекта. Летом 1958 г. в здании Каммерискоой школы был сделан капитальный ремонт. Бывший господский дом теперь был окончательно приспособлен для школы.

В связи с переходом на 8-классное обучение на здание школы в 1961-1964 гг. надстроили второй этаж и как новую постройку, спортивный зал. Осенью 1962 г. в Каммерискоой школе открыли VIII класс. В следующем году начала свою работу при школе также школа сельской молодежи.

В настоящее время школа работает шестикомплектной.

Число преподавателей вместе с директором и старшим пионеровожатым составляет всего II человек.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS.

I Marksismi-leninismi klassikud.

1. Lenin, V.I., Narodnikluse teostumatute plaanide pärlid, lk. 409 - 438, Teosed 2.kd.,Tallinn 1949.

2. Lenin, V.I., Kriitilisi märkmeid rahvusküsimuse kohta, lk. 1 - 33, Teosed 20.kd., Tallinn 1953.

II Arhiivifondid.

1. Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv (=ENSV RAKA): f,1255 - Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Kambja Kogudus.

   f. 4446 - Kodijärve vallavalitsus 1927 - 1931.

   f. 4526 - Kammeri Kool 1917 - 1941.

2. Tartu Linna ja Rajooni Riiklik Arhiiv (=TL RRA):

   f. 167 - Tartumaa Töörahva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee Haridusosakond.

   f. 787 - Elva rajooni Kammeri 7-kl.Kool 1944 - 1955.

   f. 869 - Elva Rajooni TSN Täitevkomitee Haridusosakond.

3. Kammeri kooli fondeerimata arhiiv 1955 - 1965 (asub Tartu rajooni Kammeri 8-kl.Koolis).

III Trükitud allikad.

1. Eesti NSV Haridusministeerium, Käskkirjad ja juhendid nr. 3, Tallinn 1960.

2. Eesti NSV Haridusministeerium, Käskkirjad ja juhendid nr. 8, Tallinn 1961.

3. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 26.sept. 1950.a.

IV Muu kirjandus.

1. Eesti NSV ajalugu, I kd., Tallinn 1955.
2. Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957.
3. Eesti, Maa-rahvas-kultuur, Tartu 1926.
4. Jannau, H.G., Vene-õigeusu tulekust Lõuna-Eestis 1845. - 1846.a., Tartu 1927.
5. Kooli sidemete tugevdamisest eluga ja rahvahariduse edasiarendamisest meie maal, Tallinn 1958.
6. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961.

7. Põld, P., Eesti kooli ajalugu, Tartu 1933.
8. Rennit, J., Mis räägivad Kambja kirikuraamatud Kambja kirikust ja kogudusest, Jurjev (Tartu) 1899.
9. Ruut, K., Eesti rahva kooli ajalugu, Viljandi 1921.
10. Sirvilauad, Eesti rahva tähtraamat 1899, Jurjev(Tartu) 1898.
11. Tartumaa, Maateadusline, kirjandusline ja ajalooline kirjeldus, Tartu 1925.
12. Üleliidulise Kommunistliku Noorsooühingu põhikiri, Tallinn 1962.

V Suulised andmed (autori käsutuses)

1. Kaarna, O. kogutud: Bendt, P., (1871 - 1936) mälestused.
   Kapsta, I., (1871 - 1935) mälestused.
   Kavand, J., (1869 - 1944) mälestused.
   Käärd, K., (1871 - 1939) mälestused.
2. Ojasaar, E. kogutud: Kivisikk, K., (sünd. 1904) mälestused
   Kõiv, P., (sünd. 1908) mälestused.
   Näpp, A., (sünd. 1895) mälestused.
   Treiel, K., (sünd. 1890) mälestused.

S I S U K O R D

Sissejuhatus . . . . . lhk. 2

I Peatükk

Kammeri kool tema algpäevilt Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini . . . . . " 5

II Peatükk

Kammeri kool eesti kodanluse võimupäevil . . . " 38

III Peatükk

Kammeri kool nõukogude korra ajal

1. Töö koolis pärast fašistlikust okupatsiooniikkest vabanemist . . . . . " 55
2. Kammeri kool 1950-ndatel aastatel . . . . . " 75
3. Kammeri kool kooli ja elu sidemete tugevdamise, 8-klassilisele haridusele ülemineku perioodil ja tänapäeval. . . . . " 95

Kokkuvõte. . . . . " 129

Resümee . . . . . " 133

Kasutatud allikad ja kirjandus . . . . . " 135

Lisamaterjalid . . . . . "